

Országos Széchényi Könyvtár

ASZLÁNYI

A GAZDAG
EMBER

.....
74863

OSZK

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

ASZLÁNYI KÁROLY

A
GAZDAG EMBER

REGÉNY

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

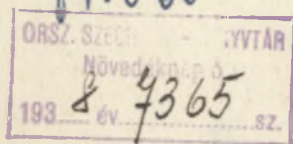
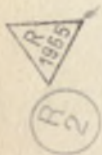

NOVA IRODALMI INTÉZET

Copyright by Nova
1938

**SZERZŐTŐL KIADÁSUNKBAN MEGJELENT
MUNKAK:**

ALUDNI IS TILOS
SOK HÚHÓ EMMIÉRT
ELŐSZÓ EGY HAZASSÁGHOZ
BRENTFORD RENDET CSINAL
ÖZÖNGAZ
HÉT POFON

Megjelent a

NOVA IRODALMI INTÉZET

kiadásában (Budapest, VI., Andrásy-út 32.)

Radó István nyomdai műintézete. Budapest, VI., Hajós ucca 25.

*Ézt a regényemet
Vadas Gyula dr.-nak ajánlom.*

Országos Széchényi Könyvtár

ELSŐ FEJEZET

amelyben egy gazdag fiatalember nyilvánosan

unatkozik

1.

Üreghy Zoltán háztartását a nagynénje vezette, Krisztina néni. Ő vitt némi rendszert a fiatalember életébe; de most augusztus volt és Krisztina néni Heringsdorfbán nyaralt és bridzselt. Üreghy Zoltán ezidőben teljesen szabálytalanul élt, miután nem volt semmi cél és semmi ok és semmi irányelv az életében. Öt éve már annak, hogy doktorált, — mert a tanulmányoknak akarta szentelni életét. De csakhamar rájött arra, hogy a tudománynak nem kell az ő élete. Volt egy idő, amikor körülnézett, hol és hogyan lehetne jól az emberekkel. De ez igen nehéz feladatnak bizonyult. Az igazi tragédiákat éppoly nehéz megtalálni a nagy nyüzsgésben, mint amilyen nehéz kikerülni a tolakodó áltragédiákat. A politikától irtózott, mint minden ember, aki kép-

telen ugyanazt gondolni, amit a tömeg. Két milliót örökölt, de nagybátyja, Üreghy Ödön, még nála is gazdagabb volt. Ez az Üreghy Ödön reggeltől estig dolgozott, hogy továbbra is növelje vagyonát. Zoltán nem értette a nagybátyját. Az ember vagy gazdag, vagy szegény. E két állapotnak nincsenek közép és felső fokai. A gazdagságot fokozni, vagy a szegénységet enyhíteni — megátalkodott rögeszme, a fehér civilizáció szemforgatása.

Üreghy Zoltán nem volt ostoba; de a kellő mértékig érzelmes volt. Csakhogy a veleszületett gazdagság éppúgy megakadályozta abban, hogy cselekvő életet éljen, amint hogy a veleszületett szegénység is megakadályozta volna benne. Ez a jobb sorsra méltó fiatalember unatkozott.

Országos Széchényi Könyvtár

2.

Boldogok a gazdagok, mert övék a Földnek országa. Csakhogy ez a boldogság relativ. Ezért nincs igazuk a szociológusoknak, de az individualistáknak sincsen. Ahol mindenkinek igaza van, ott senkinek se lehet igaza. A gazdagság állapotát okozó anyagi feltételeket elvehetem A-tól és odaadhatom a szegény B-nek; csakhogy ebben az esetben B lesz gazdag és A lesz szegény, a világban tehát semmi se változott. Csak a lelki javak oszthatók végtelenül s Krisztus

azért tudott kevés étellel sok embert jóllakatni, mert a fizikai javakat lelkiekké változtatta. Amikor tehát megírom a közismert fiatalember szerelmének valódi történetét — arra kérem az olvasókat, hogy az ő gazdagságával szemben *ne* foglaljanak állást. Mert ha szánalmat éreznek iránta, akkor igazságtalanok a szegényekkel s ha irigységet, akkor a gazdagokkal szemben. Ne ítéljünk, hogy ne ítéltessünk. Az alacsony ember ágaskodni, a magas ember hajuldozni kénytelen. De ki tehet róla, hogy alacsonynak, vagy magasnak születik?...

S a javíthatatlan társadalomjavítónak, aki azt szeretné, hogy minden ember egyformán magas legyen, csak azt felelem: ha minden ember egyformán magas lenne, akkor minden ember egyformán alacsony lenne.

Azért ez nem antiszociális meggyőződés, hanem antimateriális meggyőződés. Törődjünk valamit a lelkünkkel, bárha nem is hiszünk benne. Mert máskülönben megtörténhetik az a csoda, hogy a teve átmegy a tű fokán, s a szegény ember nem üdvözülni.

3.

A hosszú fehér Packard végigsiklott a Rákóczi úton s befordult a Dohány uccába. Onnan a Károly körútra s némi kerülővel a Mária Va-

léria uccába. A kormánykeréknél határozott arcélű, kékszemű fiatalember ült, aki cseppet se volt csinos, de arcát rokonszenvessé tette valami védtelen és gyámoltalan kifejezés, amely onnan eredt, hogy ez a fiatalember minden határozott törekvés nélkül élte életét. Mintha csak azt várta volna, hogy valaki parancsolni kezdjen neki. Kocsija százhatvan kilométeres sebességgel röppülhetett volna, de csak harmincassal mászott; s ez mindennél jobban bizonyította, hogy Üreghy Zoltán unatkozott. Jobbra és balra nézelődve ült a kormánykeréknél s mindig valóságos megkönnyebbülést érzett, amikor a forgalmi rendőr leállította a kocsiját, mert ilyenkor nem kellett azon töprengenie, hogy merre menjen. Időnként hangosan énekelt a volán mellett, „Let's go slumming“ — dalolta s ilyenkor mindenki ijedten bámult rá, aki a nesztelenül csúszó kocsi közelében volt.

Átment az Erzsébet-hídon Budára s a Lánc-hídon visszajött. Kiment a Vilmos császár útra s belegabalyodott a mellékuccákba.

4.

Negyedóra multán megint egy mellékuccában járt, de a város másik oldalán. Voltaképpen nem is tudta pontosan, hol van, mert erre még sose járt. Az ég kék volt s az egyik oldala va-

kító napsütésben izzott. Egyformán sárga, vagy szürke házak álltak egymás mellett, mint az unott kötelességteljesítés merev jelképei. Az üzletek kopott faportáljai s a sötét, főzelékszagú kapualjak pontosan beszámoltak a környék vagyoni viszonyairól.

Üreghy Zoltán mellkasára mázsás súllyal telepedett a fülledt meleg és az unalom. Valósággal búskomor lett a céltalan séta folyamán. Bágyadt tekintete végigsiklott a vígasztalan utcán s megakadt egy táblán:

Z A L O G K Ö L C S Ö N Z Ő

Ez a ZALOGKÖLCSÖNZŐ körülbelül olyan volt, mint a többi üzlet a környéken, csak a kirakata volt nagyobb, — de éppen a kirakatban nem volt kirakva semmi. Sárga vászonfüggöny takarta a kirakatablak háromnegyed részét.

Üreghy Zoltán megállította a kocsit s a kormánykerék mellett cigarettára gyújtott. Figyelmes pillantást vetett a zálogházra. Soha életében nem látott még zálogházat belülről. Kívülről is alig — mert ha el is haladt mellette, egyszerűen lesiklott róla a tekintete. Máskor. De most, éppen a sívár, még a napfényben is szürke uccában a zálogház valósággal rikító szenzációnak tűnt. Olyannyira, hogy Üreghy Zoltán elhatározta, kimegy a járdára és benéz a zálogházba. Igen, be fog nézni és megállapítja, milyen ez a

zálogház belülről. Természetesen csak a kirakatablakon keresztül néz be; az éppen elég.

Kiszállt a kocsiból s elgondolkodva bámult az alacsony, gömbölyűorrú emberre, aki éppen most lépett ki a zálogházból s pénzt számlált. Káromkodva.

— Valami baj van? — kérdezte Üreghy bízató mosollyal a gömbölyűorrú embert. Az pedig homlokára tőlte a sapkáját s a magas fiatalember arcába bámult.

— Hét pengő huszat adtak, — mondta — pedig háromszor volt rajtam.

Üreghy Zoltán gondterhelt arccal nézett le a sapkás emberre. Rokonszenves homlokán ráncok keletkeztek. Kalapját ő is feltőlte a homlokára, amelyet krémselyem zsebkendőjével meg is törölt.

— Hm! — mondta részvéttel. — Hét pengő huszat, pedig háromszor volt magán. Ők biztosan nem hitték el.

— Mit?! — kérdezte a gömbölyűorrú.

— Hogy háromszor volt magán.

— Nem is kérdezték, — felelte a sapkás és elindult. Meglehetősen piszkos embernek látszott, de lehet, hogy ez csak látszat volt. Üreghy Zoltán nem tudta, miféle tárgy lehetett az, ami csak háromszor volt rajta, de meg tudta érteni, hogy mindössze hét pengő huszat adtak érte.

Érdeklődése felébredt. Micsoda középkori

folyamatok bújnak meg egy ilyen zálogház életében? Az ember ilyen helyen bizonyára eladhatja a csontvázát. Már hallott ilyesmiről. De mi történik, ha aztán a Dunába öli magát s a csontváza elsüllyed az iszapban? Akkor a zálogház ráfizet.

Hosszú és kényelmes lépteivel a kirakathoz ment s benézett. Semmit sem látott, mert a napfény elvakította. Behúnyta és kinyitotta, ismét behúnyta és kinyitotta a szemét s aztán megint megpróbált benézni. Most már kibontakoztak a körvonalak, de azért jó darabig bámészkodott még, amíg tisztán látott mindent a helyiségben, amelyet egy hosszú pult két egyenlő részre osztott.

A pult előtt emberek ácsorogtak, csomagokkal a hónuk alatt s cédulákkal a kezükben. A pult mögött székeken hivatalnokok ültek. Pontosabban két hivatalnok, egy lány és egy altiszt. Üreghy Zoltán egyenkint jól megnézte őket; az arcukat és azt is, hogy mit művelnek. Amikor a lányhoz ért a pillantása, akkor előntötte a vér és egész idegrendszere megrendült. Nem is volt ideje rá, hogy csodálkozzék ezen, hiszen a lány szép volt, de Üreghy látott már szebbet is. Valami kiszámíthatatlan és egészen egyéni oka volt annak, hogy Üreghy Zoltánt ennyire megrendítette ez a látvány. Éppen elég nővel volt dolga életében: pontosan annyival, amennyit unalmában elbírt. De ez a lány valami éterien tiszta

homlokával s árnyékos szemeivel egy tizedmásodperc alatt felkavarta a fiatalember lelkét. Kétségtelenül nem csak az életben ritka az ilyen százszázalékos megérzés, de még a szerelemben is. Mégse lehetett kétséges, hogy ebben az esetben rendkívüli találkozásról van szó. A lány üvegtoállal írt s időnkint felnézett. De bár szemben ült a kirakattal, ügyet se vetett a kívülről báméazkodó fiatalemberre. De akárkire nézett hivatali okból, hosszú szempillái felemelkedtek s leleplezték fátyolos-szürke szemeit. A haja ellenben vörösesbarna volt s egy tejfehér bőrű, ovális arcot lengett körül.

A fiatalember odakint elfordult az ablaktól, mert egy srác megnyomta az autódudát s még ki is öltötte a nyelvét Üreghyre.

— Van benne valami — mondta a fiatalember szórakozottan. Majd visszafordult s arcát egészen az üveghez nyomta, hogy jobban lásson.

Különös szépség lengte körül ezt a lányt. Fehér köpenyben olyan volt, mint egy orvosnő, aki még csaknem gyermek. Vajjon mi történne, ha felállna? Talán túlságosan alacsony, vagy sánta. De az is lehet, hogy púpos. Ez semmit se vonna le az értékéből, mert az arca és tekintete elbűvölő, — de mégis megnyugtatóná Üreghy Zoltánt. Mert ebben a túl heves érdeklődésben van valami nyugtalanító, ezt be kellett vallania önmagának, bárha tehetelen volt a ténnyel szemben. A zálogház üzemének lassú, módszeres folyamata

olyan volt, mint egy hosszú gépies sóhajtás, de ez a lány mindent elárasztott ragyogásával. És most felkelt a helyéről, hogy valami cédulát nyújtson át egy bajszos hivatalnoknak, aki előtt nagy halom aprópénz feküdt.

Nem, a lány középtermetű volt s a mozgása könnyű; alakja finom és tökéletes arányban állt egyenes, széles vállaival. Üreghy hajlandó volt a végzet útmutatását látni mindabban, ami ma délelőtt történt; kezdve azon a céltalan kóborlás-sal, ami ide vezette, egészen a lány felkeléséig, ami szinte pontosan akkor történt, amikor a fiatalember azt kívánta, hogy bár felkelne.

Ha pedig a végzet azt akarta, hogy felfedezze ezt a lányt, akkor miért ne akarná ő maga is?! Kellemetlenül szédítő volt arra gondolnia, hogy végigélhette volna egész életét anélkül, hogy ezt a felfedezést megtegye.

Visszament a kocsihoz s lezárta; aztán fejé-behúzta a kalapját s a zálogház ajtajához ment. Végignézett önmagán: a világosszürke ruhán, amit viselt, a szürkebetétes cipőn s gyűrűtlen kezein, amelyek hosszúak és keskenyek voltak. Levette a kalapot a fejéről s bal zsebéből egy pár szürke keztyűt húzott elő. Aztán, fokozódó szívdobogással és csökkenő öntudattal lenyomta a kilincset és belépett a zálogházba.

MASODIK FEJEZET

*amelyben Üreghy Zoltán megismerkedik a zálog-
házi szokásokkal*

1.

Mindabból, ami az utolsó félórán történt, önként következett, hogy Üreghy Zoltán egyenesen a pult mögött dolgozó leány felé tartott. Sima és lustának-tűnő járásával közeledett a Cél felé, amely elkápráztatta érzékeit. De most Üreghy és a lány közt két nő állt, mégpedig hősi és ellenséges pózban, mintha csak el akarnák zárni előle a kilátást s eleve tiltakoznának a megjelenése ellen. Az egyik szakácsnő lehetett, a másik olyan özvegyasszony, aki szobákat ad ki albérletbe. Üreghy Zoltán megkerülte őket s balfelől odakönyökölt a pultra, a lány elé.

— Kintről láttam meg — mondta csöndesen — és bejöttem, hogy ha megengedi, bemutatkozam magának.

A lány felnézett s szürke szemei nem anyyira emberi, mint inkább hivatalos meglepetést árultak el. Rögtön utána azonban arra az álláspontra helyezkedett, hogy bizonyosan rosszul értette a fiatalember szavait s mindjárt a mögötte álló aszonynak szentelte figyelmét.

— Kiváltás? Átírás? — kérdezte halkan csengő hangon. A szemein mintha finom harmat

csillogott volna, amely szinte inkább csak ködnek látszott a hosszú pillák mögött.

— Tessék sorba állni! — mondta a szakácsnő, mérgesen rántva egyet saját derekán. Üreghy ijedten hátrált s tanácstalanul nézett körül. Ha már bejött ide, okvetlenül beszélni akar a lánnyal! Sóváran bámult a szakácsnőre, aki most ráhajolt a pultra s vastag ujjai a finom lányarc előtt vöröslöttek . . . Vajjon milyen joggal beszélget ez a nőszemély a lánnyal? Cédulát tart a kezében, a lány elveszi tőle s levág belőle valamit... Zoltán megfeszített figyelemmel igyekezett megérteni abból valamit, ami körülötte történt. S lassan kialakult előtte a kép: a várakozók első csoportja átnyujtja tárgyait az első helyen álló kövér férfiúnak, akitől kis cédulát kap, amellyel átkerül a lányhoz, aki a kis cédulát nagyobb cédulára és pénzre váltja be. Ez volt tehát az útja-módja annak, hogy valaki törvényes úton kerüljön a szürkeszemű lány színe elé.

A fiatalember fellelkesült a saját éleslátásán. Fölényes pillantást vetett a lányra — amely azonban kárbaveszett, mert a lány semmilyen pillantást nem vetett rá, — s átsétált a kövér ember elé. Itt is többen álltak s erélyes férfihan-
gok utasították a sor végére.

A kövér férfiú e pillanatban kopott télikabátot tartott a kezében.

— Rongyos a nyaka! — mondta ki, mint egy halálos ítéletet. A pult előtt hosszú, sovány

fiatalember állt lógó orral s megütközve bámult saját télikabátjára, amelynek nyakáról nyilván fel sem tételezett ilyesmit! Meg is jegyezte:

— Nem tudom, mitől lenne rongyos.

A kövér férfi átdobta a kabátot a pulton s a következő félhez fordult. A sovány fiatalember felkapta a kabátot s elvonult, szitkozódva és keserű tekintettel.

— Mennyit kér érte? — morogta a kövér férfi egy kakukos órára mutatva, amely nagy csomó selyempapír mélyén díszlett. Kistermetű, keménykalapos aggastyán felelte:

— Húsz pengőt, becsüs úr.

A becsüs egyáltalán nem mutatott meglepetést és teljes közönnyel felelte:

— Négy pengő. Tetszik?

Az öregúr sovány és hegyes orra megremegett. Méltatlankodva nézett a kövér becsüstre.

— Utoljára huszat adott érte.

— Kicsoda?!

— Kegyed! — felelte az öregúr. A becsüs dühödten nézett rá:

— Még ötöt se, érte? Hogy képzelsz ilyet! Maga álmodik, öregem. Kell a négy pengő, vagy nem kell?! Nincs időnk.

— A multkor huszat adott rá, — ismételte konokul az öreg ember s átvette a kis papírszeretet. Most már csak egy ember állt Zoltán előtt. Ez egy ezüst cigarettatárcát nyújtott át a becsüsnek, aki már ismerős mosollyal üdvözölte.

— Tizennyole pengő! — kiáltotta a becsüs — ezüst tárcsa, hibás, százötven gramm, H. B. monogrammal, zománcozva.

Most hátulról odalökték Üreghy Zoltánt a pult elé s a kövér becsüs kifejezéstelen arccal bámult rá. A fiatalember felsőhajtott.

— Hm, — mondta.

— Nos?! — kérdezte a becsüs. A fiatalember zavartan nézett körül, mintegy tanácsot kérve.

— Van szerencsém, — mondta.

A becsüs vállat vont.

Az egész üzem megállt. Az emberek türelmetlenül topogtak, a becsüs ujjaival dobolt a pulton, a következő helyen ülő pápaszemes tisztviselő a levegőbe bámult s a fehérköpenyes lány kezében megállt az üvegtoll. A napfény forró, poros kékében hullott be az olajbarna padlóra.

— Nos, kérem, mi lesz?! — mondta a becsüs, hangjában türelmetlenül, de anélkül, hogy a megütközést keltő fiatalemberre nézett volna. — Mit akar betenni?!

A kérdő tekintetek, a feszült csend, még a lány finoman ívelt szemöldöke is azt kérdezték: — Nos, mit akar betenni, mit akar egyáltalán, mire várunk?! S a fiatalember lesütött szemmel mondta:

— Nekem mindegy.

— Ugy! — felelt a becsüs — hát csak határozza el hamar, vagy engedje át a helyét.

S a tekintete azt fejezte ki: ez az ember bolond, még pedig csendes bolond, aki egyszerűen nem tudja, mit akar. Vannak ilyenek.

Üreghy Zoltán hátranézett. Egy diák állt mögötte, órával a kezében. Megragadta az ötletet s elővette a saját óráját. Duplafedelű arany Patek-óra volt. Átnyújtotta a becsüsnek. Vajjon most mi lesz? Nem tudta, ez-e a helyes út? De a becsüs megszabadította kétségeitől.

— Duplafedelű aranyóra, Ü. Z. monogrammal, százhusz pengő! Elég lesz?!

— Tessék?!

A becsüs fejcsóválva nézett rá.

— Százhusz pengőt kap az órájára, — mondta bátorítóan — elég, vagy akar többet?!...

Üreghy Zoltán felsóhajtott:

— Nekem mindegy.

Az ő kezébe is apró papírszeletet nyomtak s már a diák állt a helyébe. Ugy érezte, mintha kifosztották volna. De ebben a pillanatban valami fellángolt benne. A lány kifejezetten őt nézte s most felemelte a jobbkezét és intett neki!

— Tessék! — mondta a lány, akinek gyöngyvirág illetett volna a kezébe; azonban üvegtollat tartott benne.

HARMADIK FEJEZET

amelyben a fiatalember reményei elhervadnak

1.

A fiatalember bizonytalan léptekkel közeledett a pult azon részéhez, amely mögött a lány ült. Szociális igazságtalanságnak látszott, hogy ez a lány ülni kénytelen, amikor pedig a test lehető helyzeteinek ez a legsívárabbika egyáltalán nem illett a lényéhez. Viszont Zoltán is kénytelen volt belátni, hogy a zálogházban nem lebeghetett.

— Kérem a számot! — mondta a lány s a fiatalember oktalan elégtételt érzett afölött, hogy ime ez a szürkeszemű tündér máris kér tőle valamit. Vannak tekintetek, amelyek többet fejeznek ki, mint a kísérő szöveg. Csakhogy a lány tekintete még *ennél* a szövegnél is kevesebbet fejezett ki. Ugyszólván semmit. Kétséges volt egyáltalán, észrevette-e, hogy Üreghy Zoltán egyedül az ő kedvéért zálogosította el az óráját?

Mindenesetre átvette a számot s valamit ráírt a zálogcédulára, amelyet a pápaszemes dobott elé a pultra. Azután leszámolt a cédulára száz-tizenhat pengő és negyvenhat fillért s az egészet odatolta Üreghy elé. A fiatalember felvette a pénzt s a cédulát a zsebébe gyűrte. Azonban úgy látszott, hogy még maradni akar. Ez a mögötte

állóknak sehogy se tetszett. Nem volt ezekben az emberekben semmi megértés a mások lelkiélete iránt. Lüktető izgalomban nyomultak előre állandóan kis motyójukkal, amelyet úgy tartottak maguk elé, mint a marsallbotot. Üreghy Zoltán sajnálta őket, de bosszankodott miattuk. Akkor még nem tudta, milyen leckében fogja részesíteni őt ez a lány.

— Bocsásson meg, hogy zavarom, — mondta, amint egy természetes asszony elé nyomult — de mielőtt elmegyek, tudni szeretném, hol találom meg és milyen módon kívánja a közeledést.

A lány felnézett rá hideg pillantásával s — nem felelt. Üreghy várt, mert azt hitte, gondolkodik a válaszon. De nem gondolkodott, hanem egyszerűen nem felelt. Nem is akart felelni. A következő pillanatban sem felelt. — Menjen már innen! — kiáltotta egy rekedt hang mögötte. — Mit akar? — szólt rá a becsüs a másik oldalról. A fiatalember helyzete tarthatatlanná vált. Az a tény, hogy a zálogház kliense lett, nem jogosította fel az ittmaradásra. Mennie kellett és semmit se tud a lányról, — annyit se, mint amikor benézett a kirakatablakon. Mérgesen ment ki s megállt a forró kövezeten.

— Ugy! — mondta magában — nagyon büszke kis hölgy. — Persze, mert a zálogház nem alkalmas arra, hogy az ember bemutatkozzék, de hogyan lehetne kinyomozni, kicsoda és hol lakik?

Beült a kocsiba s a volánra támaszkodott. Elhatározta, hogy itt marad a zárásig s elkíséri a lányt. Fél egy volt s egy tábla szerint a zálogház nyolctól egyig tart hivatalos órát.

Ott ült tehát és várt. Százig olvasott, hogy hamarabb teljék az idő — de az idő nem telt hamarabb.

— Felesleges hangsúlyoznom — mondta önmagának — hogy ez csak egy szeszély.

Ugyanekkor azt is érezte, hogy egyáltalán nem volt felesleges hangsúlyoznia ezt. Mert ez egyáltalán nem csak egy szeszély — sokkal kellemetlenebb tünetei voltak. Inkább a „hirtelen támadt szenvedély“ elnevezés illett rá. De ki vallja ezt be önmagának? A zálogház ajtaján ki és be jártak az emberek s az idő nem telt. Az idő általában nem akkor telik, amikor az ember szeretné. Zoltán érezte, hogy nagyon meleg van s hogy az idő rosszindulatú módon húzza önmagát a végtelenbe. — Ki tudná megmondani — kérdezte önmagától a fiatalember — hogy szerencsés csillagzat alatt születtem-e, ami a szerelmet illeti? Azok a nők, akik hajlandók voltak teljesíteni a feltételeimet, nem szerettek engem, de én se szerettem őket. Ebből tehát se rossz, se jó nem következik. Az igazi erőpróba most következik, mert ez a lány nem csak az én, de a társadalom feltételeit se hajlandó teljesíteni. Hiszen a társadalom elvárhat tőle annyit, hogy szóbaálljon velem, amikor én nem akarom bán-

tani. Talán az öserdőben vagyunk, hogy gyanakvással fogad egy tisztességes arckifejezésű fiatallembert, aki eddig képességein alul szerepelt az életben? Nem, ez a viselkedés nem illett be a fiatalember egyik teóriájába sem. Volt egy barátja, a daipuri radsa, — akivel Luzernben élt együtt három hónapig s aki igazi teoretikus volt. Ha valaki értett a nőkhöz, akkor a radsa értett hozzájuk s Zoltán igaz részvéttel gondolt vissza rá.

Lord Ibn Pasa Riz Abdul Hapaf radsa háromnejű volt. Mindenütt eltörölték a többnejűséget, nála nem. Mondhatta volna: kérem, én feleségül vettem három egyetlen szerelmemet, eugem politika nem érdekel, kérdem, melyiket küldjem el mostan, amikor egyformán únom őket? Mondhatta volna, de nem mondta. Lord Pasa mindent elvből csinált, például elvből nem voltak elvei. Az a teóriája volt, hogy a Nő összes rossz tulajdonságai megszűnnek, mihelyt ketten vannak. Három nő pedig époly megbízható, mint egy férfi. Ha az embernek három felesége van, akkor nem csalja meg az embert a felesége, mert mindegyik féltékeny a másik tisztességére és irigylí a másik szeretőjét és mindegyik árulkodik mindegyikre. Lord Pasa a nagy európai szállókban lakott három feleségével, melyek nem csalták meg, holott a nagy európai szállók tele vannak nagy európai nőhódítókkal, akik legszívesebben olyan nőkkel kötnek barátságot,

akik nem csalják meg az urukat, te vagy az első eset, drága, esküszöm.

2.

Lord Pasát tehát sem Leila, sem Titi, sem Margareth nem csalta meg. Másszóval úgy Leila, mint Titi, mint Margareth hű volt hozzá. Lord Pasának ez nagyon jól esett, nem azért, mert jólesett neki, hanem mert ellenkezésbe került volna az elveivel, ha hagyta volna, hogy a feleségei megcsalják őt. Lord Pasa szerint a többnejűség eltörlésével a társadalom kiadta a kezéből az utolsó sánszot, hogy valaha is megoldhassa a nőkérdést. Bizonyíték erre Lord Pasa három felesége, melyek nem csalják meg őt, sem Leila, sem Titi, sem Margareth.

3.

Lord Pasát a szeretői sem csalták meg, érdekes. Sem Amy, sem Bébé, sem Lulu. Hat nő és egyik sem csalta meg Lord Pasát! Természetes, hogy Lord Pasa ezt nem találta természetesnek. A nők ma már csak addig csalják egyik férfit a másikkal, amíg egy olyanra akadnak, akit már nem érdemes megcsalni, olyan gazdag. A mai nőkben már nincsen idealizmus. A nő szép, mert

érdek nélkül tetszik, de a nőnek érdek nélkül nem tetszik semmi. Szeretném tudni, miért csalják meg a feleségei Lord Pasát, amikor mindenkinek megvan? Természetes, hogy nem csalják meg, de Lord Pasa azt hiszi, hogy azért nem csalják meg, mert hüek hozzá. Az igazság a középúton volt: ugyanis megcsalták.

4.

Lord Pasa nem szeretett rájönni arra, hogy tévedett. Ha például rájönne arra, hogy Margareth megcsalja őt Jimmy Hornerral, akkor ez felborítaná egész teóriáját. Lord Pasa nagyon rosszul érezné magát, ha rájönne, hogy Margareth megcsalja és az egész teóriája helytelen volt, tehát inkább nem jön rá. Inkább azt mondja: igaz, hogy Margareth és Horner között van valami, de Margareth európai nő és éppen ezért azt lehet mondani, hogy tulajdonképen. Mert az, hogy Titinek feltűnően tetszik az a szőke mixer, akivel éjjel szokott hazajárni, az nem jelent semmit, mert Titi javíthatatlan rajongó, de Leila keleti származású lévén nagyon jól tudja, hogy az európai férfiak beszéde üres fecsegés. És itt látszik meg, milyen igaza van Lord Pasának: ha az embernek három felesége van, abból legalább egy mindig hű hozzá. Mert hogy hű hozzá, az biztos.

5.

Az biztos, hogy megcsalja, de miért?! Ez az éppen, ez bizonyítja a teoria helyességét: miért csalja meg? Mert a másik két asszony példája csábítja rosszra. Ha tehát Titi és Margareth hűek lennének, akkor Leila is megmutatná, hogy ő még hübb tudna lenni. Tehát világos, hogy a teoria helyes: ha az embernek egy felesége van és az hű, akkor az hű. Ha ellenben három felesége van és mind a három hű, akkor mind a három hű. Amiből világosan következik, hogy a nő olyan, amilyen.

6.

De Lord Pasa nem érte be ennyivel. Ő a kutatók alaposságával vetette magát a problémára, mert olyan teoriát akart konstruálni, amely megtámadhatatlan. Elvált két feleségétől, amely megcsalta, maradt egy, amely szintén. Ebből világosan következik, hogy Lord Pasának igaza volt: az embernek csak akkor lehet a felesége szólóban hű, ha nem csalja meg az embert. Lord Pasa hozzávett nyolcat, volt összesen kilenc felesége, egy régi, két volt uriasszony, négy filmszínésznő és két kokott. A régi ugyan megcsalta, a két volt úriasszony szintén, de a négy filmszínésznő nem kevésbé, míg a két kokott természe-

tesen. Lord Pasa diadalmasan regisztrálta az eredményt, először, mert igaza volt, másodszor, mert ez csak kísérlet és nem ő a hibás, ha akarná hüek lennének hozzá, de ő éppen a negatív eseteket akarja látni. Tehát hozzávett még kilencet, volt tizennyolc, ebből megcsalta tizenhét, maradt egy. Lord Pasa elhatározta, hogy megvárja, amíg ez az egy is megcsalja, akkor aztán emeli a létszámot. Nem kellett soká várni, csakhamar hetven felesége volt, melyek megcsalták. Visszavonult a Ganges partjára, ahol díszes szelamlikból figyelte a feleségek bungalowjait, melyekbe férfinek nem volt szabad betenni a lábát.

Hiába, igaza volt: mégis megcsalták.

A Pasa rájött, hogy hiába, neki itt mindaddig igaza lesz, amíg rá nem jön a hibára. Ehhez azonban további feleségekre lett volna szüksége, de a meglevők gondnokság alá helyeztették s kezükbe kaparintották a vagyonát. Amikor utóljára Európába jött, már nem volt egy vasa sem s egy öreg nő tartotta el. Amiből Üreghy arra következtetett, hogy itt kellett volna kezdenie.

Mit ér tehát minden teória, amikor a férfi és a nő viszonya magában véve paradox s ha nem az, akkor nem is viszony. Üreghy az órájára nézett: egy óra mult két perccel. Sárgaköpenyes altiszt jött ki a zálogházból hosszú rúddal s nekiállt, hogy lehúzza a redőnyt.

Zoltán kiugrott a kocsiból s megragadta az altiszt karját:

— Már vége a hivatalos óráknak? — kérdezte.

Az altiszt bólintott.

— S hol vannak a tisztviselők?

— Hazamentek — felelte az altiszt olyan hangon, mintha azt mondaná: — Ez mindjárt azt fogja kérdezni tőlem, hogy miért nem nő fű a házak oldalán. — De Üreghy nem kérdezett semmit, mert átlátta, hogy a tisztviselők valamely hátsó kijáraton távoztak.

— Merre lakik? — kérdezte az altiszttól. — Mert szívesen hazaviszem. — Ugy érezte, hogy szövetségesre van szüksége. Csakhogy az altiszt elhúzódozott tőle s félénken mondta:

— Köszönöm, én nagyon közel lakom.

— És hol lakik az a hölgy, aki a pénztárnál ül?

Az altiszt arca elkomorult. Ez az ember nem is bolond, hanem annál sokkal rosszabb.

Erélyes mozdulattal lehúzta redőnyt s eltűnt a kapu alatt, anélkül, hogy válaszra méltatta volna Üreghyt.

— Ugylátszik — gondolta az, amint a kosiban ült s ráengedte a kuplungot — ugylátszik, délután ismét el kell jönnöm.

A Dunaparton ebédelt, ahol ezidőtájt igen sok csinos nő járt s így a fiatalembernek módjában állt összehasonlításokat tenni. Ezek a nők mind szépek, egészségesek s bizonyos értelemben egyéniek voltak; csak egyben különböztek attól,

akivel Zoltán összehasonlította őket: abban, hogy egészen másmilyenek voltak. Az élet megtanította Zoltánt arra az igazságra, hogy semmit se tud. Ki hitte volna, hogy a valóságban is létezik ilyesmi! Minden gondolata az a lány. De ez csak addig fog tartani, amíg közelebbről meg nem ismeri. Makacsul hitt abban, hogy a lány nem lehet olyan tökéletes, amilyennek *most* látja. Ha van igazság a földön, akkor a lány tele van rejtett hibákkal, amelyek már az első beszélgetésnél napvilágra kerülnek. De ha nem, akkor sincs más teendő, mint ellenállni a kísértésnek, amely egyoldalú függés felé sodorja őt. Elhatározta, hogy nem megy el délután a zálogházba s éppen ezért már fél háromkor ott állt a kocsival.

Nyitáskor négyen álltak a redőny előtt, kis batyúkkal. Gyanakodva és fürkészően nézték a Packardot s a benne ülő fiatalembert, aki maga elé meredt, mintha bolond lenne. Mindenesetre nyílt természetű bolond lehetett, aki nem igyekszik meggyőzni a külvilágot arról, hogy nem az.

Amikor az altiszt kijött a kapu alól a rúddal: mélységes megütközéssel pillantotta meg az autós fiatalembert. Homloka ráncokba szaladt, mint az olyan embereké, akik többet akarnak megérteni, mint amennyire képesek. Az altiszt, akit egyébként Fülöpnek hívtak, közelebb lépett:

— Mit akar itt már megint? — kérdezte. S Zoltánnak kapóra jött ez a kérdés. Elhatározta,

hogy az alázatban gyakorolja magát. Szelíd főhajtással felelte:

— El akarom zálogosítani a gyűrűmet. Gondolja, hogy lehet?

Az altiszt megvetéssel mutatta ki, hogy átlát e mesterkedéseken:

— Nincs magának szüksége arra a pénzre! — mondta.

— És ha nincs, mondja meg nyíltan: tehetek én róla? Én mindent elkövetek, hogy ne tartsanak zsugorinak, de még olyan fiatal vagyok. S győződjön meg róla néhány perc multán, hogy én valóban pénzt akarok kapni a gyűrűmért.

Fülöp arca kiderült:

— Adja csak ide — mondta — azt a gyűrűt. Majd én hozok magának pénzt rá. Minek fáradna azzal, hogy bemegy, nem?

— De — felelte Zoltán mosolyogva — én fáradni akarok, megelégettem a léha életet.

— Maga valamit akar a kisasszonnyal — mondta Fülöp ismét elkedvetlenedve — csak még nem tudom, mit. De figyelmeztetem . . .

— Ne figyelmeztessen — sóhajtott Üreghy — mert nagyon rosszul esik, ha figyelmeztetnek. Magának nem?

Az altiszt otthagya s felnyomta a redőnyt. A várakozók időközben megszáporodtak s érdeklődéssel hallgatták ezt a diskurzust. Olyan arccal hallgatták, mintha joguk volna eldönteni a

vitát. Fülöp kinyitotta az ajtót is és ezzel a zálogház megnyílt. A várakozók benyomultak. A becsüs felrakta könyökvédőjét s nagyképűségét, a pápaszemes pápaszemét s a hölgy megragadta az üvegtollat. Valóban, szép lány volt. Talán nem mindenki értené meg azt a kábulatot, amely a gazdag fiatalembert hatalmába kerítette e napon — de azt senki se tagadhatta, hogy a lány szép volt s valami halványkék tisztaság sugárzott a lényéből, ami csaknem hűvössé tette a levegőt köröskörül. Holott az a mód, ahogyan egy öreg hordárral beszélt, aki másnak a felöltőjét hozta be: megmutatta, hogy a lány lelke simulékony és a szíve melegen dobog. De az a pillantás, amellyel az ismét felbukkant elegáns fiatalember jelenlétét felfedezte, immár kétségtelenné tette, hogy *ezzel* az emberrel szemben teljesen kicserélődik az egyénisége. — Csodálatos — gondolta Zoltán — hogy úgy néz rám, mintha ellenszenvesnek találna. Ennek csak egy magyarázata lehet: hogy ellenszenvesnek talál.

Ez nem is volt olyan egyszerű dolog. Üreghy Zoltán nem volt csinos, amint már említettük, de nem is csunya férfi. Jóalakú és ízléssel öltözött fiatalember volt, talán túlságosan is átlagos külsejű, akiről senki se tudhatta, milyen tudásszomj és mennyi derekas könnyelműség lakozik benne — az átlagon jóval felüli mértékben. Mi lehet ellenszenves rajta olyasvalaki számára, akire valóságos bámulattal néz, amióta

az uccáról felfedezte! Nem, a becsüs maga is elnéző mosollyal fogadta Üreghyt, amikor e napon immár másodízben odaállt elé s egy gyűrűt tartott a kezében. Ez a gyűrű legalább ezer pengőt ért. S a becsüs, miután alaposan megvizsgálta, így szólt hozzá:

— Mennyit akar érte?

— Mindegy, — felelte a fiatalember, anélkül, hogy levette volna a szemét a lányról — amennyit akar.

— Idefigyeljen, uram — emelte fel a hangját a becsüs — én nem érek rá az ön lelkében olvasni. Ha akar rá négyszáz pengőt, szóljon, ha nem, akkor hagyjon engem békében.

— Jó, mondta a szórakozott ifjú s a becsüs már diktálni kezdett. Üreghy a cédulát szorongatva átment a lány elé, mint egy holdkóros. Arra gondolt, hogy ha most se kap megnyugtató választ a lánytól, akkor el kell mennie és legalábbis a mai napon nem látja többé. Ezért előre-hajolt és suttogva mondta:

— Nagyon szeretnék törvényes keretek között bemutatkozni magának, anélkül, hogy bármijét leharapnám. Nagyon kérem, adjon erre módot.

— Nem adok! — felelte a lány ugyanolyan halkan, ami mindenesetre tapintatos dolog volt — és kérem, ilyesmikért ne tartsa fel a szegényebb embereket. Ez nem kabaré, hanem szociális intézmény.

Lepecsételte a zálogcédulát, rárakta a pontosan megolvasott pénzt s az egészet kitolta a fiatalember elé. Zoltán zsebregyúrte a pénzt, a cédulát és az elutasítást. Csak ennyit mondott:

— Belátom, hogy ez elutasítás és megigérem, hogy nem fogok erőszakoskodni. De azt nem tilthatja meg, hogy lássam magát. Maga közalkalmazott, akárki is legyen egyébként s köteles eltérni, hogy közszemlére állítsák.

Ekkor a lány felkelt s hátrament a raktárba. Üreghy elszontyolódva nézett utána. Nem az bántotta, hogy sikertelenül végződött ez a kísérlete is, mert egyáltalán nem szándékozott megállni ennél a kísérletnél — csak az hangolta le, hogy ma már nem látja többé a lányt. Utóvégre nem állhat kint az uccán, mert akkor tényleg bolondnak hiszik.

Holnapig tehát el kell tennie ezt a felfedezését, amely pedig sürgősebbnek tűnt minden egyébnél. Akárkinek a hibája is, Üreghy Zoltán nem látott más feladatot élete síkján, mint ezt az egy kiemelkedőt: megismerni ezt a lányt és boldoggá tenni, ha ugyan vannak erre a célra eszközei.

Határozottan érezte, hogy amikor kimegy a helyiségből, bizonyos tekintetek kísérik. Ez nem volt kellemes érzés, mert ezek a tekintetek semmiesetre sem lehettek hízelgők és tiszteletteljesek. S Üreghy Zoltán fellázadt a konvenció ellen, amely a szerelmet vagy bűnnek, vagy komi-

kumnak tartja: bűnnek, ha testi és komikusnak, ha lelki szerelem. A társadalmi konvenció csak azt a szerelmet ismeri el, amely megfontolt és nagyképű és feszes és józan: tehát nem is szerelem.

NEGYEDIK FEJEZET

amelyben Zoltán meglátogatja a nagyapját

1.

Ha a világot körnek képzeljük, amelynek közepén Üreghy Ödön ült, a tölgyfabútoros irodájának sarkában — akkor kétségtelen, hogy e körben nem látott messzire. Maga körül éles és ismert vonalak, ismerős arcok, tárgyak és törekvések voltak, amelyek a távolság növekedésével vesztették el élességüket s mosódtak el a semmibe.

Két titkára volt, az egyik adminisztratív titkár, aki remélte, hogy Üreghy Ödön színtelen, de mélyreható üzleti zsenijéből, majdan rá is ragad valami. A másik titkár társadalmi ügyeket intézett el vezére helyett s éppenannyi dolga akadt a bankban, mint a lakáson. A lakás a Nádor uccában volt, természetesen. Itt — és a nyári lakásban, a Rózsadombon — komornyik, szakácsnő és két inas gondoskodott róla, hogy a

világegyetem közeli tárgyai csak kényelmi szempontokat szolgáljanak, anélkül, hogy feltűnnének Üreghy öméltóságának. Feleségétől elvált s életének e családias mozzanata már csak az adminisztratív titkárt érdekelte, aki havonta gondoskodott az önkéntes tartásdíj átutalásáról.

A Nádor uccai lakásból egy másik Nádor uccai lakásba, a rózsadombi lakásból a Dunára lehetett látni. Kifogástalan sofőrök vezették a két autót s kifogástalan munkaerők a hivatalokat. Üreghy Ödön szemén kitekintve, minden ember úgy látta volna, hogy a világ tökéletesen rendben van. Talán rendben is van, bár sokan nem hiszik.

Üreghy a pénzzel foglalkozó emberek azon csiszoltabb fajtájához tartozott, akik a pénzt nem csak pénzzel, hanem építéssel, vagy más, világiasság művelettel is keresik s így bizonyos világiasság érződik rajtuk, a pénz zárt vallásának papjaival szemben. Mindazonáltal érzelmei neki sem voltak, mert azokat nem tudta volna kamatoztatni; de még kevésbé kifejezni. Eredménytelen és kifejezhetetlen elemeket pedig józan ember nem kever az életébe s Üreghy Ödön józan ember volt, viszonylagos csínossága ellenére is. Nem becsülte túl magát, mert önmagával szemben éppoly alapos és kételkedő volt, mint más értékekkel szemben s csak akkor válhatott volna belőle is diktátor, szerelmes-színész, vagy politikus, ha valaki bebizonyítja neki, hogy mindenki

nél többet ér. Önmagának ezt nem hitte el. Így menekült meg attól, hogy ellenszenves legyen azok előtt, akik semmit se kaptak tőle.

Altalában bizonyos fenntartással kell fogadni azt a megállapítást, hogy számtalan alkalmazottja közül viszonylagosan Vomecsni állt szívéhez legközelebb. Vomecsni ugyan nem tudta ezt, — és talán Üreghy Ödön se — de ennek az igazgatónak minden jelentéktelensége olyan feltűnő volt, hogy valósággal jelentősséggé nőtt; és Üreghy Ödönt megnyugtatta az a határozott tudat, hogy Vomecsni hűsége teljességgel önérték. Nem kellett attól tartania, hogy Vomecsni valaha is érzelmes kijelentést tesz, vagy hogy többet kér, mint amennyi jár neki. Ez a Vomecsni olyan sáfár volt, akivel megtörténhetett volna, hogy a pénz sikkasztja el őt.

Házasságát úgy hagyta el a múltban Üreghy Ödön, mint egy kínos közbjátékot. Rá kellett jönnie az igazságra, hogy bármennyire bölcs és kiszámított házasság volt, mégis, előbb-utóbb érzelmi feszültségekre vitt és apósa, aki elismert üzletember volt, nem gondolhatott mindenre a házassági szerződés megszövegezésekor. Az aszszonyoknak alaptulajdonságuk, hogy mindig kérnek valamit; s ha a saját vagyonuk kizárja, hogy pénzt kérjenek, a nevelésük pedig azt, hogy szabadságot — akkor legalábbis „gyengédséget“ kérnek, természetesen a férjüktől. Üreghy kínosnak találta azt, hogy kéréseket tagadjon meg s lehetetlennek, hogy teljesítse őket.

Mélyebb nyomot nem hagyott más benne, mint az a felfedezés, hogy a lélek még a pénz-szerzés iránt is elfásul idővel s így képtelenné válik arra, hogy egyáltalán örömet érezzen. Aki azonban örülni képtelen, az képtelen még bánkódni is és ezért Üreghy Ödönt senki se tarthatja boldogtalannak, még az író sem, akinek természete és hivatása, hogy az emberek boldogtalanságát kutassa, elfeledkezhén önmaga boldogtalanságáról.

Azok az emberek, akiknek munkája *fontos* valamely társadalom jóléte szempontjából, kénytelenek rendszeresen és gépi pontossággal ellátni teendőiket. Üreghy Ödön se bízta magát az emlékezetére, viszont titkárai, a megfelelő jegyzetek alapján, gondoskodtak róla, hogy semmit se mulasszon el az emberiség s főként a vállalatok jóléte érdekében. Voltak teendők, amelyek az évek során olyan pontosan ismétlődtek, hogy Üreghy Ödön figyelmeztetés nélkül is tudott róluk. Így például tudta, hogy minden hónap második péntekjén meg kell látogatnia apját, Üreghy Günther Ödönt, aki nyolcvanegy esztendőskorára már nem élt üzleti életet s mindent a fiától tudott meg, ami érdekelte. Már pedig az érdeklődése töretlen volt ennek a száraz, ráncos öregúrnak, aki hét-nyolc napilapot olvasott el minden reggel s dűnnyögve, fejét rázogatva társalgott az eseményekkel és önmagával. A Lágymányoson lakott abban a villában amit 1880-ban

ömage építtetett, az első sikeres telekspekulációk idején. Ez a villa svájci stílusú volt s a kertjében ma már öreg fák álltak. Mindaz, ami a kertben és a házban hatvan év előtt luxus, korszerű pompa és ügyesség volt, ma már elavult, de előkelőséggé nemesedett. Az öregúr hunyorogva ült kint a nyári padon. Apró szemeit ma már csak ráncos, sárga bőr keretezte, amelynek gyulladt szegélye alól mindig szivárgott a könny. Fekete ruhába öltöztették, mert a fiát várta. Ezért ült a kertben, tudta, hogy Ödön nem szereti a szalón nehéz levegőjét.

A leveleken leülepedett a por s az idejétmúlt színes agyagtörpén csillogott a napsugár. Színes üveggömbök is voltak a kertben és néhány hintaszék. A sűrű bokrok eltakarták az utcát s a gimnázium felől élénk és idegenszerű kiáltozás szállt a kertre.

Pontosan négy órakor állt meg öméltósága autója a ház előtt. Üreghy Ödön ruganyos léptekkel haladt át az úttesten s ment be a kertbe. Egy idős komornyik elvette a kalapját s a ház mögé vezette, ahol két gesztenyefa között ült az öregúr. Üreghy Ödön kezecsókolott s leült apjával szemben egy székbe, amit szinte alátóltak. Kikérdezték egymást egészségi állapotuk felől s csaknem egy időben állapították meg, hogy mind a ketten jól vannak, eltekintve az idősebb Üreghy derékfájásától, ami nem akar elmúlni s a fiatalabb Üreghy idegességétől, ami érthetet-

len. Ez az idegesség nem is volt meg a valóságban, csupán önkéntelen védekezés volt a hosszú-ra nyúló beszélgetések ellen. Mert Üreghy Ödön azzal se birta sokáig a beszélgetést, akit szereztett.

Az öregúr apró szemei vidáman csillogtak, amint hervadtszőke és kopaszodó fiára nézett, de aztán ez a csillogás eltűnt, mert Üreghy Günther Ödön azt akarta, hogy vele ma is úgy beszéljenek, mint komoly és számottevő üzletemberrel. Éppen ezért érezte, hogy jókedvét el kell titkolnia. A jókedv mindig gyanakodóvá teszi embertársainkat. Rosszkedvűnek kell látszanunk, ez az első üzleti elv. Erre még emlékezett.

A következő negyedórában Üreghy Ödön beszámolt azokról az eseményekről, amelyek nem voltak olyan jelentősek, hogy meghaladták volna apjának mai felfogóképességét, de elég jelentősek voltak ahhoz, hogy a figyelmét lekössék. Elmondta a Vasbetonkonstrukciók és Építőhitei R. T. új helyzetét, amely elé a Petróleum- és Melléktermékgyár beolvadása állította. Vázolta a Pestvidéki Takarékkal kapcsolatos tranzakciók könnyebben megérthető következményeit és megemlítette, hogy nagybirtokos lett: megvette a saját vállalatától a cservári birtokot.

— Minek neked birtok? — kérdezte az öregúr gyanakodva, bár semmi köze se volt a dologhoz. De Üreghy Ödön gyengéden elmagyarázta:

— A vállalat 230.000 pengő kölcsönt adott

erre a birtokra. Cserffy gróf feleségül vett egy gazdag amerikai lányt és végképp átköltözött az Egyesült Allamokba. Sürgősen el akarta adni a birtokot. Még valakinek volt 30.000 pengő kölcsöne a birtokon. Ezt kifizettük és megvettük az egészet 450.000 pengőért. Ezernyolcszázholdas birtok, mégér egy millió pengőt. A vállalat nem tudott vele mit kezdeni, én megvettem.

— De minek? — kérdezte az öreg ember. — Hoz ez valamit?

— Nem hiszem, — felelte Üreghy Ödön, — de nem is érdekel. Ha nem fektetek pénzt bele, akkor nem is fizethetek rá. Bármikor eladhatom. El is fogom adni.

Ezután felmentek az üvegverandára s megszonnáztak. Haboskávét kellett inni ebben a házban és zsemlét aprítani bele. Feketerígó ült a gesztenyefán és félrebillent fejjel nézte ezt a két csöndes és nagyképű embert.

Ekkor érkezett Zoltán, aki Üreghy Ödön bátyjának a fia volt s akit a nagypapa s a nagybácsi egyaránt megvetettek. Talán, ha fellázadt volna valami ellen, vagy megtagadta volna a józan és üzleti szellemű Üreghyek hagyományait: respektálták volna. De ez a fiatalember mindenbe beletörődött, amit mások csináltak, de ő nem csinált semmit. Még arra se volt hajlandó, hogy elverje a vagyonát, holott a vagyont vagy szaporítani kell, vagy fogyasztani, nincs is harmadik eset, ha az ember józanul gondolkozik a dologról.

Mindazonáltal idősebb Üreghy Ödönben megvolt az a csodálatos hajlandóság, hogy feltételezze unokájáról: tétlensége csupán fiatalságából következik és el fog mulni. Ilyenkor a fia mindig megmagyarázta neki:

— A túlzott agilitás elmulhatik, de a túlzott tétlenség soha. Ezt a fickót semmi sem érdekli a világon.

S mintegy bizonyítékul, most, amikor megérkezett, feltette neki a kérdést:

— Vettem egy földbirtokot és vadászatot rendezek rajta. Téged már bizonyosan nem érdekel, különben meghívnálak . . .

Zoltán elnevette magát. Eszébe jutott, évekkel ezelőtt nagybátyja milyen megvetéssel beszélt az ő vadász-szenvedélyéről. Valahogy úgy van ez, hogy Üreghy Ödön, minden órában kénytelen valamit venni és valamit rendezni és valamit elintézni. Így aztán az évek során lassan mindazt elköveti, amiért előzőleg másokat elítélt.

— Mivel foglalkozol most egyáltalán? — kérdezte a nagybátyja.

— Most szerelmes vagyok egy lányba — felelte Zoltán — aki zálogházi alkalmazott és nem akar velem szóbaállni.

Idősb és ifjabb Üreghy Ödön egymásra nézett s pillantásuk mindent kifejezett. Ebben az egy mondatban minden benne volt, amit ez a bolond fickó önmagáról elmondhatott. Szerelmes

valakibe, ez önmagában elég. Valakibe, aki mélyen alatta áll és nyilván a pénzét akarja. És azonkívül még — nem is áll szóba vele. Fantasztikus.

— Ne haragudjatok, én megyek — mondta Üreghy Ödön, aki általában mindig örült, ha valahonnan mehetett.

ÖTÖDIK FEJEZET

amelyben a fiatalember konszolidált örültté válik

1.

Szegény, gyámoltalan lélek a modern világban képtelen volt magyarázatot találni saját teiteire s tisztában csak azzal volt, hogy nem lehet tisztában semmivel. De ettől se lett okosabb. A Sashegyen lakott s tizenkétszobás lakását úgy rendezte be, hogy elképzelte Michael Mont feleségének bimetallikus szalónját, vagy Ludwig Ganghofer vadász-szobáit. A szobák magukban véve pomásak voltak, de nem volt közöttük összefüggés, mint ahogy nem volt a tulajdonos magukban véve pompás gondolatai között sem.

Benne voltunk a nyárban s minden nap melegebb volt, mint az előző napon, de azért minden nap azt mondtuk: ennél melegebb már nem le-

het. Amikor a Packard lesiklott a Szent Imre herceg útjára, a magányos házak kapui lihegni látszottak a tökéletes szélcsendben, amely már koradélelőtt beállt.

Zoltán hat órakor ébredt s a fürdőben megpróbált visszaemlékezni az elmúlt éjszakára. Feladta magának a kérdést: melyik volt az a két lokál, amelyben utóljára unatkozott az elmúlt éjszakán. Ám e kérdésre nem tudott felelni. Tény, hogy keménykalapját egy rendőr nyújtotta be a telefonfülkébe, ahol aludt. S az is bizonyos, hogy a Packard lökhárítójához valaki szorosán hozzákötözött egy zöldséges targoncát, amint azt inasa, Dávid, a kulcslyukon át jelentette neki és nem egészen lehetetlen, hogy a kötés oroszlanrészét maga Üreghy Zoltán végezte az elmúlt hajnalon. Üreghy Zoltán dr., pontosabban. Ez a Dávid dunántúli fickó volt s rendkívüli módon jutott állásához. Üreghy Zoltán a Sió partján vadászott két év előtt pézsmapatkányra. Ez az állat akkor tünt fel a Sió déli folyásánál s nagyon sok panaszra adott okot. Vadászása hosszadalmas, nehéz és cseppet se csábító. Nem esoda hát, hogy Zoltán szívvel-lélekkel ráadta a fejét. Egy hajnalon rongyos fiatalember állt meg mellette s mert látta, hogy Üreghy lesen van, ő is mereven állt és hallgatott. Amint a patkányok ideje elmúlt, beszélgetni kezdtek és kiderült, hogy Dávid egy tönkrement vizimolnár fia. Az olvasó el sem tudja képzelni, milyen az, amikor

egy vizimolnár tönkremegy. Az olyan, mint amikor az éjszaka elsötétedik, a légüres tér megritkul, vagy egy malomkö elnehezedik. Dávid az országot járta, abban a reményben, hogy valahol valaki elrikkantja magát a láttán: végre itt van a Dávid, aki nélkül meg se tudtam volna nyitni az üzememet! — Ez azonban mindeddig nem következett be. Zoltán azonban gondolkodni kezdett s csakhamar eszébe jutott, hogy nincs inasa. Magával vitte Dávidot Pestre s miután legyőzte Krisztina néni ellenállását, néhány hónapig olyan buzgalommal szolgálta ki Dávidot, hogy végül is perfekt inas lett belőle. Dávidból annál kevésbé lett perfekt inas.

A napfény besütött a fürdőszobába, ami a világ legkellemesebb látványa. Üreghy elhatározta, hogy több éjszakát nem tölt annyi kétség és tépelődés között, mint a legutóbbit, — szó sem lehet arról, hogy elérhetetlen nők is legyenek. — Ha volna tartalma az életnek — mondta a forró vízben — akkor nem érezném olyan fontosnak ezt az új problémát. Annyi ember van és pont azzal az eggyel törődöm. Nem helyes — mondta és tovább törődött.

Benyúlt egy vitrinbe és kivett egy órát; valamint, tartalékul egy másik gyűrűt, zafírral, amit Ödön bácsitól kapott érettségi után. Így felszerelve elindult a zálogház felé.

A zálogház kétségbeejtően tele volt. De Zoltán nem ért rá kétségbeesni, mert mindjárt fel-

fedezte e körülmény előnyeit. Sokkal hosszabb ideig maradhat itt, mint tegnap. Csak éppen állandóan változtatnia kellett a helyét, hogy oda lásson, ahol a lány ült.

Már rá került volna a sor, amikor udvariasan előreengedett egy újságárust és egy kereskedősegédet, akik gyanakodva fogadták ezt a szokatlan udvariasságot. A kereskedősegéd egyenesen úgy nézett nézett rá, mintha azt hinné róla, hogy ki akarja lopni hátsó zsebéből a pénztárcáját. A pápaszemes irnok alig észrevehetően elvigyorodott, de mindenesetre úgy, hogy Zoltán észrevehesse.

A helyiség nem volt nagy s most láb-, rongy-, fokhagyma- és molyirtószag terjengett benne. A fiatalember részvétellel gondolt arra, hogy a lány, akinek még a nevét se tudta, állandóan ebben a szagban tölti napjait. Más lány ilyen külsővel Greta Garbo lesz. Milyen különös az élet és milyen igazságtalan. Valamit tennie kellene, ez nem vitás; de bizonyos, hogy a lány hallatlanul büszke a szegénységére és nagyon nagy óvatosság kell hozzá...

Már délfelé járt, amikor nem odázhatta tovább a dolgot s oda kellett állnia a becsüs elé. Letette az órát s a becsüs fejcsóválva nézett rá:

— Önnek, amint látom, módjában állna nagyobb összeget szerezni, — miért vesz fel itt ilyen töredékeket...

Zoltán kissé sértődötten hámult rá:

— Miből gondolja — szólt irritáltan — hogy nekem bármi is módomban áli? Ismer engem?

— Nem, — vallotta be a becsüs — de a holmiból, amiket idehoz...

— És ha loptam őket?... — kérdezte az elegáns fiatalember kihívóan.

A becsüs felemelte kövér kezeit:

— Ezen a pályán az ember előbb-utóbb jó emberismerő lesz. Ön ezeket a holmikat nem lopta. A tegnapiakban ugyanaz a monogramm volt, mint ezekben. S ha egy helyről lopta volna őket, nem jött volna ma újra ide.

— Tény, hogy nem loptam őket — vallotta be a fiatalember — de kissé csalódottnak érzem magam. Azt hittem, az arcomra van írva a becsületesség.

— Nem bízom azokban az emberekben, akiknek az arcára van írva a becsületesség, — felelte a becsüs.

— Ez nagyon mélyértelmű kijelentés és én, ha megengedi, fel fogom jegyezni.

A becsüs megrendülve nézett erre a bolond fiatalemberre s a várakozók időközben ismét megnövekedett számára s aztán mégis — bár maga sem értette — minden harag nélkül jegyezte meg:

— Az az érzésem, hogy az időt akarja húzni, de higgye el nincs értelme, mert nem áll módomban...

Zoltán közbeszólt:

— A világért se tegyen olyan kijelentést, amit később megbánhatna. Meggyőződésem, hogy az emberek alapjában véve jók. Arra akarom kérni, hogy az ízén, a zálogházon kívül találkozhassam önnel... valamit meg szeretnék kérdezni és...

A becsüs oldalpillantást vetett a jóval lejjebb ülő lányra, mintha magában lemérné az összefüggést s aztán elutasítóan mondta:

— Sajnos, nekem nincs időm az ön számára, uram.

Mintha csak ezt mondta volna: — Én nem segíthetek önnek abban, amit tervez; és ami egyébként is reménytelen.

Majd fennhangon mondta:

— Aranygyűrű zafirkövel, Ú. Z. bejegyzéssel, kétszáz pengő. Óra, százhatvan. Schaffhausen — tette hozzá s a pápaszemesre nézett dülledt szemeivel.

A következő percben Üreghy Zoltán ismét ott állt a lány előtt s mint eddig is és még sokszor, azzal a kemény elhatározással állt ott, hogy okvetlenül dülőre viszi a dolgot. Természetesen nem sikerült dülőre vinnie. Mert csupán annyit mondhatott:

— Nem felejtettem el, amit tegnap mondtott, azonban...

A lány rögtön átfordult a pápaszemeshez s azt mondta hangosan:

— Kérem, Dalnoki úr, figyelmeztesse a fe-

leket, hogy ne beszéljenek hozzám számolás közben.

Dalnoki úr megtörölte izzadt pápaszemét, s felemelkedett, hogy figyelmeztesse a feleket. De Üreghy megelőzte:

— Kérem, ne is szóljon, tiszteletben akarom tartani a szabályzatot.

Dalnoki úr a lányhoz fordult s arra ezt fejezte ki:

— Ime, már a pusztá arckifejezésem elég volt, hogy rendreutasítsam.

A fiatalember zsebre vetett háromszáznegyvenhét pengő és hatvan fillért s két zálogcédulát. Elkeseredett pillantást vetett a lányra, aki nyugodtan ült s a következő fél számadait ellenőrizte. Üreghy Zoltán felsóhajtott s elszántan mondta:

— Üreghy Zoltán a nevem. Bent van a telefonkönyvben. Ha csoda történne és meg akarná nevezni azt a tiszteletreméltó személyiséget, aki bemutatnák magának.

A terem dermedten hallgatta. Zoltán körülnézett s minden arcon elutasítást látott, a lányét kivéve. A lányén nem látott semmit, mert ez az arc nem árulta el, hogy tudomással bírna az imént elhangzott ajánlatról. A fiatalember ismét felsóhajtott:

— Ugyse történik csoda — mondta bolenyugodva. — Csak mondtam. Megyek.

Amint leroskadtt a kormány mellé, hirtelen vak düh fogta el. Rákapcsolt és végigrohant a városon. A Lánchídon. A Vérmező mellett ki a Pasaréti útra. És nyolc perc múlva fent volt a Szép Juhászné úton. Itt, a zöld lombok között leállította a motort, amely forró volt és remegő, mint egy asszony. Kiállt az útra és levette a kalapját és nyakkendőjét. Felnézett a sziporkázóan tüzes és véletlenül kék égre.

Milyen gyönyörű volna — gondolta — ha most itt lenne velem. És milyen természetes volna. Micsoda örültség, hogy nincs itt és még nem is láttam másképp, mint fehér köpenyben. És nem tudom, hogy hívják és hány éves. Mi történik akkor, ha az ember beleszeret egy lányba és nem tud róla semmit és nem ér el nála semmit? Akkor semmi se történik. — Ha csak egy kicsit érdekesnek talált volna, nem viselkedett volna így. Lehet, hogy oka van félni minden idegentől. Ur-isten, csak nem történt már ezzel a lánnyal valami, ami érthetővé teszi oktalán tartózkodását . . . ez rettenetesen igazságtalan és lesújtó volna.

A fiatalember végiggondolta a lány életét. Valószínűleg korán elhalt szülők gyermeke, akit a sors máris kegyetlenül megkínzott. Egy vidéki nagynéni vette magához, aki szívtelenül bánt vele s a lány, nehogy ahoz kényszerítsék hozzá, akit nem szeret, aki viszont bítelezője a gonosz

nagynéninek, inkább felszökött Pestre s itt egy még gonoszabb nagybácsi oltalma alá helyezte magát. Ez a nagybácsi megkövetelte tőle, hogy dolgozzék s így került a zálogházba.

Ez a történet nem elégítette ki Zoltánt s csakhamar rájött, hogy a lány, akit egyébként kétségtelenül Friderikának hívnak, egy csendőrtiszt egyetlen lánya s rokkant apjának nyugdíját egészíti ki a maga keresetével. Kétszobás lakásban élnek rengeteg virág, kanári, és egy cseléd között, akinek a bérével időnkint adósok maradnak.

Viszont az is lehetséges, hogy a lányt Xéniának hívják és egy tanár lánya. A tanár iszákos és a lakás elhanyagolt. A lány esténként Voltair-et és Bergsont olvassa az ágyban és reggelenként életunt.

Lehetséges volna, hogy Miminek hívják? Ez az egyetlen dolog a világon, amit Zoltán soha, soha nem tudna elképzelni. Olyan ez, mintha a Nap egy reggel négyszögletesen kelne fel az égen.

Nem, mindennek véget kell vetnie. Ha a lány egyetlen árnyalattal, a mosolynak egy szádrészcélével jelezte volna, hogy nem egészen el-lenszenves neki a fiatalember szokatlan hevessegű közeledése, akkor, nos akkor minden türelem és ostoba vágyakozás indokolt. De végül is kinéz a zálogházból, amely mégsem a londoni Whist-Club.

Végiggondolta a lehetőségeket. Magándetektívhez fordulni nem akart, ez nem az ő stílusa. Mást nem tehet, mint hogy elutazik. Igen, másnap reggel elutazik. Elfogadja a nagybátyja meghívását s lemegy arra a birtokra ott, Izévárra, vagy hogy hívják. Azt a látványt úgysem szabad elmulasztani, amikor Üreghy Ödön puskát vesz a kezébe. Holnap reggel felhívja és délelőttben leutazik.

Másnap reggel két csomaggal állított be a zálogházba. Az egyikben fehér és sárga rózsák voltak, a másikban egy ezüst tál. Hamarjában nem jutott más zálogtárgy az eszébe, felkapott a hallban egy ezüst tálát s elhozta. Csak a virágüzletben csomagolták be neki.

A becsüs megadással bontotta ki az egyik csomagot, de aztán hirtelen kijelentette:

— Rózsákra nem adunk kölcsönt.

— Bocsásson meg, — mondta a fiatalember — de elcseréltem a csomagot.

Csakhamar ott állt a lány előtt s felvette a hetvennyolc pengőt a tálért. Ugyanakkor átnyújtotta a sárga és fehér rózsákat.

— Mi ez? — kérdezte a lány s most hallotta először ilyen tisztán és közélről s ilyen részletességgel a hangját. Lágy és síma és érzéki hang volt. Pedig a „mi ez“ cseppet se volt biztató. Hányféleképpen lehet ezt mondani! A szerető örömteli meglepetése: mi ez, édes szívem, mit

hoztál nekem!... A férj felháborodása, aki feleségét egy ismeretlen úr karjában találja: mi ez, mit látok?! — pedig látja, hogy mit lát. Ezerféleképpen csenghet a „mi ez“ — de a lány úgy mondta, mintha egy emberrel sétálna a kertben, aki hírneves botanikus, de unalmas férfi s hogy éppen el ne akadjon a társalgás, egy növényre mutatva kérdezné: mi ez? Nem volt ebben felháborodás, csak tárgyilagosság. Mielőtt kidobom, tudnom kell, hogy mi ez, — csak ennyi volt a hangsúly. S Üreghy Zoltán érezte, milyen lesújtóan végződik minden akciója.

— Ez néhány szál rózsza, — mondta csendes kétségbeeséssel — és mielőtt hozzámvágja, gondolja meg, hogy nem akarok érte semmit, mint azt, hogy elfogadja.

A lány arcán szikrája se látszott a bizonytalanságnak. Felemelte a dobozt s a férfi felé nyújtotta, szilárdan:

— Kérem, fogja meg és vigye el, — mondotta.

S volt valami a hangjában, ami rábírta Üreghy Zoltánt, hogy megfogja és elvigye.

HATODIK FEJEZET

*amelyből megtudjuk, hogyan lett Üreghy Ödön
földbirtokos és hova megy bánatában vadászni
Üreghy Zoltán*

1.

Éppen félesztendeje annak, hogy Üreghy Ödön megvette a cservári birtokot. Ennek az ötletnek a következményeit annál is pontosabban ismerték a pesti aranyifjak, mert hiszen a volt Cserffy-kastélyban lakott Kovács Alajos, az író, aki viszont jó barátja volt Üreghy Zoltánnak.

Üreghy Ödön nehézkes ember volt s éppoly nehezen szokta meg a birtok gondolatát, mint amilyen nehezen szokna le róla ma már. A birtok ma már megvolt s mégis hónapok teltek el, amíg először látta szemtől-szembe a birtokot.

S további hónapok teltek el, amíg ismerőseinek megmondta, hogy hova jár le a hétvégeken.

S eltelt egy félesztendő, amíg az unokaöccsét is meghívta oda.

Tulajdonképpen már augusztusban le akart menni, hogy mindent megnézzen. De, ha nem is vallotta be magának, attól félt, hogy nevetségesé válik az alkalmazottai előtt. A hozzá hasonló emberek ugyanis sohasem attól féltek, hogy Is-

ten, vagy a Természet előtt válnak nevetségessé. Számukra az emberiség alkalmazottakra és főnökökre oszlik s az élet fontos, vagy céltalan ténykedésekre oszlik. Holott semmi sem fontos és semmi sem céltalan és minden fontos és minden céltalan, csak az a kérdés, milyen szempontból nézzük.

Amikor Üreghy Zoltán a Packardon elindult Cservárra, egyben végiggondolta mindazt, amit valaha a nagybátyjáról gondolt. Voltaképpen hálaival tartozik neki, mert az ő példájának köszönheti, hogy nem vált éppen olyanná, amilyen Üreghy Ödön . . .

Semmi sem jellemzőbb Ödön bácsira, mint az, hogy hónapokig vártak rá Cserváron s nem jött. Nem tudta elszánni magát arra, hogy megnézze a saját birtokát.

Szeptemberben a gazdaságpolitikai események kötötték le Üreghy Ödön figyelmét s idejét, októberben fejfájásai voltak és Nizzába utazott három hétre. November közepén már el is indult Cservárra, de Bánhida után defektet kapott s egy félórai ácsorgás után visszafordította az ideiglenesen megjavított kocsit.

A következő héten aztán elindult s meg is érkezett a háromtornyú Cserffy-kastély elé, amely az ő tulajdona. De az elmúlt hónapok alatt, bármilyen keveset is foglalkozott vele, a birtok képe határozottan kialakult benne: valami dús, nap-sugaras és félelmetesen célszerűtlen kép volt ez,

végtelen kékség és tömör vetések képe; kövér patakoké és puffedt felhőké a harangalakú égboltozaton.

Valósággal lesujtó volt ehhez képest a valóság, ami e késő-novemberi szombat délben elébetárult. Csípős és nyirkos hideg volt s az őszi szelek veszettül hajszolták egymást lefelé a hegyek oldalán. A levegő kábítóan erős volt s tele rőzsefüsttel és nyirkossággal. A hegyek oldalán tépetten és csüggedten lengtek a felhők s az ég komor és alacsony volt. Sáros utakon vergődtek előre magas és fekete derekú jegenyék között, amelyekről dermesztő köd csöpögött. A varjak alacsonyan szálltak s petyhüdten ereszkedtek el a sárba, ami nem ígért nekik semmi jót. A háromtornyú kastély hályogos ablakai barátság-talanul és határozottan tekintettek le az érkezőre, mintha nem is akarnának tudni róla, hogy ő az új tulajdonos.

A széles és szürke lépcsőkön két ember állt s e két emberen már meglátszott, hogy *tudja*, ki az érkező. Az egyik libériát viselt, sovány és ősz ember volt s Üreghy tudta, hogy ez Simon, a főkomornyik, aki a leltárhoz tartozott. A másik Csuporháthy volt, testes, szőke ember, magas, de kissé görnyedt, — a főintéző. Ezek várták és üdvözölték Üreghyt s felvezették a hallba, amely tágas volt és régies; a melegnek azzal a vizuális élvezetével, amelyet csak a kandalló tudott megszerezni a jégkorszak óta didergő embereknek.

Üreghy jelezni akarta, hogy nem *haza* jött ide s ezért úgy ült le egy karosszékbe, hogy télikabátját magán tartotta s a botját két térde közé szorítva, keztyűs kezét az elefántcsont-gombra, állát pedig a kezére támasztotta. Csuporháthy megérezte az ebben a magatartásban megnyilvánuló visszautasítást; Üreghy Ödön nyilván *nem* akar mást, mint megtekinteni a tulajdonát; anélkül azonban, hogy szorosabb, vagy pláne tartós kapcsolatot vállalna vele.

Ehhez mérten Csuporháthy röviden és megállások, tehát hatás nélkül referált. Megkérdezte Üreghyt, be akarja-e járni a birtokot, vagy pedig a kastélyban tölti a délutánt? Üreghy azonnal felállt:

— Járjuk csak körül.

Nem akarta a kastélyban tölteni a délutánt. Fogalma sem volt róla, hogyan és mivel töltse a délutánt olyan kastélyban, amely az övé volt, amelyet azonban egyáltalán nem ismert.

Amíg Csuporháthy befogatott, Simon megmutatta a személyes használatára szánt szobákat Üreghynek. A vezérigazgató nem volt szórakozott és kedélyes, mint a régi gazda, aki azonban gyakran hanyag is volt és igazságtalan, amint a kedve tartotta. Nem, Üreghy arcán egy vonás se rezdült, tekintetének figyelő határozottsága egy pillanatra se lankadt s mélységes komolyságáról lerítt, hogy ez a komolyság sohase szűnik meg, percekre sem.

Simon ijedt tiszteletet érzett Üreghy iránt. Csuporháthy fáradt és szomjas lelke — már titokban se méltatlankodva nyugodott bele, hogy sohase dolgozhatik olyan gazdának, aki megértené az ő egyéni elgondolásait, amelyek nélkül munkája csak szürke és terhes hivatalnokmunka . . . Csuporháthy álma egy komoly és eredményes tehenészet volt s ha rajta múlt volna, ötszáz holdról kidobta volna a húzát, a répa s más takarmány kedvéért. Csuporháthy szívből utálta a baromfit, a disznókat s a könyvvitelt, de tunya és kissé érzelmes természeténél fogva nem volt képes *annyira* utálni, hogy fellázadt volna ellene.

Amint most, rövid bőrkabátjában, puskával a vállán ott ült Üreghy Ödön mellett, olyan volt, mint egy nagy, lusta és bánatos kamasz.

Elhaladtak a gazdasági épületek mellett, amelyek elég rossz állapotban voltak. Üreghy tartózkodó érdeklődéssel hallgatta az intéző magyarázatait, amelyek céljai kétségtelenül az volt, hogy semmilyen hiányosság el ne kerülje Üreghy figyelmét.

Az út lapos dombok közt kanyargott felfelé s a hintó enyhén himbálta őket a mély keréknyomok között. Ezeket a lapos dombokat nagy, szabálytalan négyszögek borították, a zöld és a sárga különböző árnyalataiban. Az út mellékén csüggedt bokrok guggoltak, figyelő búbospacsirtákkal a tenyerükön. A varjak hol csapatokba

verődtek a szürke ég alatt, hol szétrebbentek, mintha maguk se tudnák, hogyan jobb.

— Ez a cservári pusztá — mondta Csuporháthy, maga köré mutatva, — ezek a dombok. Erre megy az út az állomás felé. Mi azonban felmegyünk most a Sárhegyre a fenyőerdőkön át. Hétszáztíz hold erdő van odafent. A birtok tojásalakú és a kastély éppen a közepén van.

Üreghy bólintott, mint aki ezt el is várta a birtoktól.

Ahol az út elmélyült s egyik oldala agyagfallá magasodott, leszálltak a kocsiról s a másik oldalon felléptek egy széles, lejtős, legelő szegélyére, amelyről visszaneztek s Csuporháthy megmutatta:

— Az ott Cservár. Egészen a faiskoláig minden az öné.

Cservár messzi, fehér-foltos csík volt a köd és az égbolt találkozásánál. Valamivel lejjebb sötétbarna sávnak tűnt a Városi Faiskola. Onnan kezdve kanyargott az út a kastélyig s a parkon és a gazdasági épületeken túl ismét felbukkant, hullámos vonalban bújkálva át a dombokon, egészen fel a lábukig.

Üreghy megborzongott a nyirkos hidegben, de bizonyos érdeklődéssel pillantott le a szokatlan képre, amelynek színei felolvadtak a ködben.

— Nagyon örülök, — mondta csaknem bárátságosan, — látom, hogy ön itt gondot visel mindenre. Én a számokon keresztül jobban meg-

értem a dolgot, de azt hiszem, minden rendben lesz.

— Semmi sincs rendben, — felelte Csuporháthy, amikor visszakapaszkodtak a kocsira s az ismét elindult. — Rendbe kellene hozatni az épületeket. Ha húsz megfelelő tehenet vehetnék, egészen másképp festene a tejgazdaság. A gróf úr nem akart mást, csak búzát, még ezekben a mély, árnyékos oldalakban is. A baromfival rengeteg baj van és semmi haszon; a tojásokat elkönyvelni több munkával jár minden este, mint az egész napi kimutatás együttvéve. A gyümölcsös is csak gondot okoz. Nézze ezt a csalamádét . . .

Üreghy körülnézett, de nem tudta, hogy hol nézze a csalamádét és mit nézzen rajta. Baloldalt, a fennsíkon köralakú nádas állt, elég szokatlan látvány. Üreghy ismerte a nádat, de lehet, hogy errefelé csalamádénak hívják. Követte tehát Csuporháthy tekintetét s jobbra meglátta a méregzöld csalamádét s elégedetten bólintott; de hogy legalább beszélnie ne kelljen róla, gyorsan megkérdezte:

— Ez a nádas mire jó itt?

— A közepén van egy kis tó, — felelte Csuporháthy — s az egész tele van rókával. Mind itt kölykezik.

— Itt! — csóválta a fejét Üreghy s megpróbálta elképzelni a rókák rejtélyes konziliumát, amelyen megállapítják, hogy csak itt érdemes kölykezni, sehol másutt. Szórakozottan vallotta

be, hogy sohase látott még élő rókát, amikor hatalmas kettős robbanás ijesztette meg. Csuporháthy csaknem a füle mellett sütötte el a serétes puskája mindkét csövét.

Amikor Üreghy megnyugodott, bizonyos szégyenérzettel látta, hogy a tájék nyugalma nem változott. Sem a kocsis, sem a két ló nem rezzen meg a dörrenésre. Üreghy a nádasra bámult s várta a sebesült rókát, amint kétségbeesett kölykeket vigasztalja. Ehelyett már Csuporháthy bukkan fel egy közepes nagyságú réti sassal a kezében. Feldobta a kocsira.

— Megijesztett! — mondta Üreghy mogorván, de azért jól megnézte a sast. Félóra múltán a fenyves szélén rájött, hogy fázik. Az intéző pálinkával kínálta, de Üreghy nem kért pálinkát. Inkább forduljanak vissza. Szeretné megnézni a magtárakat.

Egy darabig az erdő mentén kocogtak s Üreghy tartózkodó csodálattal szemlélte az erdőt. Sejtelmes félhomály volt odabent, fényes cseppek világítottak az ágakon s az erdő olyan tömörnek és egységesnek látszott, mint egy alacsony, de végtelenül változatos mesebeli épület, amelybe bárhol beléphet az ember, de sehol se jut ki belőle. Üreghy nem érzett kedvet hozzá, hogy belépjen. Fázott és éhes volt.

Mire megnézte a magtárakat, az irodát, az ólakat, istállókat s a cselédlakásokat, amelyek sötétek és rejtelmesek voltak, mint az erdő, de

sokkal rosszabb szaguk volt, — annyira elfáradt, hogy egyenesen az ebédlőbe ment s beleroskadt egy magas támlájú székbe. Az erős, szokatlan levegő kimerítette.

Hosszabb vita alakult ki arról, hogy ő hívja-e meg Csuporháthyt vacsorára, vagy Csuporháthyék hívják-e meg őt? Végeredményben mindegy volt, mert Csuporháthyné főzte a vacsorát, még pedig a rendkívüli alkalomhoz illő ünnepélyességgel.

Csuporháthyné ugyanakkora kiterjedésű ember volt, mint a férje, de fekete és sokkal határozottabb. Idegenekkel szemben túlságosan gyöngéd, Csuporháthyval szemben túlságosan goromba volt, de ez nevelés eredménye volt nála és nem jellemhiba. A vendégek iránti udvariasság s a családtagok iránti kiméletlenség valahogyan jó modornak számít némely földrészén, — de a tárgyilagosság kedvéért állapítsuk meg, hogy nemcsak Csuporháthyné ütötte gyakran Csuporháthyt, hanem egymást is éppen elég gyakran ütötték. Am ilyesmiben nincs alsó és felső határ; házasságuk első öt évében kétszer hívták a szülésznőt s azóta, hogy a gyerekek meg-
nőttek s intézetbe kerültek: számtalanszor hívták az orvost. Előfordult, hogy Csuporháthy kést döfött a mellébe és előfordult, hogy Csuporháthyné felakasztotta magát; és megtörtént, hogy egy székkal beverte Csuporháthy fejét s Csuporháthy úgy megrúgta az asszonyt, hogy elrepedt

egy csontja. De másnap mindig kibékültek, — gyakran még aznap — és sehogy és soha sem értették meg, hogy miért haragudtak egymásra.

Üreghy kényelmetlenül érezte magát, mert tudta, hogy beszélgetni kell és illik ilyen alkalmakkor, már pedig ő unta a beszélgetést és fáradt volt feleslegesen érintkezni emberekkel. De a levegő, a járás, a bor és a bő vacsora elkábították s kábult állapotban nem fárasztotta annyira a beszéd, mint máskülönben. Igaz, hogy sose tudta, mit mondott az előző percben, de viszont néha még el is mosolyodott. A szél kifűtta a szemeit s halánteka tüzelt. Egy nagy, kövér és fekete aszsonyi arc úszkált előtte s ebben a fekete arcban nagy, fehér fogak úszkáltak önállóan s mintha az egész szoba valami elképzelhetetlen tengeren ringott volna. Valami pogácsát is meg kellett ennie, hogy véleményt mondjon róla, de alig tudta lenyelni s egyáltalán nem volt véleménye. Csuporháthy felkísérte a kastélyba. Amint áthaladtak a parkon tisztán érezte a hideg eső-szagot, amit a fák leheltek felé, holott az eső nem esett. Tudata mélyén felrémlt a gondolat, hogy valami rendkívüli történik vele, de azután megnyugtatta magát: mivel ilyen helyzetben még nem volt, egészen természetes hogy rendkívülinek érzi s így az egész dologban nincs semmi rendkívüli. Ne is legyen, mert nem szerette a rendkívüli dolgokat.

Reggel arra ébredt, hogy idegesítőnek érzíttlétét. Nizzában és Kairóban is érezte már azt, hogy Pesten minden felborul, ha ő nincs ott, — de most ráadásul ehhez az érzéshez az a gyanú is társult, hogy *itt* is minden felborul, ha ő *itt* van. Ezért nem várta meg Simon ébresztését, hanem felkelt és megkereste a fürdőszobát.

A folyósón idegen férfi jött szembe, ugyan csak papucsban. Magas, sovány fiatalember volt s bizonyos göggel nézett végig Üreghyn. A vezérigazgató elment mellette s magára zárta a fürdőszoba-ajtót.

Már attól tartott, hogy a reggelinél is megjelenik ez az idegen fickó s bizonyos szorongással ült le a terem világos sarkába tea, szalonna és jam mellé. Meg is kérdezte Simont:

— Mondja, ki volt az az úr, akivel a folyósón találkoztam? Valami rokona a grófnak?!

Simon körülnézett s egy kissé talán elítélő hangon válaszolta:

— Nem, nem rokona, uram. Az illető egy . . . hm . . . író, a neve Kovács Alajos. A gróf úr szivességből adott neki egy szobát az emeleten, uram, — mondhatjuk úgy, hogy a vendége volt. De most már nem kellene itt lennie, természetesen. Ha méltóságod parancsolja, én szólok neki, hogy . . .

De Üreghy Ödön nem válaszolt. Valami lelki

fáradtság, vagy talán éppen közöny, gyakran tartotta vissza attól, hogy állást foglaljon érdektelen ügyekben; mert éppen az ő állásfoglalása folytán ezek az érdektelen ügyek fontos ügyekké válhattak volna. Egyáltalán nem volt hajlandó a maga részéről szentesíteni ennek az idegen embernek a jelenlétét, azon a birtokon, amelyet megvásárolt, de személyes vitát sem akart.

Még aznap délelőtt irodájában levelet díktált a Csuporháthy címére:

„Igen tisztelt Intéző úr!

Gazdasági dolgokhoz nem értek s ezért le fogok küldeni Önhez egy szakértőt, aki nekem jelentést tesz az ügyekről s a jelentés alapján fogok dönteni a további tennivalók felől. Kérek írásbeli előterjesztést addig is arról, van-e szükség a birtok mai állapotában a kastélybeli személynézetre és milyen elbocsájtásokkal és megtagadásokkal lehetne racionalizálni a gazdaságot, Az ön bejelentését majd össze fogom hasonlítani a szakértő jelentésével.

Amint hallom, a kastélyban lakik Kovács Alajos úr, a volt tulajdonos barátja. Udvarias formában közölhetné vele, hogy rám nézve a volt tulajdonos intézkedései nem kötelezők.

Köszönöm a szíves vendéglátást

*híve
Üreghy Ödön.“*

3.

Két héttel később a cservári kastély valamennyi szárnya ünnepi rendben várta Üreghy Ödönt. Vele együtt érkezett a titkára, valamint egy zergetollas szakértő; egy vevő is, aki nagyon keveset ígért a birtokért, de annál nagyobb igényei voltak.

A nagy ebédlőben rövid és elsietett ebéd volt s utána bejárták a birtokot.

Mindenkinek rossz kedve volt. A hideg szél tüi dobhártyáig hatoltak s pengő hangon szurkálták a lovakat, Csuporháthy elkeseredve bámult maga elé. Ismerte a Szakértőket, e felelőtlen kibiceit a való életnek, akik számokat legelnek s akikkel szemben ő mindig alulmaradt. Üreghy levele komolyabb gondot okozott neki, mint általában a levelek, amlyek *jót* sohase hoztak . . . Racionalizálási ajánlatát, amely egy láthatatlan és ismeretlen ellenféllel, a Szakértő Véleménnyel nyert összehasonlítást — mérhetetlen lelkiismeretfurdalások közben írta meg. Amellett megint csak le kellett mondania arról, hogy új gazdáját meggyőzze a saját gazdasági elveinek helyességéről.

És itt volt a példás Simon, aki felmondásban volt immár egy hete s nem tudta, hová menjen családjával. Itt volt ez az egész példás személyzet: egy szakács, aki hóuapok óta nem főzött, egy komorna, aki talán még sose öltöztetett

s inasok, akik galambot és házinyulat tenyésztettek — s akiket most ki fognak lökni egy ideig és racionális világba, ahol mindennek *túlságosan* is meghatározott helye volt ahhoz, hogy nekik egyáltalán helyük legyen valahol.

Üreghy érezte a tekintetek mélyén lappangó sötét vádat és duzzogást és azt mondta magában:

— Igazuk van, minek jövök ide, a szemük elé?! El kell könyvelni ezeket az arcokat, ez az üzlet tehertétele.

De maga az üzlet egészében tehernek bizonyult. Mert az a szél, amely felszárította a barna földeket, jegesebb és keményebb volt minden eddig ismert szélnél; valósággal pofozta Üreghyt. S amíg a kocsin ült és hallgatta a Vevő becsméréseit, folyton a komornyikra gondolt, aki bánatosan szolgálta ki s arra az ismeretlen íróra, aki a héten levelet írt neki, de ő még nem válaszolt.

— Á, hát szikes részek is vannak! — ujjongott a mellette evő s jobbfelé mutatott. Üreghy odanézett, de nem látott semmit. Csuporháthy vadul magyarázott a jelöltnek . . . A jeges szél ütötte-vágta őket. Üreghy szeretett volna visszafordulni, de a Szakértő és a Vevő mindenre, *mindenre* kíváncsi volt. Tudni akarta az ákácok korát, a talajvíz természetét, a vadállomány statisztikáját, a helyi időjárás sajátosságait, az utolsó harminc év állategészségügyi történetét és még sok mindent. Ugyanakkor Üreghy fázott; és tudta, hogy annak az összegnek, amit ez az ember ajánlott, a

duplájáért sem adná oda a birtokot. Mi értelme volt hát a birtoknézésnek?! Vissza akart fordulni, de még meg kellett nézniök a fenyvest s aztán a halastavat s a disznókat. Aztán még bejárták az ákácost, amely tele van fácánnal s végül kikanyarodtak a tarlóra s ott álldogáltak a jeges szélben, vizsgálódva s aggodalmas nagyképűséggel. Üreghy szemei könnyben áztak, de különben se látott semmit, csak végtelen, szürke és barna foltokat észak felé; s e foltokon repkedő, száguldó kórót és száraz fücsomókat. Néhol nagy, szabálytalan idomú sárga tökök heverték az éles tengericsonkok között és ismeretlen madarak igyekeztek szembeszállni a szélllel.

Amikor végre visszaértek a kastélyba Üreghy úgy érezte, hogy összeverték, megfagyasztották s most olvadni kezd; egész teste sajgott, viselkedett s öntudata veszedelmesen tompult. Ilyen állapotban nem tudott ellentállni Csuporháthy kérésének:

— Maradjon itt vasárnapra, méltóságos uram, mindent megbeszélhetnénk zavartalanul.

Üreghy nem akart semmit megbeszélni. De azért bizonyos mértékig neheztelt a magával hozott urakra, akik részben túlzott lelkiismeretességből, részben üzleti érdekből mindent lebecsültek az ő birtokán. Meg is mondta a titkárának:

— Nincs kedvem visszamenni veletek. Vacsorázzatok meg és vidd vissza az urakat Pestre. A kocsit holnap délután küldd le értem.

— Ahogy parancsolod, — felelte Pagát dr. kétkedően. Mi értelme van annak, hogy Üreghy itt vesztegessen az idejét? Ez *nem* szórakozás és *nem* üzlet! De ha Üreghy itt marad, akkor mégis csak *kell*, hogy üzlet legyen . . .

Amikor a kocsi elment, Üreghy visszavonult a szobájába s elővette az író levelét, amit még kedden kapott. Ezt el kell intéznie valahogy. Mielőtt újra elolvasta volna, szivarra gyújtott és kibámult az ablakon. A jegyenék hosszú sora közt még látta a messzi úton égő lámpákkal futó autót. Eszébe jutott, hogy másnap délben el kellett volna mennie Mariannért . . . Elhatározta, hogy sürgönyt küld neki, nem jöhet. Aztán elővette a levelet. Hosszú levél volt és Üreghy számára egészen szokatlan közlési mód, az őszinteségnek olyan fokán, amely idegesítette és megzavarta őt:

„Igen tisztelt Uram!

Egyetlen grófot ismertem, Cserffy Janót, a megmaradt Cserffy-földek volt urát, aki ma negyven éves, — én harminc, — és mindenben különb ember nálam, de én ezt sohasem éreztettem vele. Talán ez volt az oka különös barátságunknak, amely tíz év előtt egy mulatóban kezdődött, s amelyre már csak azért sem akarok sok szót vesztegetni, mert Önt ez nem érdekli.

Cserffy János megbízásából megírtam a

Cserffyek történetét, Ulászlótól napjainkig; ezer pengőért. Elég nehéz munka volt, mert a Cserffyek szívós, szapora népség, amint tevékenykedve sűrögnek át a századokon; egyetlen egyet se találtam köztük, akiről leírtattam volna, hogy életében semmi említésreméltó sem akadt.

Ezer pengőért végeztem ezt a munkát; két-százötvenet felvettem és elköltöttem előre, a többi elvesztettem kártyán. Viszont a munkát nem lehetett kiadni, mert a család ügyvédje szerint sérti a Cserffy-nimbuszt. Jánosnak nagyon tetszett, mert róla csupa hízelgő mondatot írtam; viszont meggyőződéseim szerint legalábbis halottakkal szemben legyen gerinces az ember. (Ezt még parlamenti gyorsíró koromban tanultam. Bevált.)

A téli estén, miután elhatároztuk, hogy elejtjük az egész ügyet és az ezer pengővel megterheljük kétszobás pesti hitbizományomat, a kandalló előtt ültünk. Ez a kandalló az ebédlőben van, bizonyára látta már; József császáré volt és VI. Cserffy Béla szerezte. A Cserffyek általában a kandallók örültjei voltak. A cservári kastély, amelyben az utolsó Cserffy élt, s amely most az Öné, tele van kandallókkal, amelyek csupán arra alkalmasak, hogy egy gyűjtő szívét melegítsék fel. Igen sok kandallóban, a márvány, vörösréz, vagy tölgyfa mögött a központi fűtés testei zümögnek. A kastély, Janó gróf igényeihez mértén, modern berendezésű, de a rengeteg kandalló, gertyatartó, pipatórium, petróleumlámpa, koppantó

és kandeláber tökéletesen megzavarhatja a multban kevéssé járatos látogatót.

Ez osztrák kandalló előtt ülve, elmerengtünk; rajtam felemás érzés lett urrá. A kandalló vörösrezeről szemembe tüzött a meleg, piros fény; a meleg azonban mögülem jött, a fűtőtestből. János arca töprengő volt; elmélyedt, okos szemeibe nézve nem is hitte volna az ember, hogy a decemberi erdei hajtásokon okoskodik, (mert nem tudta, hogy a legfelső lénián kezdjük-e majd, avagy a hágón.)

Életemnek ebben a keserű hetében, amikor úgy éreztem, hogy valamit mégis tennem kell, hogy a világ el ne pusztuljon, velem együtt, — barátom a következő furcsa kérdést intézte hozzám:

— Te mégis kilenc hétig dolgoztál a levéltárakban és két hónapig itt ezen a marhaságon; és bár Prokop dr. szerint használhatatlan, te csak jót akartál. Én mondtam neked, hogy tartsd meg az ezer pengőt, de ti írók a büszkeségnek valami furcsa fajtáját üzitek: azt mondtad, hogy tartozásnak tekinted ezta pénzt és meg fogod adni. Különös álláspont; mert jogilag és erkölcsileg is jár neked ez az ezres, de te inkább visszadobod nekem, mondván, hogy tartozol vele és majd meg fogod adni; miáltal én ugyan elvesztettem az ezer pengőt, de te mégis — azt mondhatod, hogy nem fogadtad el. Úgyes formája az erkölcsi nagyságnak. De én mégis úgy érzem, hogy tartozom ne-

ked azért a sok unalomért, amelyet családi történetünk lapozgatása közben elszenvedtél, és még az ezer pengőt se tartom pillanatnyilag kellő kárpótlásnak. Hanem mondd meg te, hogy mivel szerezhethnék neked örömet.

Nekem határozottan kínos volt az a megátámadhatatlanul udvarias és pontos érvelés, amellyel ez a barátom egyben bizonyítani, nem csak közölni szokta a sértéseit. Visszautasítottam a feltevést, mintha a számomra gyönyörön kívül bármi mást is jelenthetett volna a Cserffy-ételekben való bűvárkodás, amelynek eredménye Prokop dr. szerint ugyan használhatatlan, egyébként azonban helyenkint a Divina Commediára, más vonatkozásban pedig olyan 15×9 méteres csataképek monumentalitására emlékeztet, amelyeken 20—30 liter bordó honfivért kent el a szerző, mielőtt a részletekre tért volna át.

— Mindazonáltal — feleltem a hideg kandalló előtt — én nem érzem indokoltnak az ajánlatot. Az ezer pengőt ugyan már szétmosta a nemzetgazdaság érhálózata; de ha én pénzt akarok szerezni, akkor nem a barátaimtól kérek, hanem az ellenségeimtől zsákmányolok. (Ez megint az írók büszkeségének különös fajtája — jegyeztem meg nem minden malicia nélkül.) Mást, mint pénzt pedig hogyan is kérhetnék egy korban, amelyben pénzzel mindent megkaphatnék, de a pénzért oda is kell adnunk mindenünket. Igaz, írói pályámat teljesen megrágták e pálya kuka-

cai. Nem akadályoztak meg abban, hogy megírom meggyőződésemet, csak bebizonyították, léves adatok felhasználásával, hogy ez nem kell a közönségnek. Lassan, tudatos aknamunkával tévútra vezettek; s míg egyfelől ugyanilyen céltudatosan örölték fel részletügygynökeikkel a közönség ízlését, — e leromlott ízlésre hivatkozva, az író ambícióit a piszkos közepszerűségekre kényszerítették: ez a magyar irodalom új szakasza. Egy gróf, ki már nem nagyon, de meg mindig megnyugtatóan gazdag, sokféleképpen megpróbálhatna örömet szerezni nekem; de — mondtam — nem adhatná vissza a közönséget, amelyről álmodtam valamikor s amely közösség is volt egyben és éppoly kevéssé adhatna vissza engem a közönségnek úgy, ahogy tizenkét évvel ezelőtt, a fiatal emberek szinte eszelős gyanutlanságával, fegyvertelenül és hívőn indultam el képmutató, gonosz és alattomos öregek sorfala között. Most nem tehetek mást, mint beállok közéjük és fitymálva várom az Ujakat, ahogyan ők vártak engem.

Erre azt mondta Cserffy János:

— Ugy látom, megint azzal jössz, hogy nem engedik megírni életed főművét, a *Etikai Relativitás Szemléletét*.

— Igen — feleltem — nem engedik; pedig én nem hiúságból és nem is öngyilkossági szándékból szeretném megírni ezt, hanem, hogy megváltsam az emberiséget szenvedéseitől, amennyi-

ben bebizonyítom neki, hogy e megváltásra érdemtelen s a szenvedésekre tökéletesen rászolgált.

János gróf rágyújtott egy cigaretta-ára, szokása szerint elfelejtvén megkínálni engem is. A hatalmas, boltíves szoba csendjében mély sóhaj-tása hallatszott.

— Én nem vehetem meg neked a világ azon részét, amelyet el akarsz pusztítani, sem meg nem szerezhetem a másikat, amelyet meg akarsz védeni a pusztulástól. Ellenben egy ezüst cigaretta-tárcára gondoltam, vagy valami ilyesmire. Belc-vészetném esetleg a családi történet eredményte-len megírásával kapcsolatos érdemeidet.

Arcomat felé fordítva, szememet lehunyva fe-jeztem ki a meghatottságot, amellyel megköszön-tem s egyben visszautasítom e nagylelkű ajánla-tot. E pillanatig az egész beszélgetés csak egyi-ke volt a formára komoly, de egyébként tisztán időtöltő beszélgetéseknek, amelyek kettőnk kö-zött szoktak lezajlani. De ebben a pillanatban út-suhant rajtam valami gondolat, amitől komo-lyabb lett az arcom. Már máskor is gondoltam arra, hogy mit tennék, ha rendelkezésemre állna egy olyan dickensi Szellem, amely tökéletesen megváltoztatta Scrooge urat. Vajjon összegyűjte-ném-e az összes Scroogeokat, akikkel valaha talál-koztam; vagy pedig bosszút állnék ellenségei-men? Most éppen azon a ponton voltam, hogy éle-tem eredménytelen céltáblája marad fondorlatok-nak, amelyek meddővé tették minden törekvése-

met. Vajjon miért ne bizonyítsam be, hogy általános erkölcsi alapelveink valóban viszonylagosak s így egész életünk tisztára képmutatás? Ha rengeteg írással egyetlen embert se lehet meggyőzni, talán egyetlen kis, gonosz cselekménnyel többeket is felvilágosíthatok? Hirtelen úgy éreztem, hogy minden jelenlegi problémámat simán és azonnal meg tudom oldani, e derűs és jóindulatú Szellem, Cserffy János segítségével! Hirtelen felugrottam, mintha otthon felejtettem volna valamit s hatalmas vállaira támaszkodva mondtam:

— Valamilyen írói hitbizományra gondolok. Add nekem azt az emeleti szobát, amelyben lakom, minden járulék nélkül, de visszavonhatatlanul. A kilátást a távoli hegyekre s a kis, szaporá boróka-gnómokra. A csöndet és a mentességet irodalomtól és intrikáktól, színésznők ostobaságától, ügyvédek embertelenségétől! Csendes és zárt munkát, következtetések nélkül s nem gondolván rá, hogy e munkák pénzbeli eredményét kik s hogyan sikkasztják el, tekintve, hogy az író író volta csak kötelezi magánéletében, de nem védi hivatásában, úgy vágyom erre az örökös szobára a hegyek között, mint a medre a téli menedékére.

S természetes volt, hogy a gróf beleegyezett. Ez a szoba az enyém volt, amíg a birtok az övé volt. Az bizonyos, hogy e beszélgetés során sem értett meg, mint ahogy Ön sem érti meg majd

leveleimet, ha azt hiszi, hogy kérek Öntől valamit. Még Cserffy, aki jó barátom volt, amíg meg nem zavarta az amerikai álom, amiből nem lesz h o v á visszamenekülnie, — még ő is ezt kérdezte:

— Mi van veled újabban?

Nem, nem u j a b b a n volt velem valami, uram, — mindig tudtam, hogy ezekkel az idegekkel, ezzel az ízléssel, ilyen időben és helyen, soha nem lehetek azzá, aminek érzem magam; és ezért egyre kevesebbnek érzem magam. Az emberek jelzőkövei ennek a fogyatkozási folyamatnak. Tizenkilenc éves koromban egy vas nélkül álltam egy idegen város uccáján s ugyanazt éreztem, amit Napoleon. Ma itt ülök büszkén, háromszáz pengővel a zsebemben és bizonyos hírnévvel, amit nehezen szereztem: és úgy érzem magam, mint egy idegbajos koldus. Hogyne látnám szívesen bajban azokat, akik elvették öntudatomnak és hitemnek egy-egy atomját? Hogyne látnám szívesen félszeg helyzetüket, amikor más életcélom már nem lehet, mint a mások életcéljának megrendítése? Így tanultam e keserves és kicsinyes életben: nincs más feladatunk, mint másokat elkedvetleníteni. Velem legalább egyebet nem csináltak. De mert nem vehetem fel a harcot ellenségeimmel, el akarok bújni előlük.

— Rettentően keserű vagy — mondotta a házigazdám — ami nem lep meg; pláne a házasságod körüli tapasztalataid megmagyarázzák.

Mindig úgy tettél, mintha ez is felületes kis ügy let volna. Mi értelme van, hogy olyan ábrázattal jársz körül, mint egy angol klubban és aztán befelé összeroppansz!?

— *Igazán nem tudom. De azt mondtad, hogy kérjek tőled valamit; én kértem, és nem szándéksom jobban megmagyarázni kérésemet. Ha itt élhetek, akkor független leszek a pesti emberektől s ha független lehetek, akkor bosszút állhatok rajtuk a sokéves függésért...*

Cserffy elmosolyodott. De kissé mintha zavart lett volna; én azt hittem, azért, mert nem képes egészen megérteni. Holott egészen önmagát sem értheti meg az ember, ha olyasmit tesz, amit nem volt ideje meggondolni.

— *Hát ennyire voltam az emberekkel, igen tisztelt uram; már ajándékot is elfogadtam, hogy ne lássam őket: egy szobát, amelynek egyetlen értéke, hogy nem Pesten van s hogy az enyém. Hát arról van szó, hogy most már nem is az enyém.*

Itt vagyok a birtokon, amelynek minden jóját ismertem, egy szobával, amely az enyém volt. A többit tudja. Kíváncsi vagyok, meghagyja-e nekem szerzett, bár nem Öntől szerzett jogaimat s hogy egyáltalán, hajlandó-e szóbaállni velem, vagy pedig ragaszkodik hozzá, hogy elköltözzem?! Legyen nyugodt, v a n hová.

Üdvözlettel

Kovács Alajos.

Üreghy eltette a levelet s csöngetett a komornyiknak, — aki csakhamar belépett, alázatos szemrehányással a tekintetében.

— Kérem, — mondta neki — közölje Kovács úrral, hogy a szoba rendelkezésére áll, amíg a birtok az enyém . . . Illetve . . . várjon.

Mégis, illendőbbnek tartotta ugyanazt egy névjegyre firkantani s a névjegyet felküldeni neki. De ekkor Simon így szólt:

— Az író úr már két napja nincs itt; azt hiszem, Cservárra ment be.

— Mindegy, tegye az asztalára, — felelte Üreghy s aztán megpróbált kíséret nélkül keresztülmenni a parkon, amelynek fáai sötétben és kísértetiesen zúgtak a szélben s Üreghy, akarata ellenére, arra gondolt, milyen különös, hogy e fák s e zúgás is az *övé* . . .

4.

A gazdag ember lelki kényelme ellen követte el merényletet Kovács úr, amikor odaült a kandalló elé, ahol Üreghy pihente ki vasárnap délelőtti fáradozásait. Lent volt az istállóban is, — ennek a Csuporháthynak gyerekes öröme telt benne, hogy mindenüvé elcipelje! — s utána lement az apró házak közé s beszélgetett a cselédekkel. Mozgalmas délelőtt volt! De ezzel még

nem ért véget! Csuporháthyné rábeszélte, hogy üljön mellé a kocsira s menjen be vele Cservárra, misét hallgatni. Üreghy Ödön évtizedek óta nem hallgatott misét s talán templomban se volt az esküvője óta! S most ott állt a színes és hűvös templomajtóban és nézte, nézte az áhítatot, amely ott ült az arcokon. Megpróbált visszaemlékezni diákkorára, amikor az ő arcán is éppilyen áhítat volt. Nem, ő nem tagadta meg Istent, csak elfelejtette; éspedig végképp. E kifent, ágaskodó, hamvasarcú kislányok, ezer ráncukba roskadt anyókák s főhajtó gazdák és urak közt valósággal árulónak érezte magát. Mise után Csuporháthyné becipelte még Kamper plébános úrhoz is, aki igen kedves és művelt embernek bizonyult s a tekintete megzavarta Üreghyt. — Az ön cselédei is bejárnak hozzám, Üreghy úr — mondotta neki s Üreghy nem tudott mit válaszolni neki. Ő a birtokot eladja, amint lehet, persze nem ennek a Koprándinak, aki nevetséges ajánlatával egyenesen bolondnak nézte, úgylátszik! hanem eladja a maga idején, jól és okosan, de addig se hajlandó túl sokat törődni a cselédek lelki üdvével! Alig várta, hogy hazaérjenek s futtában elbúcsúzott ettől a rettenetes Csuporháthynétől. Szobájában megebédelt s aztán lement a hallba, amelynek déli oldala üveges volt s a hegyeket bámulta innen, a kandalló elől. Azt akarta, hogy békén hagyják s alig tudta lerázni Csuporháthyt, aki közölte vele, hogy:

— Decemberben meg kell rendeznünk a körvadászatot, mert rettentő nagy a szaporulat. A gróf úr nem akarta kiadni kezéből a vadászbogot, viszont ő maga már nem igen vadászott az utóbbi időben.

— Hagyjanak békében a gróf úrral! — dörögte — s vadásszanak, amit akarnak, engem nem érdekel.

De aztán a szentimentális Csoporháthy, aki sohasem *akart* egy rossz végszóval kimenni a szobából, elmagyarázta neki, hogy a cservári körvadászat komoly társadalmi és üzleti esemény és nagy élvezet, — és Üreghy elhatározta, hogy a cservári vendégek mellé meghívja pesti ismerőseit is . . . hadd vadásszanak! És legalább lerázta az intézőt.

Ekkor azonban megjelent Kovács úr, az író. A bemutatkozás után megköszönte Üreghy szívélyes gesztusát s Üreghy biztosította, hogy nincs mit megköszönnie! Félt a hosszadalmas beszélgetésektől, hiszen az emberek olyannyira szeretik feltárni belsejüket. És különösképpen, nyilván az írók. Üreghy sokszor adott pénzt már irodalmi és művészi célokra, — ez az egyetlen mód rá, hogy az ember kellőképpen megszabaduljon irodalomtól és művészettől — és így ismerte őket! De ez a beszélgetés nemcsak hosszúvá nyúlt, — de kínossá is vált a számára.

Mert Kovács úr azt állította, hogy hírből ismerik *egymást!* (Dehogy ismerem, gondolta

Üreghy, ő ismerhet engem, de én nem ismerem őt és ehhez ragaszkodni fogok!) Továbbá Kovács úr azt is állította, hogy ő egyszer már jelentkezett Üreghy titkáránál, de Üreghy nem fogadta. (Nos, tessék, most egy régi sérelmet is felhoz; s egyszerre én vagyok az ő adósa! És ez mind az ebédutáni alvás rovására!)

Üreghy szeretett ebéd után nyitott szemmel szundikálni. S most gyorsan biztosította vendégét, aki úgy viselkedett, mintha ő lenne a vendéglátó: hogy mélyen fájlalja, ha az említett eset *valóban* megtörtént volna: dehát el sem tudja képzelni, hogy ilyesmi előfordulhatott... Az író azonban fölényes arccal mondta:

— Mindnyájan tudjuk, hogy ön szereti, ha mecénásként emlegetik. Vagy, ha nem szereti, de már többízben eltűrte. Ön nagyon jól tudja, hogy az ön emberi nagyságát írók és krónikások örökítik meg, mert a bankókon mindig királyok képe díszeleg és nem bankároké. Ha engem nem ismert névről, akkor műveletlennek kellett lennie, de tudom, hogy nem műveletlen és tudom, hogy ott volt azokon a bemutatóimon, amelyeken társadalmilag érdemes volt megjelennie. Hogy lehet az, hogy mégis elkövette akkor azt a mordortalanságot, amit én egyszerű pofonnak éreztem és hitem szerint vissza kellett adnom, habár ez mindeddig lehetetlennek tűnt! A magyarázat igen egyszerű. Én, Kovács Alajos, sok ember szerint tehetséges író vagyok. Néhány kritikus és

olvasó szerint sajátos stílusomhoz Európában senkit se lehet hasonlítani. Azonban tekintélyem, súlyom és sajtóm nincs, mert nem tartozom semmiféle önvédelmi párthoz, nem vagyok se jobb-, se baloldali. Se lapesoporthoz, se politikai párthoz nincsenek kapcsolataim és egyedül abból élek, amit az olvasóim pénzéből a különféle ügynökségek szűrőjén át eljut hozzám. Ezért nem fogadott ön engem. Velem nem érdemes kapcsolatot létesítenie, mert ezért semmiféle érdekcsoport nem dicsérné meg; ezért csak én dicsérném meg. Ma már világosan látom, hogy hol rontottam el a dolgot. Magyarországon az ember nem élhet egyedül és Budapesten még kevésbé; vagy pedig programot kell csinálnia abból, hogy egyedül él.

Igy az történt, hogy az irodalmi jobboldalon minden munkámat azzal fúrták meg, hogy zsidó vagyok, a baloldalon pedig azzal, hogy antiszemita vagyok. Soha senki ki nem állt mellettem és nem írtak tanulmányokat rólam abban a tudatban, hogy a következő hónapban én írok tanulmányokat róluk. Ha csendben voltam, elhitették egymással, hogy nem létezem, vagy lecsuktak; ha sikerem volt, akkor működésbe léptek és igyekeztek megakadályozni azt, hogy ilyesmi még egyszer előfordulhasson. E körülmények mellett nevetséges volt, hogy éppen önre haragudjak. Hiszen az ilyen pénz- és politikai potentátok az irodalom iránti megvetésüket íróktól tanulták; akik állandóan arra szolgáltattak példát, hogyan *nem*

kell megbecsülni az író, akiből minden önbecsülés hiányzik s így nem tart igényt rá másiktól se . . . A parlament egyik klasszikus vitája során valaki megvédte a falukutatókat, akiknek számára megértést és jogvédelmet követelt s munkájukat szembeállította egy pornográf író hirhedt könyvével. Ezzel elárulta, hogy más irodalmat el se képzel, nem hogy ismerne is, mint szociográfiát, vagy ponyvaregényt. A szociográfia lehet jobb és baloldali s akármelyik, mindenesetre egy alkalmi világnézet büszkesége és eszköze. Mindaz, ami általában *csak* emberi kérdések és *csak* emberi lelkiismeret anyaga, nem nyújt védelmi és nem nyújt támadási felületet és ezért nálunk észre se veszik. Galsworthy nálunk is nagy író lett volna, de Dickens soha. És Swift még kevésbé. A világirodalomból ön talán D'Annunziot és Feuchtwangert fogadta volna és középütt, már tisztára önzetlenül, Gidet; nem mint taktikus, hanem mint sznob.

— Én nem vagyok sznob! — állt fel Üreghy kétségbeesve — biztosítom önt, hogy nem vagyok; *annyira* igazán nem érdekelt soha az irodalom. Ha sznob lennék, melegen érdekelne például az ön okfejtése, akár jobb-, akár baloldali, de én nem vagyok sznob és így nera érdekel.

Az író is felkelt; elsápadt. Talán az böszítette fel, hogy saját vermében fogták meg, talán érzékeny ember volt — tény az, hogy haragtól remegő hangon mondta:

— Bocsánat, hogy untattam. Nem számítottam rá, hogy önt *olyan* nehéz szórakoztatni.

S ezzel kisietett a hallból. S csak a lépcsőn lett igazán dühös, amikor eszébe jutott, hogy nem is ezt akarta felelni ennek az ostoba Üreghynek, hanem sokkal, *sokkal* súlyosabb gorombaságokat! Igen.

5.

Ha Üreghy el is felejtette volna a körvadászat rémét, ott volt Csuporháthy, hogy emlékeztesse rá. Tavaly Kovács Alajossal rendezték ketten, mert Kovács író létére kitűnő vadász volt s Cserffynek jóbarátja... De most az író csomagolt s hallani sem akart Üreghyről és a vadásztárról. Csuporháthy megmondta:

— Ugyis meggondolod magad és kicsomagolsz. Hát akkor minek csomagolsz be?!

Az író lesújtva felelt:

— Mert ahhoz, hogy kicsomagoljak, előbb be kell csomagolnom. Ahhoz, hogy lecsillapodjam, előbb fel kell háborodnom. Különben is, idegesít ez a csönd és a békák és a trágyagödrök. Vágyom a nagyváros, a színház és a sajtó után.

Majd csendesen hozzátette:

— Ez persze nem igaz, — és kicsomagolt. — Milyen rendes ember ennek az Üreghynek az unokaöccse! Mennyivel rendesebb Üreghy Ödön-

nél! — sóhajtott. — Pontosabb annyival rendezebb, amennyivel rendetlenebb.

A körvadászatra meghívták a cservári iskolaigazgatót, a főjegyzőt és más számottevő tényezőket; egy pesti hirlapírót is. Üreghy, látván, hogy a kijelölt napok feltarthatatlanul közelednek, meghívta Vomecsnit is. Elképzelhetetlennek találta, hogy Vomecsni Oszkárt valaha is löfegyverrel a kezében lássa meg. De, úgylátszik, a végzet olyan játékba kezdett Üreghyvel, amelyben ő semmikép sem akar résztvenni, amelynek azonban mégis — és máris — a középpontja lett. Mint ha a világ megőrült volna körülötte, amióta ő maga elkövette azt a rendkívüli szokatlan dolgot, hogy valami szokatlan dolgot művelt! Az emberek, akik a színe elé kerülhettek, e magasál-lású és jólszituált urak, akiket cseppet sem gyanusíthatunk azzal, hogy tréfálni akarnának, ami olyannyira szegényes szórakozás! — mind azzal köszöntöttek be hozzá:

— Á, hogy mennek az ügyek *lent* a birto-
kon?

És Üreghy ilyenkor, a sznobizmus minden válfajától mentesen, (bármit mondott is az a rendkívül lehetetlen fráter, az az író!) — komoran felelte:

— Fogalmam nincs róla, kérlek, nem járok le és nem értek hozzá.

Másik titkára pedig, Kandéry Egon, ekkor már tarsolyában hordta a megbízatást, hogy a

maga részéről ellenőrizze ezt a vadászatot odalent... s beszélje meg Fáth Mariannal, hogy hogy részt akar-e venni a vadászaton. Olyasmint pedig még nem volt, amiben egy színésznő nem akart volna résztvenni. Kandéry le is utazott Cservárra s ott mindenáron intézkedni akart, de ebben Kovács és Csuporháthy féltékenyen megakadályozták. Különben sem értett a dolgokhoz. Így tehát visszautazott Pestre s jelentette Üreghynek, hogy sikerült *mindent* elintéznie.

A szombat-vasárnapi vadászatok előtt azonban Üreghy maga is leutazott — már csütörtökön — Cservárra, mert eszébe jutott, hogy sokszor olvasta már valakiről, hogy a birtokán megtartott körvadászaton ennyi és ennyi nyulat, annyi fácánt és iksz foglyot lőttek; és mégis kínos volna, ha az Üreghy Ödön körvadászatáról szóló hírekben azt olvasná a közvélemény, — amely egyébként nem érdekelte túlságosan — hogy itt a résztvevő urak egymást lőtték halomra. Az állomáson — azért jött vonattal, hogy megismerje a közlekedési viszonyokat errefelé — Kovács úr várta, kopott, rövid bőrkabátjában.

— Remélem, elfelejtette a multkori összezördülést — mondta Kovács úr bátorítóan, holott Üreghy egyáltalán nem *félt* a haragjától, — mert én egyáltalán nem vagyok képes soká haragudni. Ez a bajom, tudja?!

Üreghy rögtön belenyugodott, hogy Kovács

úrnak ez a baja; s rátért idejövetelének fő-céljára:

— Mondja, rendben lesz ez a hogyhívják... ez a vadászat?!... Nem akarom, hogy botrányba fulladjon.

Az író végignézett Üreghyn s fojtott hangon felelte:

— Ne haragudják, de már vadásztunk néhányszor erre felé, *mielőtt* maga megvette a birtokot.

— Tudom, — felelte irritáltan Üreghy, — de nem informálódtam még afelől, hogyan sikerültek *azok* a vadászatok...

Kovács elfordult, hogy legyűrje dühét, de hiába, nem sikerült. Ezért szembenézett a gazdag emberrel s csaknem leckéztető hangon mondta:

— Ezt a gúnyos mondatot velem szemben rossz helyen alkalmazza, uram. *Én* vagyok ennek a szakmának a mestere. Ajánlom magamat.

És ezzel otthagya. És mert csak *egy* kocsi várta őket az állomáson, Kovács úr kénytelen volt gyalog bandukolni a kastély irányában. S ami a legjobban felbőszítette: az úton rájött, hogy nem is ezt akarta felelni Üreghynek, hanem sokkal súlyosabb gorombaságokat, amelyek azonban *mindig* elkésve jutnak eszébe, amikor már nincs akinek a szemébe vághatná őket!

HETEDIK FEJEZET

*amelyben Zoltán felejteti meg Cservárra, de
ahelyett minden az eszébe jut...*

1.

Üreghy Ödön bejelentette az egybegyült vádásztársaságnak, hogy másnapra várja az unokaöccsét.

— Valami örült szerelmi históriába bonyolódott, — mondotta — és most végre rávettem, hogy hagyja ott a fővárost.

A társaság lelki szemei előtt felrémllett egy fekete szemű, lázas fiatalember, aki a Rákóczi úton vonul el cigánybanda élén s könnycseppjeit kémcsőbe gyűjti. Kellemetlenül érintette őket, hogy alkalmasint lelki kórházzá kell átalakulniok. Csak Kovács úr ismerte a szóbanforgó fiatalembert s képzelte el helyesen a szerelmét.

Az elmúlt három hónap valóban ijesztő eredményekkel járt abban a küzdelemben, amelyet Üreghy Zoltán az ismeretlen lány tartózkodása ellen vívott.

Minden kísérlet, amely arra irányult, hogy behatoljon a lány érdeklődési körébe, s feltárja magánéletét, olyan eredménytelennek bizonyult, mintha a mutatóujjával akart volna sziklát fúrni. Ismeretségük negyedik napján — ha ugyan

az adott esetet ismeretségnek nevezhetjük — a Packard volánja mellett ülve, lépésben követte a lányt, hogy megállapítsa, hol lakik s legalább a közelében lehessen. Bámulattal és szívdobogva látta a tökéletes, karcsú alakot, amely mint lángoszlop imbolygott a szürke átlagemberek nyüzsgő sokaságában. De a lány gondosan megvágatta azokat az uccákat, amelyekbe tilos volt behajtani s így eltűnt a fiatalember szeme elől.

— Talán kihívásnak találja, hogy autón követem — töprengett a férfi s attól kezdve gyalog járt be a zálogházba. Mert bejárt, minden nap kétszer.

A második héten már minden ékszere és kisebb értéktárgya a zálogházban volt. Sor került a lakás egyéb ingóságaira. Szőnyegek, képek, vitrintárgyak vándoroltak a kövér becsús elé. Minden nap más és más. Metszetek, szobrok, tálak, evőeszközök. Ujabb szőnyegek, gobelinek, öltönyök. Terítők, sálak, Krisztina néni csipkéi. Zoltán rászokott a takarékoság egy különös fájára: egyszerre csak egy tárgyat vitt a zálogházba, mert még a tizenkétszobás villa is veszedelmesen kezdett ürülni. S amikor Krisztina néni hazatért nyaralásából, a személyzet dermedt nyugalommal szemlélte, mint küzd az ájulással. A lakás üres volt, kopár, kifosztott. Az asztalokon nem volt terítő, a falakon nem volt kép, a vitrinekben nem volt semmi. Meztelen falak közt siváran üres bútorok: ez volt a lakás.

— Édes fiam, — mondta Krisztina néni, párnás ujjait vádlóan emelve a csupasz falak felé — amit ez a nő tett veled, arra nincs bocsánat az Égben! Amikor itthagytalak, még alig valamiben különböztél az épelméjű emberektől.

Aznap Üreghy Zoltán tanácstalanul állt pompás kocsija mellett, a Váci ucca sarkán. Kénytelen volt ötven pengőért vásárolni egy ezüst cigarettatárcát, hogy tizenhét pengő nyolcvan fillér ellenében zálogba tegye. S ugyan-ezen a napon a kövér becsüs így szólt hozzá:

— Kedves Üreghy úr, -- mert akkor már rövid párbeszédekben feltárták egymás előtt egymás életét — adok önnek egy gyakorlati tanácsot. Holnaptól kezdve egyenkint váltsa ki a holmiját; az éppolyan célravezető.

— Köszönöm, Tompa úr! — felelte a fiatalember hangosan — önben legalább van valami emberi érzés.

Egy szeptemberi délután a pápaszemes Dalnoki úr, aki legtöbbször hazakisérte kolléganőjét, másirányú elfoglaltsága miatt elmulasztotta a célzatos szolgálatot. A lány egyedül haladt a Kálvin tér felé és Üreghy Zoltán csatlakozott hozzá. Páni félelemmel és az örültek elszántságával tette ezt; mert tisztelte a lány konok ellenállását és tudta, hogy nincsenek fegyverei az ellenállás letörésére, — mert, ha volnának, akkor eldobná őket.

Azonban a női lélek kiismerhetetlen s ez ünneplés pillanatban maga a lány szólt hozzá:

— Miért nem hagyja abba? — kérdezte a lány egyszerű és baráti hangon. — Belátom, hogy emberfeletti, amit tett és mégcsak nem is kifogásolható. Semmit se tett, amit erőszaknak minősíthetnék. De, bevallom, engem mégsem hatott meg. Tehát reménytelen. Ugy-e, ha megkérem, abbahagyja.

A fiatalembert e szavak jobban lesujtották, mint bármilyen sértés. Igen, ez az ellenállás sima és leküzdhetetlen. Egy védtelen, szegény lány, aki olyan felmérhetetlen fölényben van Üreghy Zoltánnal szemben, hogy — még simán udvarias is lehet.

— Ha csak arról van szó — felelte a fiatal ember — hogy nem tetszem magának, akkor rendben van, mert én nem kívánok magától semmit. Én csak magát kívánom, feltétel nélkül.

— Nem, — felelte a lány, — nem arról van szó, hogy *maga* nem tetszik nekem. Az egész úgy nem tetszik nekem.

A férfi kétségbeesett mosollyal nézett le rá.

— Uzsonnázzon velem, — kérte, — hiszen ez az, amiről három hónapja álmodom; s egyúttal megbeszélhetjük a válás feltételeit.

— Hogy érti ezt? Feltételeket állít?...

— Természetesen. Tegye meg nekem, hogy végighallgatja őket.

— Tessék.

— Hajlandó vagyok egyszersmindenkorra eltűnni az életéből: feltéve, hogy a feleségem lesz.

A lány arcán csendes, de elutasító derű tükröződött.

— Vagy pedig van egy másik ajánlatom: hajlandó vagyok lemondani arról, hogy a feleségem legyen. Ebben az esetben az a feltételem, hogy mától kezdve éjjel-nappal együtt legyünk.

Időközben az Erzsébet-híd alá értek s a lány megállt a kölépcsők szélén. Egyenes, nyugodt vonásokkal megrajzolt profilja mögött a szürkéslila ködben úszó Várhegy látszott. A lány felnézett és Zoltán tökéletes boldogságot érzett, amikor közvetlen közelről elmerülhetett a világosszürke szemek tiszta tükrében. A lány szavai azonban megzavarták ezt a muló boldogságot is.

— Kedves uram, — mondta a lány, — boldognak, vagy nem tudom minek kellene lennem, hogy ne tudjam értékelni az ön rajongását; s felteszem, hogy személye nemcsak vagyoniilag, hanem erkölcsileg is kifogástalan. Nem gondolt még arra, hogy az én szilárdságomnak igen komoly magyarázata lehet?

— De igen, — felelte a férfi elborult tekintettel, — gondoltam, hogy ősz apjával él, aki fél, hogy elveszíti magát; esetleg már régebben hozzákényszerítette egy emberhez, akit maga nem szeretett.

A lány fejcsóválva bámult Üreghy Zoltánra s elnézően mondta:

— Nem, nem erről van szó! Talán, ha személyes szerelmet éreznék egy gazdag ember iránt, akkor a felesége lennék azzal a feltétellel, hogy én tartom el magamat. De ha nem is szeretem, akkor miért küzdjek a meggyőződésemmel ellen?

— Igaza van és megértem! — felelte Üreghy — de látja, nekem sok pénzem van és mégsem vagyok olyan gazdag, mint maga; mert nekem nincs meggyőződésemmel és állandóan éget a vagyonom tudata. Boldog volnék, ha a kollégája lehetnék a zálogházban és minden nap hazakísérhetném.

— Ennek nem sok értelme volna. Mert látja, azt már megmondhatom, hogy én nem érzek magával szemben semmit. Sem rokon-, sem ellenszenvet. Miért fosztaná meg magát bármitől, ha én nem kárpótolhatom semmiért?!

— Akármilyen nyugodt és okos az okfejtése, — felelte a fiatalember, — egyet mégis számításra kívül hagy. Hátha én se vagyok boldog?!... Nem gondolja, hogy számolni kell egy felnőtt ember sorsdöntő szenvedélyével?

— Nem segíthetek, — mondta a lány energikusan s karórájára nézve. — Megmondhatom magának, hogy egyedül élek, nincs senkim, sem családi, sem másmilyen értelemben és mégis, egyetlen formában tudom elképzelni, hogy maga

boldoggá tegyen engem: ha nem látom többé. Ne haragudjék ezért, de tartozom *magának* azzal, hogy őszinte vagyok.

— Köszönöm, — mondta a fiatalember, tompa hangon. Egy esőcsepp esett a kezére. Sötét-szürke felhők tornyosultak s a lány kinyújtotta a kezét.

— Megteszem magának, — mondta a férfi mély bánattal a hangjában — nem fog látni többet. Nem hiszem ugyan, hogy ez magában boldoggá tenné, de a többi, remélem, szintén megjön...

Megfordult és elsietett. A lány utánabámult s szürke szemei elsötétültek a felhők árnyékában. Sietve indult az ellenkező irányba. Érezte, hogy bal cipőtalpa lyukas; és sietett az eső elől. A villamost azonban meg akarta takarítani. S így, amikor hazaért, az egyik harisnyája csurom vizes volt végig, a másikon viszont leszaladt egy szem.

Udvari szobában lakott s szobájának minden dísze néhány könyv és két cserép virág volt. Leült egy kopott kerevetre s mezítláb, de kalapban meredt maga elé.

Az első naptól kezdve tudta, hogy szereti ezt a fiatalembert. Csakhogy szegénysége gyermekkorától kezdve kinzó módon érzékennyé tette s ez az érzékenység leginkább azokkal szemben nőtt és dagadt göggé, akik valamilyen oknál fogva közel álltak hozzá. Egyetlen rokona volt, a

nagybátyja, aki jómódú és fukar ember volt és Vomecsni Oszkárnak hívták. Ez az ember örömmel látta unokahúgának tartózkodását, mert egy időben attól félt, hogy netán támogatni lesz kénytelen. Most aztán, évekig nem látta Máriát.

Ez a lány különösképpen kezdettől fogva úgy érezte, hogy mindenkitől inkább elfogadhatna bármit, mint Üreghy Zoltántól. Ennek a lehetetlen fiatalembernek makacs hódolata olyan ajándék volt, amelyet a Sors, szokása szerint, egyik kezével ad s a másikkal visszavesz. Ha kapcsolatuk irrealitása gazdasági szövetséggé alakulna át, amelyen csakis Mária nyerészkedhetne, akkor ez a kapcsolat ugyanolyan kétségbeejtővé válna, amilyen felemelő így. És Mária azt is pontosan tudta, hogy mindeme gondolatait gondosan el kell titkolnia a fiatalember elől, aki csak egy halvány reménysugárra várt, hogy soha többé ne lehessen lerázni.

— Jobb így! — mondta Mária fennhangon és vidáman és keserves fájdalommal a szívében. Kinn sötét volt már s a zápor vadul csapkodott egy piszkos tűzfalat. Mária elővette a tavalyi kalapját, hogy átvasalja az új divat szerint.

3.

És így történt, hogy Üreghy Zoltán elutazott Pestről. Beült a hosszú Packardba és elin-

dult Cservár felé. Az ember a tört a szívében éppúgy megszokja, mint a tömiést a fogában s ha fájdalmát nem tudja elfelejteni, akkor majd megszokja.

— Ki nem állhatom a nagybátyádat! — ezzel fogadta a kastélyparkban Kovács Alajos, az az író. S mindjárt megállapodtak, hogy bemennek Cservárra, mielőtt az előző napi vadászon holtrafáradt Tellvilmosok felébrednek. Valóban — mondta Kovács — csaknem lelőtték egymás fejről a kalapot, de csak azért, mert egészen más irányba céloztak. S Cserváron mérik a Dunántúl legjobb borát. — Erre van szükséged, — mondta, — mert hallom, hogy szerelmes vagy. Minden szerelem véget ér egyszer, de az igazi szerelem többször is véget ér, mielőtt véget érne. De ha mindent őszintén elmondasz nekem, akkor megmutatom a helyes utat, amely megszabadít kétségeidtől és a szóbanforgó nőtől.

Vasárnap délben bent ültek tehát a cservári Nagyvendéglő szobájában, egy zöldremázolt asztal s két liter rizling mellett s egy könyvügynök társaságában, aki légyapírt adott ráadásul minden könyv mellé és így tűrhető üzleteket kötött a környék kultúrszomját csillapítva egyben...

NYOLCADIK FEJEZET

amely bemutatja Vomecsni Oszkárt

Vomecsni egyáltalán nem volt hivatalnok-típus. Nem volt sovány, nem volt félszeg, nem viselt könyökvédőt és nem dadogott. Amióta a „Fa- és Építőipari Hitelintézet főkönyvelője” cím mellé a h. igazgató jellegét is megkapta — ami igazán semmit, de semmit se jelentett — azóta pláne Vomecsnit még dúdolni is hallották a kékrefestett folyosón, amely Üreghy Ödön szerényéhez vezetett.

Vomecsni agglegény; azonban e fogalom minden pikáns mellékíze nélkül; helyesebb volna talán rá a csaknem teljesen aszekszuális „nem házasember” megjelölést használni. Arca négyzetalakú, nagy és semmitmondó. Széles és görbült hátának vonala úgy esik le, mint egy víz-esés, amely (mint egy nagy, lapos kövön felduz-zadva) a fenéktájon kidomborodik.

Vomecsni idegrendszere az évtizedek folyamán csak igen lassú változáson ment keresztül; mert harminc év előtt ő volt alul s a vállalat valamennyi alkalmazottja a fiatal Vomecsni Oszkár fölött tornyosult; aztán elhagyott egyet-kettőt, újak jöttek s a létszám évek multán úgy osztott meg, hogy harmincheten voltak alárendelt, negyvenen fölérendelt viszonyban vele. Ma már

csak hatan felettesei Vomecsninek, a vezér, a jogügyi igazgató, az igazgató és három aligazgató...

Vomecsni szobája semmit se változott az évek során — irodai szobáját értem — és nem változott Vomecsni sem. Inkább az volt az ember érzése, hogy a szoba öszül, cukorbajos és gycmorsava van; viszont Vomecsni úron meglát-szott, hogy évről-évre kopik és rongálódik persze; de csak egy energikus nagytakarítás hiány-zik neki, hogy legalább másfél évvel fiatalabbnak tűnjék.

Érdekes, hogy Vomecsni miért nem ad a szegényeknek. Ezt még akkor szokta meg, amikor ő is szegény volt. Minek jönnek hozzám, mondta mérgesen, az irnokhoz?! S amikor már h. igazgató volt, akkor is ezt mondta. Az ember megszokja, hogy ő kuli; és hiába van kétezernégyszáz pengő fizetése, ő már csak kuli marad. Persze, kényelmes is ilyenkor a kuli-státus. Ha az embernek pozíciója és pénze van, akkor minél szerencsétlenebbnek akar látszani, nehogy valaki kedvet kapjon rá, hogy elvegye.

Kétezernégyszáz pengő nagy pénz egy hónapban; főleg, ha az ember ötven forinttal kezdte. De ma, ötvenegy esztendőskorában, kétezernégyszáz pengőből már úgy élhetne, mint egy igazi úr. Csakhogy nincs veszélyesebb dolog úgy élni, mint egy igazi úr. Az ilyesminek mindig rossz vége lesz. Vomecsni úr változatlanul úgy élt, mint egy igazi irnok. Az ő stílusa a slampos-

ság volt, legalábbis kifelé. Vomecsni úr takarékbán hordta a nyakkendőit. Minek irígyelje őt a külvilág? Még húsz év és Vomecsni úr végrendeletét idegen emberek bontják fel.

Azt nem tudhatom, hogy Vomecsni úr lelkében mi ment végbe; és azt se, hogy voltak-e titkos útjai. De ami látszott belőle, az elég volt. Vomecsni Oszkár egyike az embereknek, akik elérik, amit akarnak.

Egy téli estén Vomecsni Oszkár a Népszínház ucca felől fordult a körútra s rövid, de szaporá lépteivel azt az érzést keltette állástalan embertársaiban, hogy még most, este is kénytelen sietni valahova. Ez a sietség állandó magatartása volt — talán attól tartott, hogy valamit észrevesz a külvilágból, vagy valaki észreveszi őt. Csupán hivatali dolgaiban volt alapos és hosszadalmas; mert meggyőződése szerint csak ott akadtak fontos dolgok, amelyek megérdemelték az elmélyedést.

A kirakatok már karácsonyi kirakatok voltak; de Vomecsni nem vette észre ezt. Vastag nyakán hópihék ültek meg s el is olvadtak rögtön. Karácsonykor a vezérigazgatóékhoz volt hivatalos, kilenc év óta változatlanul; huszonötödikén délben egy órakor csengetett be, feszes tartással megebédelt s negyedháromkor távozott.

Ez volt karácsonyi programja s ez teljességgel ki-elégítette őt. Lehet, hogy voltak másfajta karácsonyok, de Vomecsni nem tudta elképzelni őket, mert nem volt családja.

Hogy nem nősült meg, korántsem valamely elv, vagy program eredménye volt. Vomecsni nem szerette az elveket és programokat, mert azok megkötötték az embert. Inkább szabadon akart élni s e szabadságát arra használta fel, hogy nem tett semmit, amihez szüksége lett volna a szabadságra. Szabad akart lenni, hogy semmi és senki se kötelezze őt a cselekvésre. Látott embereket, akik valamely elv szolgálatában elajándékozták a pénzüket, vagy elhanyagolták szolgálatukat!

Amikor befordult a Plagottschnigg-térre, pontosan azokon a kőkockákon lépkedett végig, amelyeken évek hosszú sora óta mindig. A hóesésben felmeredt előtte a nagy és kopott vörös ház, amelynek második udvarában lakott tizenkilenc éve. E ház méltó volt hozzá, mert nem volt stílusa és nem volt levegője s talán akkor építették, amikor Vomecsni született. A kapu alatt tricikli állt s a magas, vizes boltívről vékony szálon halvány, rosszfényű lámpa lógott. Vomecsni kersztülment az udvaron s egy újabb kapualjon, amíg a második udvarba ért, amely keskeny és rossz szagú volt s ha felnézett, négy éktelenül magas fal valóságos börtönudvarrá avatta.

A második udvarban nem volt lift s itt csak olyan emberek laktak, akik szívesen másztak négy-öt emeletet azért az évi száz pengő különbségért, amennyivel olcsóbbak voltak itt a lakások az első-udvar olcsó lakásainál. Vomecsni lassan, kényelmesen és óvatosan mászott fel a lépcsőkön, kopott és vizes és foltos falak között; az emeleteket még gótbetűs táblák jelezték s Vomecsni unalmában elolvasta őket. Tíz percbe is beletellett, amíg felért az emeletre, de sohasem jutott eszébe, hogy kertes villában is lakhatna; ahelyett, hogy minden hónapban félretenné a jövedelme kétharmadát. Nem, Vomecsninek nem voltak kétségei az iránt, hogy a pénz arravaló, hogy félretegyék. Hiszen a legtöbb ember nyilván Vomecsninek ad igazat. Az életben nincs semmi, amiért érdemes volna eiszórni a pénzt, — a pénzt, ami biztonságot és tekintélyt jelent. És inkább — e biztonság és tekintély érdekében — le kell mondani mindenről, még a biztonságról és tekintélyről is! Csak a pénzről nem; amely arra való, hogy halmozzák. Vomecsni nem volt zsugori és nem félt a szegénységtől, mert hiszen nem voltak szenvedélyei. De megszokta, hogy délben két szelet húst eszik és elsején ezer pengőt félretesz. Ez volt az élete.

Amint a biztonsági zárat is felnyitotta s belépett a nyirkos előszobába, pillantása a postaszekrényre esett. Nem igen volt más postája, mint nyomtatványok, reklámok és hivatalos érte-

sítések; de most valami vastag és fehér dolog volt a szekrényben s Vomecsni egy pillanatig arra gondolt, hogy valaki karácsonyi természetű kéréssel fordul hozzá... ez nagyon kellemetlenül érintené. Kissé bizonytalan kézzel tépte fel a borítékot s eközben észrevette, hogy azt a saját cégének jelzése diszíti. Ettől valósággal ideges lett, mert nem értette a dolgot. Zsebretette a felbontott levelet s bement a szobába, ahol meleg volt; az asztalon, sárga és zsírfoltos tálban ott állt a hideg vacsora, amit a takarítóasszony bekészített. Mellette egy reggeli lap felbontatlan példánya és két mandarin.

Vomecsni egy gyors és kelletlen pillantást vetett a vacsorára, majd beleült a színehagyott bőrkarosszékekbe és felnyitotta a levélpapírost. Az aláírást nem tudta elolvasni, ezért pillantása felzaladt a levél felső sarkára s ott ezt olvasta:

„Igen tisztelt Uram,

szívesen látom Önt e hét szombat—vasárnapján Cservár-pusztán tartandó vadászataimon.

Üdvözlettel

Üreghy Ödön.“

Vomecsni elejtette a levelet, majd utánakapott és rábámult. Ugylátszik, az elnök megváltozott! Nagyon megváltozott! Mindenesetre a meghívás felemelő hálaérzetet keltett Vomecsni-

ben, hogyne, amikor benne az is felemelő érzést keltett, ha Üreghy Ödön elfogadta a köszönését. Csak másnap jutott eszébe, hogy ez az egyébként örvendetes meghívás óriási és valószínűleg megoldhatatlan feladat elé állítaná, ha elfogadja. Már pedig szó se lehetett róla, hogy Üreghy Ödön meghívásának ne tegyen eleget!!! Elment tehát s megvásárolta a vadászfegyvert s a kellő öltözéket, — de éjszaka nem tudott aludni miattuk. A fegyver sárga tokban, úgy állt ott az éjszakai félhomály pókhálós leplei alatt, mint álombeli, idegen, borzalmat-keltő állat, amely az alvó felé ágaskodik... Vomecsni hajnalban szökött el hazulról az idegen holmik elől és életében először, kávéházban reggelizett.

Hivatalában is felfigyeltek arra, hogy Vomecsni egyre szórakozottabbnak tűnt. A hivatal népessége keveset tudott Vomecsniről, mert Vomecsni nem volt közlékeny s a hivatalon kívül úgyszólván nem is létezett az embertársai számára. Most azt hitte mindenki itt, hogy félreértették Vomecsni magánéletét s Vomecsni voltaképpen sokkal magasabb régiókban töltötte ismeretlen óráit, mint gondolták. A tény, hogy Vomecsni vadászatra hivatalos, mindenkit idegessé és kissé izgatottá tett Vomecsni környezetében; de elsősorban őt magát is. Természetes, hogy Vomecsninek — aki a szorgalmas és alázatos hivatalnok szobra volt — magának is voltak már szorgalmas és alázatos alárendeltjei, akik félénk

és tudatos megjegyzésekkel növelték Vomecsni öntudatát s szinte belészüggerálták, hogy otthonosan mozog vadászkörökben s mint ilyen, embertársai felett áll. Vomecsni kezdte elhinni — főleg hivatalában — hogy élete nemcsak ezen túl fog új vágányokra futni, hanem már eddig is olyan vágányokon futott, amelyekről a külvilágnak nem is volt tudomása s nem is álmodhatott.

Lakásában, amely nyirkos és polgári és szegényes volt, persze egyre növekedtek — az előbbi folyamattal párhuzamosan — kétélyei. S amikor érkezett a december tizenötödike, reggel bement hivatalába, elintézte a helyettesítés kérdését, elbúcsúzott feletteseitől és alantasaitól, végighallgatott egy pár vicces megjegyzést a vadászatról, amelyet nem értett meg teljesen s azután hazament s a délutánt részben vadászöltözékének felpróbálásával, részben a fegyver használati utasításának gyakorlati megfontolásával töltötte. Tisztában volt vele, hogy mit kell tennie a puskával — serétes puská volt — ahhoz, hogy elsüljön s ahhoz is, hogy *ne* süljön el; mert Vomecsni nem volt könnyelmű ember. Nem, az aztán igazán nem volt! Amint azonban hajnalban egy kézításkával, fegyverrel, vadászkosztümben, taxin a Keletire hajttatott, mégis páni félelem fogta el, mintha csak elvesztette volna minden kapcsolatát önmagával, eddigi életével s most rettegve és megilletődötten szemlélné a magasból önma-

gát, amint teljesen idegen öltözékben megállíthatatlanul halad valamely teljességgel idegen, ismeretlen és ezért ijesztő cél felé.

KILENCEDIK FEJEZET

amelyben két fiatalember megütközést kelt Cservárott

1.

Vasárnap délután volt már s a vadászat Kovács Alajos és Üreghy Zoltán nélkül folyt a hátrában. Hó esett s a kavargó pelyhek mögött a rejtett élénkségű község élete — egyelőre — zavartalanul folyt. De a két fiatalember már nem ült a Nagyvendéglőben, mert a tanító házánál preferánszoztak. Kovács nyert s mint az írók általában, azonnal azt képzelte, hogy jól is játszik. Ennélfogva merészebben kezdett licitálni s attól kezdve vesztett. Piros bor állt az üvegekben az asztalon s amint egy üveg kiürült, a tanítóné ügyes mozdulattal kicserélte. Zoltán erősebb italokhoz volt szokva, mint ez a siller volt s ezért annyit ivott, amennyivel kínálták. A havazás egyre erősödött s a szobában villanyt gyújtottak. Egy körte égett csupán s annak is igen gyér fénye volt. De az Otthonosság és Nyugalom a levegőben volt. Minden rendben lett volna, ha nem

fáj a szíve, — de Zoltán határozottan érezte, hogy fáj. Hiányérzetet okozott, kellemetlen és maró hiányérzetet az a tény, hogy a lány, akivel tele volt a tudata és akit kívánt, nincs itt. De még azt a tényt is ki lehet bírni, hogy nincs itt, ha remélhető, hogy valaha is itt lesz. Mi kellene ehhez? ... Meg kellene venni a birtokot Üreghy Ödöntől — busás haszonnal adná csak át, holott nem kell neki — s lehozni ide a lányt, — dehát éppen ez az, ami kilátástalan. Zoltán elismerte, milyen tantaluszi kín, ha valaki szeret egy lányt a lány is őt, — de anyagi, vagy társadalmi okok miatt *nem* lehetnek egymáséi. Mennyivel reménytelenebb azonban annak a férfinak a helyzete, akit nem szeret viszont a hölgye. Mert az anyagi és társadalmi akadályok elvben megszűnhetnek bármikor, de az a tény, hogy valakit *nem* szeretnek, örök: mert valaminek a *hiánya* nem szűnhet meg.

A kártya elterelte figyelmét fájdalmáról: aminthogy a kártya mindenről eltereli az emberek figyelmét. Az emberiség civilizálódása a játékokkal kezdődött, mert az első kockadobásig az ember arra törekedett, hogy tudjon, azóta pedig arra törekszik, hogy *ne* tudjon. Addig emlékezni akart, azóta felejtani. Sohase lesz diktátor egy emberből, aki szeret kártyázni. Csakhogy Kovács megunta a kártyát, mert már részeg és saját kijelentései szerint összefolytak szemei előtt a színek. Így hát mindhárman felkerekedtek s

elementek a jegyzőhöz, akinek a felesége haboskávával kínálta őket, mire a kerten át mind a négyen megszöktek. Zoltán benyomta őket a Packardba s aztán elindultak a Cserffy-kastély felé. A havas úton sisteregve siklott a kocsi s a szél vijjogva kísérte útján. Sötét volt már, de a fehér földek s a fekete ég találkozásánál sötétvörös csík világlott. S alatta vékony, fekete és fehér vonalak húzódtak s egyre közeledtek. Húszperc múlva Csuporháthy szobájában ültek, most már öten s hallgatták Csuporháthy előadását a vadászatról. Üreghy Ödön lőtt egy rókát s nem lehet bírni vele. Vomecsni úr pedig, az igazgatója, majdnem agyonlőtt egy hajtót. Azt hitte, hogy borz, de szerencsére — természetesen — nem találta el. Vomecsni úr most hideg borogatással a fején ül a kastély-hallban és nyögdécsel, mert nagyon felizgatta az eset.

— Vajjon — kérdezte Kovács — helyes volna-e kiszellőztetni az erdőt ilyen látogatók után?

Csuporháthy kérdő pillantást vetett Zoltánra, mert nem tudhatta, milyen érzelmekkel viselkedik e hallgatótag fiatalember a nagybátyja iránt? De Kovács egy legyintéssel megnyugtatta efelől:

— Rendes fickó — mondta — szavamra az, én már régen ismerem. Csakhogy bolond. De ez nem baj. Az emberiség jobbik része bolond. Az okosak társadalma szolid alépítményen áll, de folyton belefúrnak és felrobbantják őket maguk,

az okosok. Mert soha nem elég nekik a biztonsá-
guk, mindig lebontják, ami van, hogy még több
legyen. És mindig kevesebb lesz.

A tanító konyakot ivott szódával s azt
mondta:

— Én ezzel nem értek egyet. Fontos, hogy
rend legyen, azt mondom. — Belebámult az író
arcába s úgy mondta: — A rend, mondom.

— Lehet — felelte az, elvigyorodva — de
mondd meg nekem, mi az a rend.

— Ugy van! — helyeselt a jegyző, magas,
kopasz ember — ebben igazat adok neked, mert
így is van. A rend.

Zoltán végignézett rajtuk, a véreres szemü-
kön, csapzott külsejükön, ahogy ebben a fülledt,
alkoholgözös szobában ültek, a rendetlenség áb-
rái. Mint a kényelmes, biztonságos, biztos élet
álma, élt bennük a rend utáni vágy. Milyen fur-
csák! — gondolta Zoltán — milyen kevés kell
nekik, hogy elégedettek legyenek és mégis mi-
lyen sok, hiszen elégedettek. Ezek itten boldo-
gok lennének, ha pénzük volna, én azonban bol-
dogtalan vagyok. De ha nem volna pénzem, ak-
kor is boldogtalan volnék. Mi az oka az emberek
elháríthatatlan boldogtalanságának? Csak egy:
hogy nincs egységes céljuk, nincs *egyetlen* cél-
juk s így nincs a boldogságuknak egyetlen kö-
zös mértéke sem. Dehát nem volt-e soha senki,
aki ilyen közös célt és egységes mértéket tudott
volna adni embereknek? — és erre a kérdésre

Üreghy Zoltán visszaemlékezett valamire, amit az iskola óta teljesen elfelejtett. Igen, különböző embereket egyformán boldoggá csak Krisztus tudott tenni. Ez nagyon fontos megállapítás volt s a fiatalember biztos volt benne, hogy következtetései helyesek ezúttal. A többiek még mindig a rendről vitatkoztak. Máskor másról vitatkoznak, de ha mindig mindenütt rend volna, akkor *azt* éreznék rendetlenségnek, mert minden életforma alkalmatlan a boldogságra alkalmatlan egyének számára.

Kovács az asztalra ütött:

— Kívülről nem lehet parancsolni az embernek, értsük meg egymást! — kiáltotta pulykavörösén — én tudom, hogy tönkremegyek azon, hogy néhány év óta mindig az igazat írom! De nem segíthetek rajta, mert néhány év óta megváltoztam. Talán meg *akartam* változni, azt hiszitek? Mi? Nem lehetek olyan, amilyen lenni akarok, ez az igazság.

— Lojzinak van igazza, — mondta jó szívvvel Csuporháthy.

— Csakhogy a tömeg! — kiáltotta a jegyző — mi van a tömeggel? A tömegnek se lehet parancsolni? Micsoda? Talán a tömeg is magától változik meg, ugyebár? Hee?!

— Igaza van a főjegyző úrnak! — állapította meg Csuporháthy. De az író sápadt göggel felelte:

— Engem a tömeg nem érdekel.

Ujabb konyak és szóda következett s Csuporháthyné minden jóval ellátta őket, csak hogy minél többször keresztülmehessen a szobán. S ilyenkor minden esetben kemény pillantást vetett Csuporháthyra.

— Te miből élsz? — fordult a jegyző Üreghy-hez s helyette Kovács válaszolt:

— Pénzből.

— Igaza van! — horkant fel Csuporháthy elégedetten. Micsoda pompás világ, ahol mindenkinek igaza van.

Most már mindnyájan ködfoltokat láttak a szobában, amelyeket furcsán világított át a lámpafény. Mindenki beszélt már s ugyanakkor fellobogott bennük a tettvágy. Tudták, hogy a kastélyban jólvasalt társaság van együtt s Kovács lelkében felébredt a jellemző vágy, hogy megütközést keltsen körükben. Elhagyta a szobát s megkereste Csuporháthynét.

— Tündérkirálynő! — mondta olyan patétikusan, hogy az asszony felnyögött — adjon nekem suvikszot.

Bekente az arcát és kezeit s most olyan volt, mint egy elegáns néger. Fehér turbánt kötött a fejére s úgy ment vissza.

— Felmegyünk a kastélyba és megmutatjuk nekik, hogyan kell főúri módon szórakozni. Elég részegek vagytok?

Üres szardiniás dobozokat és két élő tyúkot vittek magukkal s Csuporháthy kifordult szemekkel bámult a kastély lámpafényes ablakaira:

— Igazunk van! — mondta keserűen.

TIZEDIK FEJEZET

amelyből megtudjuk, mi történt a csorvári vadászatok első napján

1.

A szépszájú és elég vegyes társaság kiemelkedő egyéniségekben sem szűkölködött. Már pénteken délután megérkezett Fáth Marianne, a színésznő, aki mint a véletlenek találkozásának gyűjtőpontja állt a sokadalomban: mert, bár kevesen tudták róla, hogy néhány évvel ezelőtt Kovács Alajos felesége volt, de annál többen tudták róla, hogy *most* az Üreghy Ödön szeretője. Ez pedig nem lehetett fáradságos állás. Üreghy Ödön számára a szerelem is olyan volt, mint az ötödik emelet. Ha nem volt lift, egyszerűen lemondott róla.

A találkozás mégis kínos volt, mert Kovács Alajos még évekkal a válás után is *annyira* férj volt, hogy *nem* tudott a Marianne és Üreghy viszonyáról. Üreghy Ödönt nem lepte meg a dolog. Tudta, hogy Marianne rövid ideig egy író

felesége volt. Azonban Üreghy Ödön képtelen lett volna féltékenységet érezni egy *íróval* szemben. Az unokaöccsét már kényelmetlenebb egyéniségnek tartotta, a nők szempontjából — s pénteken még nem bánta, hogy nem érkezett meg. Marianne együtt jött Varju Edgárral, az ismert hirlapíróval. És itt volt Mester Tódor, a legendás politikai személyiség, aki nem volt más, mint pontosan az, amit szerte az országban az emberek *képzeltek* róla s ez sokkal több volt a valóságnál; s így Mester Tódor is sokkal több volt a valóságnál.

E társaság tagjai olyan élénken és szüntelenül csevegtek egymással, mint azok az emberek, akik cseppet sem érdeklik egymást s félnek, hogy az kiderül. Üreghy Ödön pöffeszkedve s valójában mégis félénken járt közöttük, mert érezte, hogy nincs, ami összetartsa ezt a társaságot, a vadászat blöffjén kívül. Egy környékbeli földbirtokos ült a sarokban sovány feleségével; mind a ketten híres vadászok s most kényelmetlen s valószínűtlen mosollyal hallgatták a társalgást. Különféle jelszavak röpködtek a levegőben, mint egy jelmezbálon, amelyre mindenki valamely ál-világnézet mezét ölti fel...

Ami Varju Edgárt illeti, őt bizonyosan mindnyájan ismerjük és olvassuk. A pesti uccákon dzsentrinek öltözve járkál, mert így biztosabb a liberális lapoknál viselt pozíciója és tekintélye is. Nők, zergetoll és műveletlenség: ezek

voltak ujságírói rekvizitumai, de még így sem keresett volna eleget ezzel a mesterséggel. Azonban ismerte a pénzkeresés számtalan olyan módját, amely miatt lassan eltagadja az ember, hogy írással foglalkozik. Természetes, hogy mindig rosszat írt Alajosról, mert, hogy félelmetes hírért megőrizze, kénytelen volt rosszat is írni hébekorba. Már pedig egyre kevesebb alkalom kínálkozik a pesti piacon arra, hogy valakiről rosszat írhasson az ember, hiszen csaknem mindenkinek vannak érdekszámai, hatalmi, vagy baráti kapcsolatai, vagy legalábbis pénze, hogy ne legyen bátorságos, vagy érdemes belemászni. Alajosnak nem volt s így kapóra jött. Rosszindulatú, megbélyegző és műveletlen írásaival azonnal lecsapott, ha színházi szereplése alkalmat adott rá. Eleinte ezzel is úgy volt az író, mint a szerelemmel; fájt. Minden igaztalanságot komoly veszteségnek érzett. Ma már azt érezné komoly veszteségnek, ha megdicsérné.

Egyébként, csak grófokkal és jómódú proletár-költőkkel járt karonfogva; a társadalmat olyan alaposan ismerte, mint valaki, aki bele él.

Este pompás vacsorát kaptak a vendégek; s Üreghy Ödön úgy érezte, valamennyit kerülni szeretné. Félt a Mariannenal való beszélgetéstől s a Vomecsni kutató pillantásaitól; Csuporháthy arcán látta a leplezetlen megvetést e társaság iránt; Mester Tódor bármelyik pillanatban ki-

törhetett: — Vajjon hogyan kerültem én ilyen kínos helyzetbe?! — kérdezte önmagától Üreghy s néha arra gondolt, hogy megszökik. Taorminában most tavasz van; Pesten pláne, nyugodt kártyapartik. Még csak Zoltán hiányzik ide! De aztán az a tudat nyugtatta meg, hogy elmehet, bármikor elmehet innen.

A társaság csoportokra szakadt; bridzs és billiárd közt oszlott meg. Aztán hallotta Kovács dikcióját egy sarokban:

— Nem vagyok szociális lény és azt is megmondhatom, miért. Állandóan úgy tettem, mintha semmi okom sem lenne panaszra s ahhoz az elégedett osztályhoz lopakodtam — elégedetlenül — amely természetesen rendben levőnek találja a világot, mivelhogy az ő világa rendben van. Ezt a viselkedésemet megmagyarázza azonban a tény, hogy egész életemben folyton becsaptak, kihasználtak, kiuzsoráztak és azután, szegénységért, megszégyenítettek. Én pedig kényes és gőgös individuum vagyok, és nem bírom, ha sajnálnak. Ezért is tettem mindig úgy, mintha nem látnám meg a szegénységet, holott már csak azért is meg kellett látnom, mert a magam szegénysége elég közeli és elég rikító volt. De ilyenkor, ha ostobán rideg emberekkel ültem szemben, akkor sohasem folyamodtam a meggyőzés eszközeihez, hanem azt mondtam: ha már nem üthetem meg, akkor nem árulom el neki, hogy rá vagyok utalva.

A másik sarokban Mester Tódor magyará-

zott valamit Vomecsninak; s csakhamar mindenki őt figyelte, mert hangja egyszerűen minden más hangot elnyomott...

Mester Tódor büszke volt alacsony származására, mert e századnak ez a nagy felfedezése. A kiváltságok ellen küzdő generációk megfordulhatnak sírjukban, mert mindaz, ami terveikben salak volt, most gyémántnak számít, anélkül, hogy valódi és lényegbeli célkitűzéseik megvalósultak volna. A kiváltságok elve diadalmaskodott; de ma már mindenkinek vannak kiváltságai. A népből származni kiváltság s nem származni a népből megint más kiváltság. Az új kor nagy politikai ezermesterei üres kézzel jöttek és mégis mindenkinek adtak valamit: népi erőt, faji magasabbrendűséget, színes fehéreneműt és csillogó szervezeteket. Mindez nem került pénzbe és a népet mégis boldoggá teszi. E politikai ezermesterek valóban boldogságot árasztanak a világ számtalan helyén a népre; hogy e boldogságért sorba kell állni, ez hozzátartozik az időtöltéshez s az időtöltés az új politika fontos eszköze. Minden azon mulik, hogy mivel tölti az időt valamely nép két háború között.

A mesterséges boldogság ez új termelői és felfedezői a régiekkel szemben nem várják meg az utókor ítéletét működésükről; a tett emberei ma előre megírják tetteiket és utólag ismét elmagyarázzák őket. Elméleteikből tettek, tetteikből pedig elméletek lesznek s így minden ország-

ban akadnak követők, akik könyvből tanult eredetiséggel kápráztatják el híveiket, akik ugyanazon könyveket olvassák. Valóban, az irodalom kilépett kacsalábon forgó várából s a cselekvés és politikai fejlődés eszköze lett: amióta politikusok és különösképpen diktátorok könyvei a világpiac best-sellerei lettek s amióta a sors embere rádión és hosszadalmas hasábokon fejtegeti legtitkosabb érzéseit. Így lett Mester Tódoról diktátorjelölt.

Alacsony származása — az előírásoknak megfelelően — azt mutatta, hogy a népből jött, bár természetes érdeklődése kezdettől fogva a politikai tudományok felé vonzotta. A hatodik gimnázium elvégzése után ipari pályára ment, majd, tizenkilenc éves korában megnősült, de csakhamar elvált attól az idős nőtől, aki „a bennem élő sorsszerű lendületet lefékezte volna s így a végzet útjába állt“. Valójában csúnya ügy volt, de Mester Tódor a feleségétől kapott pénzt azért vitte kocsmákba, hogy ott „megkeresse a kapcsolatot a nép összetevőivel s meghallgassa panaszait“.

Pártjának alakulása bonyolult folyamat volt. Az Egyesült Néppárt beleolvadt a Dunántúli Független Pártba, amely nyugtalanító agitációjával felhívta a tőke figyelmét önmagára. A párt megszédte magát, aztán éppen ezért megszűnt, mert mihelyt érdemesnek mutatkozott, mindjárt több vezetőegyénség akadt, mint

amennyit egy párt elbírt. Mester Tódor e párt roncsait szedte össze és olvasztotta bele a maga Olvasókörébe, amely egy véletlen következtében Pesterzsébeti Parasztpárt címen részt vett a községi választásokon és a következő évben kibővült vezetőséggel egyszerűen „Parasztpárt“ címen rendezett gyér látogatottságú, de mozgalmas gyűléseket.

Anélkül, hogy jóslásokba bocsátkoznék, megállapíthatom, hogy Mester Tódor jövő sikei, vagy balsikerei fejlődésének tudatos voltában találják okukat. Eddig úgy látszik, hogy Mester Tódor képességei magukban véve elégtelenek bizonyultak volna még ennyi eredményhez is, ha manapság, a már említett okokból, nem tanulhatná bárki könyvből is meg, hogyan válhatik diktátorrá. Mester még kezdő volt, de a hallgatóság nem volt már kezdő, mert a hallgatóság is ismerte az idevonatkozó könyveket. A hallgatóság mintegy preparálva volt és amint Mester Tódor tudta, hogy az erő a szervezésben van, úgy az emberek is tudták, hogy Mester Tódor tudja ezt; és amint Mester Tódor tudta, hogy milyen beszéddel nevelhet magának hangos és helyeslő tömeget, úgy a tömeg is tudta már, hogy milyen hangos helyesléssel nevelhet magának megfelelő diktátort.

Mester Tódor térdnadrágban járt és prém-süveget viselt, amivel igen helyesen, nem a divatlevelek elismerését akarta kivívni, hanem azt,

hogy minden suszterinas tudja róla: ez ő.

Életmódja példásan egyszerű volt és mindenki tudta, hogy sok más, hasonló politikai kezdővel szemben Mester Tódort nem lehet megvesztegetni. Fiatal író koromban sokan azt a tanácsot adták nekem, hogy ne adjam el magamat, tűrjek és várjak, mert később sokkal többet kereshetek ezen a módon. Talán némely politikusnak is vannak hasonló tanácsadói. Mester Tódor valóban nem adta el magát és ez a pillanat szemszögéből erkölcsi tisztaság volt, de a jövő szemszögéből esetleg számítás. A hívek szerint — voltak már párezren — Mester Tódor elhivatottságot érez magában s a jövő az ő számára csak önmegtagadást, harcot és odaadó felolvadást jelent az Eszmében. Lehet, hogy egyesek piperkőcnek neveznek majd, mások talán vallásos neveléséből eredő konzervativizmusomat okolják érte, de én nem tudok hinni egy ember elhivatottságában s áldozatos jövőjében, aki térdnadrágot hord és hozzá prémes süveget. Ha egy katona kis pocakot növeszt, azért még nem lesz Napoleon; de ha egyenesen azért növeszt kis pocakot, hogy Napoleon *legyen*, akkor semmiesetre se lehet Napoleon. De itt a térdnadrág nem valamely nagyság utánzását jelentette, hanem valamely utánzás utánzását.

Mester Tódort ma már sokan ismerik és pedig mint jobboldali politikust. Én, éveken át politikára szomjazó lelkemmel, valamikor minden

új ember iránt lázasan érdeklődtem s mind a parlamentben, mind a nem hivatalos politikai beszámolókon meghallgattam azt, akiből még nem ábrándultam ki, mint a saját háta mögé mutató reklámfigurából. Kovács Lajos egy ízben Mester Tódor gyűlésére ment villamoson s ugyanazon a kispesti kocsin utazott ő is. Tetszett neki, hogy éppolyan szegény, mint egy író, de akkor észrevette, hogy detektívregényt olvas elmerülten. Nem beszélt és nem írt erről azóta se: mert nem hitte, hogy megértenék. Ő is olvasta Agatha Christiet és Earl der Biggerst, Chestertonról nem is szólva. Talán a szellemi munka okozta fáradtságával védekezhetnék — de mivel védekezhetik Mester Tódor? Vajjon szellemi munkája okozta fáradtságával-e? Elhíhető, hogy az ország sorsa tőle függ és nem Kovács Alajos-tól — de éppen azért, mert Kovács gondolkodik, ő pedig cselekszik. De akkor ne olvassa Poirot mester bravúrjait, midőn a kispesti gyűlésre megy; ahol a papokat és zsidókat ostorozta; hanem olvassa Renant, vagy Pascalt, vagy Mauriacot, vagy Papinit, vagy Chestertont és Faguet-t és Leibnizet, vagy legalább Ludendorffnét. De ne Poirot mester bravúrjait.

És akkor, azon a kispesti gyűlésen kijelentette, hogy fegyvert kell ragadni, mert szavakkal nem megyünk semmire. (Pedig Agatha Christie, Max Branddal ellentétben, nem barátja a revolveres nyomozásnak.) És miután a vélt és

remélt fegyverrel a kezében kiirtotta a társadalom minden ellenségét, végül tüzes forradalmat hirdetett a mai irodalom ellen. Igen, ötnegyed óráig beszélt a mai irodalomról; ami olyan, mint ha Kovács Alajos ötnegyed óráig beszélne a mai nyersolajmotorokról; de Mester valóban meg is tette... És kiirtással fenyegette azt az irodalmat, amely nem ad semmit az embernek; csak elveszi az életörömét és megfosztja ideáljaitól. Ez az ember, aki nem tudja, mi az irodalom és nem tudja, milyen sárkányokkal kell megküzdeni az embernek, aki adni akar és mennyivel könnyebb a vígjátékgyárosnak, aki csupán kapni akar; ez az ember, aki nem tudott semmit — de igazán semmit — a tárgyról, amelyet ötnegyed óráig fejtegetett, ez az ember olyan öntudattal és biztonsággal beszélt és ítélt és döntött és bírált, mint soha a szellemtörténet egyetlen óriása se.

És millió keserű és megvető és dühös ellenérv és vád és válasz forrt az íróban, de nem mondta el, nem mondhatta el egyiket se; azt hitte, azért nem, mert *ennek* az embernek nem érdemes; a valóságban azért nem, mert hiábavaló. Mert sem ő, se más, soha nem fogják elmondani ellenérveiket és ha elmondanák, soha se lenne igazuk.

De most, amikor ilyen közről hallgatta a nagy embert, felébredt benne a vágy, hogy felleljen neki. A másik oldalon Üreghy hallgatta és figyelte a hatást, amely természetesen vegyes

volt. De senki se szakította félbe a diktátorjelöltet. Így aztán sokáig beszélt s amit mondott, makacsul zsongott az író fülében, amíg tudata fölébredt s úgy érezte, hogy e folyton megismétlődő frázisokat el kell hárítania. Nem azért, mert egészben véve fontos volt neki most, hogy valakinek e szobában igaza van-e, vagy nincsen, de viharos ellenállás ébredt benne, amikor ugyanazt a tévedést ötödször hallotta s már először is unta halani. Miért beszélhet egy ember fasizmusról, amikor nem érti annyira a fasizmus fényegét, mint ő, aki nem beszél róla? És eldobta a pajzsát, amelynek felírása ez volt: ne vitatkozz nálad különbbel és ne vitatkozz nálad ostobábbal! Csakhogy eszerint csak önmagával vitatkozhatik; és ez volt az, amibe végképp belefáradt...

— Ha érdekli önöket — mondotta ekkor, egy pillanatnyi szünetet megragadva — elmondhatom, hogy sokat gondolkoztam a jobboldali forradalmak lényegén. Valakinek először s aztán többeknek egymásután eszébe jutott, hogy valamilyen kiváltságot kellene osztani a tömegnek, amely ne kerüljön pénzbe. A dolog természeténél fogva gazdaságilag tönkrement országokban fordult ez elsősorban elő, de a reformátorok amúgysem szoktak államkinestárral a zsebükben szószékre lépni. Már most a hozzánk hasonló egyszerű gondolkozású emberek azt mondják: ilyen paradox törekvés csak nevetségbe fulhat. Hogyan adhatnék kiváltságot a népnek — anél-

kül, hogy mástól elvegyek. Már pedig nincs más, mint *nép*. Ezt a problémát két évezred legtartósabb diplomáciája, a katolicizmus sem oldhatta meg; nem az ő hibája volt. De jött egy zseniális blöff, amely pillanatnyilag megoldotta. S ez olyan-frappáns, hogy a világ tele van követőkkel — sőt megszállottakkal. Mi ez a zseniális blöff? A fajelmélet.

Meglepetten néztek rá, csak Mester Tódor nézett rá érzékies közönnyel.

— Nem akarom magyarázni, hogy miért tartom blöffnek: zseniálisnak azért tartom, mert míg a multban a kiváltságokat a kisebbség kapta, egy számottevő többséggel szemben, addig ez új rendben a többség kap ingyen kiváltságokat. Ehhez nem kell pénz, ehhez csak kisebbség kell, mely a dolog természeténél fogva, nélkülözze a kiváltságokat. E kisebbség a zsidó fajta. A kiváltságos réteg minusz-előjeles antipódusa. Mielőtt ezt a kisebbséget számban, minőségben, vagy jelentőségben kipusztították, megszűnt az *ilyenfajta* jobboldali forradalmak legfőbb vonzóereje. Nem kétséges, hogy a nép nem örülhet tovább ujonnan szerzett kiváltságának, ha nincs már, akihez képest ez a kiváltság kiváltságnak tűnjék!

Mester Tódor ekkor azt mondta:

— Megszoktam, hogy nagyon finom kritikával illessék minden tételünket, mert rengeteg

jó koponya egyebet se csinál, mint ellenérveken gondolkodik. De ezek az ellenérvek meddők.

— Szerintem nem: az eredményes és tartós jobboldali mozgalmaknak meg kell kerülniök az antiszemitizmust, hogy megmutathassák helytől és időtől független alapelveiket. Máskülönben kiábrándulást kell okozniok, amikor Potemkin-falvaikba be akar költözni a nép. Ki kell irtani a jobboldali értelmiségből az olyan fából vaskarikákat, mint a „konstruktív antikapitalizmus“ s a zsidók „kapitalista bolsevizmusa“, — amelyek némely agyvelőben olyan szépen megférnek egymás mellett! Miért ne lehetne a jobboldaliság értelmi szintjéből minden értéket megmentve, elvárni, hogy a valóban értékes zsidó elem bekapcsolódjék; ahelyett, hogy az értéktelen zsidót megtisztelnék azzal, hogy világnézeti harcot hirdetnek ellene, holott nincs is világnézete. Mert a zsidó vigéc, akinek nincs világnézete, éppoly kevésbé lehet tényezője, mint elienfele egy nagyszabású világnézeti mozgalomnak: ugyanez áll az árja pékinasra is. De mit tesz ön, ha véletlenül okos, úri és hazafias zsidónak születik — ne haragudják a feltevésért, hogy sok ilyen van — és önt eleve kirekesztik minden úri és minden hazafias mozgalmából?

— Mit akar ezzel mondani? — fortyant fel Mester Tódor; holott talán nem kétséges, hogy mit akart ezzel mondani.

— Azt akartam ezzel mondani — felelte

mégis — hogy önök kirekesztik a hazafiasságból és ugyanakkor azzal vádolják, hogy kívül áll rajta. Azt akarom ezzel mondani, hogy ha ön ma — csak tréfálok — az én érvelésem hatása alatt elhatározná, hogy az antiszemitizmust kikapcsolja programjából, akkor többé nem tudna mit mondani a híveinek.

— Ezt tagadom! — kiáltotta Mester Tódor, akit talán felhevített az, hogy éppen a megtérítendő Üreghy előtt akadékoskodik valaki vele, aki egyszerűen *nem* érdekli őt.

— Hiába tagadja pedig — mondotta Kovács Alajos — mert hallgatói az ön előadása és buzdítása nélkül is tele vannak hazafias érzéssel; a papokat pedig nem szidhatná, ha ez a magatartása nem párosulnék antiszemitizmussal. Csodálatos véletlen, de *ezért* megbocsátják önnek *azt* is. A nemzeti és vallásos érzés nagyon jól megérted eddig egymás mellett; de önök azt akarják, hogy ne férjen meg többé. És csodálatosképpen sokan azt hiszik, hogy a vallástalanság jobbról más, mint balról.

— Ezt is tagadom! — kiáltott Mester Tódor s hosszú arca elkomorodott. Felugrott a székéből és jobbkarját a magasba lendítette:

— Nem engedem kicsavarni azt a világos érvelést, hogy a múlt század öröksége, a liberalizmus és minden válfaja, a történelmi materializmus, az intellektualizmus, a merkantilizmus ellensége a faji erkölcsnek és eredményeiben min-

dig destrukció! Aki nem vak, az látja, hogy hova süllyedtünk erkölcsileg; és hova süllyedünk anyagilag...

— Ellentétben az úgynevezett baloldallal, én megérttem az *önök* antiintelektualizmusát; és nem értem meg *őket*. De más az, ha valaki a tudást elégelte meg és más, ha valaki a tudatlanságot védelmezi. Én is megcsömöröltem a mult század hagyományaitól: és ezért kesergek azon, hogy az új század egyetlen mozgalma se tisztán szellemi mozgalom; ezért kesergek azon, hogy *ahelyett, hogy tisztábban és gyermekibben gondolkoznánk a mult század füllesztő racionalizmusához képest: egyszerűen kevesebbet gondolkozunk!*

— Nem lehet minket tudatlansággal vádolni, mert harcot akarunk a destrukció ellen, — mondotta, — ez már mégis sok!

Kovács elszomorodott.

— Az a tisztább és gyermekibb gondolkozás, amiről szólottam, nem valami új és csodálatos dolog: csak keresztényibb gondolkodás. Igen, a mult század nagy gondolkodói a tudomány lázában túlkorán vetették el és gúnyolták ki Krisztust; most már kereshetik! Azóta a tudomány új világképet produkált s ez a világkép több, mint az emberiség minden emberi vívmánya ezideig: és megértük, hogy ma már *csak* a tudósok és gyermekek hisznek. A szellem és a toll bajnokai itt maradtak a cinizmusukkal és tudatlansá-

gukkal, amelyet tudásnak hittek s amelyre még mindig olyan büszkék. Egyék meg, amit főztek: és, ne haragudják, kedves Mester úr, ön is a főztjükhöz tartozik.

— Ismerem ezt a beszédet! — kiáltotta dühödten — így az beszél, akit megfizettek érte, hogy így beszéljen s gondolkozzék!

Kovács Üreghyre nézett, szinte bocsánatkérően, hogy ilyen sokáig untatta. De ő feszülten, bár kissé reménytelenül figyelt.

— Kedves uram — mondta az író elszontyolodva — valamikor azt hittem, hogy majd megfizetnek a gondolataimért. De én nem vagyok a tettek embere és csak a tetteket fizetik meg. Ha ön olyan biztosan tudná ma, hogy sohase fogják megfizetni a gondolataiért, mint ahogy én tudom magamról ezt: akkor nem volna lelkiereje még egy gyűlést összehozni.

— Engem korrupcióval vádol! — mondta szinte elhülve és kirohant a szobából.

— Ez nem volt szép magától — mondta a színésznő — ez az ember hisz abban, amit mond, de nem veheti fel a versenyt a maga dialektikájával...

Nem tudta, hogy nevéssen-e, vagy sírjon. Az ő dialektikájával! Ezt az embert sajnálja!... — Hogyan vehetném fel a versenyt az ő dialektikájával? Hát *én* nem hiszek abban, amit mondok!!... Ha az ember nem hadonászik és nem

politikus, *csak* gondolkodó, akkor már nem lehet abban, amit mond? Hogyan lehet Mester Tódort szegény és ártalmatlan szentnek hinni?...

— Figyeljen ide — mondta sápadtan, a nő felé fordulva — eljön az idő, amikor ez az ember, vagy más hasonló, kihúzza a szerepe felét és beleszól a rendezésbe és a gondolatokba és nem tűr a világon más dialektikát, mint az övé.

Bár Mester Tódor hamarosan visszajött — talán felüdítette a személyzet rajongása, amit felkeresett a konyhában — a hangulat mégse javult. Főleg Kovács úr volt mindvégig irritált. Ez a kor megöli az érzékeny embert. Kovács úr számtalanszor ült íróasztalánál, egy szerelmi párbeszéden dolgoztatva, amikor a rádióban megszólalt ez, vagy az a politikus. Az őrzöngő világ elől nem lehet elmenekülni többé. És akkor itt ülnek ezek az emberek... Kovács úr pillantása Vomecsnire esett s egyszerre megvadult. Ime egy ember, aki idegenül él a világban. Ez a Vomecsni! Itt ül, mintha fából faragták volna! Maga elé mered, elégedetten s a körmeit szemlélgeti! Nem elég, hogy a volt feleségével összezárták, aki annak idején megcsalta őt valakivel s most itt ül, mint a házigazda szeretője! S nem elég, hogy ugyanakkor áhitattal hallgat olyan okfejtéseket, amelyekről nem tudja, hogy éppen ellene irányulnak! De ez a Vomecsni!

Kovács úr, szokása szerint, egyszeriben személyes ellenségének érezte Vomecsni Oszkárt,

— az Üreghy Ödön vállalatának egyik érzéketlen oszlopát.

Milyen nagyszerű lenne megmondani neki, hogy ostoba, rideg és gonosz állat, amely még bűnbocsánatot sem érdemel, mert hiszen bűnt se követett el soha. Élete hasonlít a tenger fenekén csillogó növény-állatokéra, amelyeknek egyetlen ürege van s az a táplálkozás céljait szolgálja. Vomecsni nem hitt semmiben és nem is kételkedett semmiben. Büszke volt rá, hogy soha nem kért senkitől semmit és hogy soha nem adott senkinek semmit. Ha az emberiség életének van valamely szellemi része is — talán van, bár a rádió- és színházi műsorok mitsém árulnak el arról, hogy volna — akkor e szellemi életben Vomecsni úrnak a legminimálisabb része sincs.

Mielőtt azonban beleköthetett volna, a társaság felbomlott. Csuporháthy már külön ült, mert a felesége meghagyta neki, hogy ne maradjon sokáig „a színésznő közelében“. Csuporháthy figyelmeztette hát a társaságot, hogy korán kell kelniük. Üreghy megborzongott, amikor a másnapi vadászatra gondolt. Itt lesz még egy sereg cservári notabilitás is. Mi szükség volt az egészre? S hogyan fog viselkedni Marianne, a férje jelenlétében?!

Mire ágyba került, megint erőt vett rajta az a zűrzavaros fáradtság, amely néha olyan volt, mint a rossz előérzet, máskor olyan, mintha per-

cek alatt ki akarná pihenni egész életét... Szokatlan szavak és rendkívüli arcok kóvályogtak tudatában, amely lassan süllyedt, mint lyukas csónak a tavon...

De Kovács Alajos elhatározta, hogy megvárja, amíg mindenki lefekszik. S itt ült még Vomecsni, üres képével s húsos füleivel... Az író hirtelen indulattal odaállt elé s szétterpesztette lábait.

— Mondja, Vomecsni úr, van önnek családja?

— Miért? — kérdezte Vomecsni rosszkedvűen. De az író sürgetően nézett rá.

— Nincs! — mondta Vomecsni, — miért kérdezi?!

— Senkije sincs?! Agglegény?!

— Igen. De van egy unokahúgom. De miért?

— Együtt él az unokahúgával?

— Nem. Miért?!

— Maga tartja el?

— Nem, de...

— Mégis, *miért* él, Vomecsni úr! Magyarázza meg, mit vár ettől, vagy a másik világtól odaát. Hisz a túlvilágban?! Azt hiszi, hogy fizetési osztályok s hivatali minősítés szerint osztogatják az örök életet? Miért nem gondoskodik az unokahúgáról? Mi?!

— Mert nincs szüksége rá! — felelte Vomecsni, — *kitűnő* állása van egy zálogházban. —

Majd vérvörös lett, felkelt s ráfordult a fiatal-emberre:

— Maga mindenkibe beleköt! Mi köze hozzá, hogy mit csinálnak *mások*?

Végigment a szobán s eltűnt. Kovács felvont szemöldökkel bámult utána. Valóban, *mi* köze másokhoz?! De nem; hiszen a halállal éppen nem szűnik meg más, mint a *más* emberekhez való köze. Mit tegyen tehát!...

3.

Egész éjszaka havazott. Kovács fölényes helyzete a többi vendéggel szemben leginkább ott fejeződött ki, hogy ő megszokott otthonossággal lakta a szobáját, amely ezúttal már véglegesen övé volt s máskor is eleget használta már; míg ők idegen és új szobákba költöztek aznap este, vagy valamivel előbb. Egy szoba, amely számunkra még ismeretlen, akkor is hidegnek tűnik, ha fizikailag meleg.

Szobájában, a tiroli kandalló előtt fafaragású karosszék áll, amelyben már sokat üldögélt, a pattogó fahasábokba merülten, amelyek olyasmit idéztek elé, ami már régen nincs. Ezek a másodikemeleti szobák Cserffy kedvenc szobái voltak, itt nem volt központi fűtés s az ablakokból a havas völgyek kék árnyékai látszottak reggelente.

Ildomtalan — bár nem egészen tudatos — módon figyelt a beszélgetésre, amely tegnap a mindenható Simon és Üreghy között zajlott le a vendégek elhelyezésére vonatkozóan. Így aztán tudta, hogy Marianne is ezen az emeleten kapott szobát s mert csak kettőről lehetett szó, azt is tudta, melyiket. Esze ágában sem volt őt a szobájában felkeresni, — bár az a folyosó végén volt, toronyszoba, amelyből az egész környéket áttekinthette az ember s ahol senki se láthatta meg, ha bekopog. De bár valamennyi meghívott között még mindig Marianne érdekelte leginkább, vele csak egy terve volt, a bosszúnak bizonyos passzív és férfimódra túlenyhe formája: azt akarta, hogy lássa, amint intézkedik és cselekszik és él, gondtalanul, — hogy megértse ebből, mennyire elfelejtette, ami történt. Ehhez persze az kellene, hogy az asszony figyeljen is rá és tetteire; és az ember mindig készen van arra, hogy ezen a ponton túlbecsülje magát. Példáan és hősiesen viselkedik majd e napokban, hogy Marianne sajnó szívvel sírja vissza az elmúlt éveket...

Asztalán konyak és szódavíz és cigaretta emlékeztetett arra a tényre, hogy a nap, az ő számára befejeződött s legfeljebb már olvasással odázhatja csak el az alvás fenyegető szükségességét. Miután nem volt tudós és középiskolai s későbbi tanulmányai csak arra voltak jók, hogy tökéletesen megcáfolt és idejétmult elméletek és

tanok sorsát tanulja meg kényszerű lelkiismeretességgel: kénytelen volt később évekre lemondani a szépirodalom élvezetéről s megtanulni Maxwell, Planck, Minkowsky új világát. Ennek az lett a következménye, hogy míg pályatársai azt tanulták meg, hogy milyen következményei lehetnek valamely házasságtörésnek a második felvonásban, vagy pedig, rosszabb esetben, hogy milyen kapcsolat áll fenn egy rablógyilkos tette és nagyanyjának gyermekkori idegélete között, addig ő tökéletesen eltávolodott attól a világtól, amelyet ők önkénytelen humorral „való“ világnak neveznek, ellentétben például a kvantumelmélettel, amely kétségtelenül színes fantazmagória a legkülönbözőbb Cecilek. Micik, Jucik és Johnok szerelmi válságához képest. Ilyenformán két külön világban éltek, de egyazon világban működtek s ennek következtében Kovács megértette őket, de ők nem érthették meg Kovácsot. Ez a helyzet csak órá lehetett hátrányos, mert sem a társadalom, sem egy szekta nem tűr meg magában valakit, akit nem képes megérteni. Csak álirodalommal és mimikri-humorral húzhatta meg magát ideig-óráig közöttük, de így is állandóan gyanakodtak rá: igen helyesen sejtették, hogy ostobasága csak tettetés, amelynek célja az, hogy hozzájuk hasonlóvá váljék.

Esténként mindig bizonyos lelkiismeretfurdalással folytatta valamely tanulmányát, mert arra gondolt, hogy örökösen távolodik az érvé-

nyesüléstől, ahelyett, hogy végre mégis közeledne hozzá. S ma — erről — eszébe jutott a házassága, amikor ez a lelkiismeretfurdalás kétszerezsen jelentkezett. Az első hónapokban Marianne lelkesen fogadkozott, hogy követni akarja gondolatait, amelyek Leibniz és Bergson gondolatait próbálták követni, szerényen és buzgón; csaknem követelte, hogy avassa be a világegyetem titkaiba, amennyire erre képes. Később, amikor futó pénzügyi zavarai voltak és az első testi lázak elcsitultak már: szemrehányóan emlegette, hogy meddő dolgokkal foglalatoskodik és ezért nem megy semmire. Neki mindegy, de ha egy férfi szeret egy nőt, akkor nem érdekli, hogy tömeg és energia: egy, és hogy a tér mágneses. Különben sem látja be, mennyiben befolyásolná ez egy ember sorsát. Megérti, hogy az orvostudomány később hasznát látja a megváltozott világképnek, de addigra mi már nyilván meghalunk. Ő pedig élni akar és még a karrierjét is feláldozta volna, hogy gyereket szüljön: de a mágneses térben nem tudja felnevelni, csak központi fűtésben, amihez pénz kell. „Az idén egy darabbal megbukott, a másikkal sem keresett sokat!”

Igen, persze, akkor még nem tudták, hogy ez a kihülés jele. Mind az, hogy a férfi fokozottabban érdeklődött a világ egyetemes mágnessége iránt, mind pedig az, hogy Marianne ezt rossz néven vette tőle. És akkor csak titokban és nagy lelkiismeretfurdalással olvasta azt, ami érde-

kelte, ellenben mindenáron olyasmit akart írni, aminek sikere legyen, aminek folytán minden munkája megbukott.

Most pedig itt ül a kandalló előtt és azt olvas, amit akar; és elvei fenntartása mellett se ment jobban tönkre, mint akkor. Igaz, hogy előbbre se jutott és pályatársai elhúztak mellette, mint a jobb rendszerű versenymotorok. Nemrég még a legfiatalabbakhoz tartozott s ma már csaknem mind fiatalabb nála.

Szerette volna megmutatni, hogy itt ül Alexander Moszkowsky Einstein-biográfiájával s nyugodtan konstatálja, hogy mindaz megvan, amiben hitt, kivéve a Marianne iránti szerelmét s szerette volna megkérdezni tőle: vajjon talált-e valamit, ami tartósabb és érdekesebb, mint a kettőjük kapcsolata volt? Elképzelte, ha bekopogna hozzá, vajjon melyik arcával fogadná jólismert és elragadó, de cseppet se meggyőző arcai közül? Mert minden helyzetben más tudott lenni — ellentétben az igazi férfivel, aki egyszerűen nem hiszi el, hogy *vannak* különböző helyzetek.

Nem volna ildomos, éjszaka, egy idegen házban meglátogatni a feleségét, aki már nem az; mert kapcsolatai a gyors és modern válás miatt előbb hültek ki jogilag, mint a valóságban s csak most érezte először és igazán, hogy *nem* a felesége immár — nem volna ildomos, de ő már úgy határozott, hogy e néhány héten át először

életében, teljesen fék nélkül engedi át magát ösztöneinek, s be kell vallania, hogy ez a gondolat erősen csábította. Nem felejtette el, milyen borzalmas pillanat volt, amikor eljött, hogy közölje vele: megcsalta. Sőt, talán túlságosan emlékszik az első pillanatokra és az első napokra is...

És még azt se tudta, hogy valóban illetlenség volna-e. Bizonyos szempontok szerint az ember szeretheti a feleségét és az ember feleségét is szeretheti valaki... De a volt feleségét nem szeretheti az ember. Általában. De, van nő, akit hajlandó volna évenként kétszer rövid időre feleségül venni; akár háromszor is; de nem tudna huzamosabban együtt élni vele. Elméletileg elképzelhető volna, hogy feleségét, akit szeretett, hosszabb szünet után ismét szeresse. De az a tény, hogy közben odaadta magát valakinek, elég volna, hogy elvágja ezt a gondolatmenetet; már pedig ő nem is közben tette meg ezt, hanem még akkor, amikor a felesége volt; ha pillanatszerűen külön is éltek. Igaz, hogy a hűtlenség erkölcsi jelentése nem függhet egy aktacsomó elkészültétől. És így most se lehet nyugodt az ember felőle...

Ivott egy pohár szódás konyakot és rágyújtott... Most már határozottan megkívánta a Mariannal való beszélgetést és bár háromnegyedik volt s merő gonoszságból a legkorábbi időpontra tette a Sárhegy megmászását, mégis attól tartott, hogy végül bemegy hozzá. Ismerte ma-

gát, tudta, hogy ilyenkor minden prot és kont-rát meggondol, de végül mindig megteszi azt, amit órákig habozott megtenni. S így minden meggondolás elmaradhatott volna.

A szokott folyamat ez volt; végül keményen elhatározta magát, hogy egyelőre lemond erről az amúgyse túlfontos és semmiesetre se sürgős megbeszélésről; s röviddel ez elhatározás után végigsompolygott a félhomályos folyosón s bekopogott Marianne ajtaján.

— Ki az? — kérdezte az asszony halkán, nyilván, mert tudta, hogy kicsoda. De amikor felelt s belépett hozzá, úgy nézett rá, mintha nemcsak az lepné meg, hogy ott van, hanem az is, hogy ő az. Csakhogy nála az ilyesmiről sohase lehetett tudni, hogy valóság-e, vagy egy kis komédia: nem azért, mert színésznő volt, hanem azért, mert nő volt.

A szürke selyempongyolát viselte, piros díszítéssel, amit a férfi, legutolsó szerepében látott rajta. A bő és széles és dús ágy meg volt már vetve; látta a húzatokon a koronás monogrammot, Cserffy János édesanyjáét, aki Vriesburg kontesz volt.

— Hogy vagy? — kérdezte, mert voltak időszakok, amikor tegezték egymást.

— Köszönöm, — felelte. — Kedves, hogy ilyen sürgősnek találtad a látogatást. Foglalj helyet. Nem láttak meg?

— Nem, — mondta s leült egy székre. —

Annyiszor látlak színházban és uccán; most itt az alkalom, hogy hálószobádban is lássalak újra. Tudom, sokkal jobban megvted a sablont, semminthogy megkérdezd: milyen jagon?

— Hizelegszi! — kérdezte óvatosan s maga is leült az ágy szélére. — Gyujts rá! — s egy kis aranytárcából kínálta meg. Mindig Extrát szívtott; mint ahogy az erős konyakot szerette. Pedig légiesnek tünt s halk és lágy csengésű hangjával részvétet tudott ébresztetni, ha akart.

Rágyujtott s a férfi olyan mosollyal nézett rá, mintha azt akarná mondani: nézd, én most kapitulálok, bejöttem ide, mert sürgősnek találtam a beszélgetést; tudom, hogy ez behozhatatlany előny a számodra, hiszen nem te jöttél be hozzám. Azelőtt is mindig az győzött, aki először szólalt meg egy összeveszés után...

— Már megint egyebet se csinálsz — mondotta barátian — mint vadászol. Hagyod, hogy odafent elfelejtsenek. Multkor mondta a Bálint Dönci, hogy ez a Kovács önmagának ellensége. Így van. Még mindig nem változtál!

— Te se, — felelte — még mindig előszere-tettel idézed, hogy mit mondanak mások. Emlékszel még rá, például, hogy miket mondtam én?

— Nem! — mondta őszintén Marianne — rád nagyon is emlékszem, de hogy miket mondtál, arra, szerencsére nem. Sose voltak kellemes dolgok. Nem tanultad meg, hogy nem fontos, igaza

van-e egy férfinak, hanem az a fontos, hogy kellemes legyen.

De az író megvakarta a homlokát s gondterhesen jegyezte meg:

— Ha egy évig egy gigolóval éltél volna együtt, most azt mondanád: nem az a fontos, hogy kellemes légy, hanem hogy igazad legyen!

Mariann nyilván úgy találta — és joggal — hogy késő van már a vitatkozásra s ezért felvonta a szemöldökét s két vállát is a nyaka mellé húzta fel, úgy nézett rá. Szemei azt mondták: a bíróság felmentett a kötelezettség alól, hogy folyton az érveidet hallgassam. Ezért Kovács mély sóhajjal kérdezte tőle:

— Sikered volt ebben az utolsó szerepben?

— Igen. Láttál? Jó darab volt. Még elment volna ötvenszer.

— Tudom. Minden darab elment *volna* még ötvenszer. Abban a késjelenetben megint nagy voltál, — de nem értem, miért mondog, hogy jó a darab. Mi jó benne? Ezek a modern angolok egy-két kivétellel a nem létező német drámairodalmat kezdik pótolni. Az egy-két kivételt viszont nálunk nem játsszák. Nincs borzalmasabb, mint ez az angol-amerikai freudizmus.

— Különben hogy vagy? — kérdezte, mint akit nem érdekel a véleménye... Hiszen tényleg, hetvenötször játszotta ezt a Margaretet, aki kést hord a retiküljében. Ez azonban nem jelent mást, mint hogy harmincezer sznob van Pesten,

aki hajlandó lemondani az esti szórakozásról, hogy megnézzen egy lélektani drámát, amelyben nincs lélektan.

— Különben jól vagyok, — felelte Kovács — de már nyilván tudni szeretnéd, hogy miért jöttem ide most. Távol áll tőlem, hogy ha már a férjed nem lehetek, akkor legalább gardirozni akarjalak, hiszen már két éve, hogy dícséretre-méltó módon ellenálltam a kísértésnek, hogy találkozzam veled, pedig egy faluban élünk oda-fent Pesten. De, ha emlékszel, házasságunk sokkal áttekinthetőbb volt, mint válásunk. Az egész olyan hirtelen jött és én fájdalommban nem akartam mást, mint gyorsan megszabadulni tőled, aki szerencsétlenségemre és szégyenemre emlékeztettél. Nem tudom például, hogy ki volt az, akivel akkor... megcsaltál. Nem kérdezhettem, mert hiszen magát a tényt is önként mondtad meg, ami nagyon kevésbé nőies és nagyon úri gesztus volt. Hogy is faggathattalak volna tovább. Pedig, gondolhatod, nagyon sokat töprengtem ezen is később és azóta is. Vajjon új és véletlen indulat volt-e, vagy valamely régi viszonyod felelevenítése? Hiszen olyan fiatal voltál, nem lehetett tudni. Megmondom őszintén, még arra is gondoltam — ez talán megbocsájtó naivitás volt, hiszen enyhítette fájdalmamat — hogy nem is tetted meg, csak azért vádoltad be magadat, hogy így megszabadulj tőlem. Végül is itt maradtam és nem tudtam semmit. Ez lett volna

életem egyetlen színielőadása, amelynek érdekelt volna a vége. És nem tudom... talán sohase fogom megtudni. És azt se tudom — pedig módomban lett volna legalábbis meghallgatni, amit mások tudnak — hogy azóta hogyan és kivel élsz. Amikor hallottam, hogy Üreghy Ödön meghívott, azt hittem, hogy nem fogod elfogadni a meghívást. Nem tudhatod, hogy én itt vagyok, de egyáltalán nem tudhatod, hogy Üreghyn kívül van-e itt valaki. Tehát lehetetlen, hogy elgyere; hogy akármelyik új földbirtokos meghívását csak így elfogadd, amikor ez azt jelenti...

— Amint látod, elfogadtam — mondta Marianne, valami fájdalmas visszautasítással. -- És hogy minderre a rejtett és felhalmazott kérdésre egyben megfeleljek, ki kell jelentenem, hogy én nem fogdom el akárkinek a meghívását. És Üreghy meghívását nem azért fogadtam el, mert éppen ez jött, hanem, mert Üreghyt nagyon jól ismerem. Egyedül élek, ha tudni akarod és az ünnepet is egyedül töltöttem volna. Jól esett, hogy valaki gondolt rám, aki már régen elfelejthetett volna...

Valami végignyilallt a férfin. Lélekzete elakadt s gyorsan és kuszán gondolkodott. Talán a tekintete is szokatlan volt, mert Marianne felkelt és a ő hűvös, megnyugtatóan pontos modorában mondta:

— Üreghyvel csaltalak meg, *akkor*. Azokban a hetekben ismertem meg; nagyon tisztelet-

teljesen és leplezetlenül belémszeretett. Egyetlen este történt. Ha nem teszem meg, talán feleségül vett volna. De én nem akartam, hogy feleségül vegyen, én azt akartam, hogy töled elváljak. Ezért tettem. Ha nem teszem meg, sohase szakítottunk volna. Ez volt a gyors és biztos mód. Szerettelek, de nem akartam veled élni. Veled nem lehet élni. Mind a ketten tönkre mentünk volna. Igazad van, nem tudhattam, hogy te is itt vagy. Dehát nem tehetek róla. Nagyon sokat dolgoztam ősszel; tele vagyok nikotinnal, idegességgel és fáradt vagyok. Pihenni akartam. Ez az egész.

Kovács felsóhajtott. Ilyenkor az ember világosan, bár lassan gondolkodik; kapálódzó és fájdalom-teli szívvel, de világosan.

Amikor felnézett, érezte, hogy szemhéjai vörösek és kezei remegnek. Cigaretára gyújtott egy börtárcából. Persze Marianne idejött, hogy folytassa az akkor félbemaradt viszonyt. Talán nem is maradt félbe. Sokat dolgozott az ősszel. Ezt nevezi pihenésnek. Milyen különös, — gondolta, — hogy itt vagyok és rajtakaptam e szándékán. Persze, semmi közöm hozzá. Nem is akarom megakadályozni benne. Utóvégre két év alatt ennél sokkal többet tehetett. Azt akartam, hogy *lásson* engem, nem akartam mást. És most én látom őt, és hogyan . . . Most azt hiszi, hogy azzal okozott fájdalmat nekem, amit magáról mondott. Szinte érzem, hogy részvéttel néz rám, pedig nem nézek fel. Talán azt képzeltem, hogy

egy távirópóznával, vagy hóemberrel csalt meg? Nem, ami őt illeti, nem ért meglepetés. De az a tény, hogy ez van egy helyzet mögött, mindenestre megkönnyíti nekem életem kincseinek felszámolását. Megkönnyíti és mégis milyen nehéz...

De nem ülhetett itt tovább lesütött szemekkel s lehajtott fejjel. Még tévedésből sem akarta, hogy sajnálkozzon rajta valaki, akit ő boldoggá tett, abban az időben, amikor ez volt az életcélja. Azért jött, hogy pihenjen! Nem baj! Látni akarja e szerencséseket, amint bukdácsolnak és szegyenkeznek. Látni akarja a társadalom e kiválasztott oszlopait, amint megtanulják mindazt, amiről eddig óvatosságból nem vettek tudomást. És ez az asszony már nem kell neki, erőt meríthet a gondolatból, hogy két esztendeig kibírt a nélküle. Ez durva érv, de igaz. Jóéjt, asszonyom.

Visszabotorkált a szobájába; a folyósó már sötét volt. Valószínű, hogy már Simon is lefeküdt — ő volt az utolsó a házban, aki ezt megtehetette s az első, aki felkelt. A szobában meleg volt s a kandalló paraszából apró szikrák pattantak felfelé. Az asztalon ott állt a konyak s a könyv, amint nyitva hagyta. Nem történt semmi, amióta itt hagyta ezt a szobát s mégis rengeteg történt: az ő számára *most* történt mindaz, ami Marianne és Üreghy között régen történt.

Megnézte az óráját: félhárom volt. Ha nagyon siet, még órát alhatik. De nem tudott sietni ezzel. Leült az ágy szélére s lógatta a fejét. A fene egye meg ezt a nyomást a szívében, mindig ezt érzi, valahányszor *nagyon* nem tetszik neki valami. Hányszor mérgelődött miatta. Aludnia kellene, legalább egy órát. Rossz terep a Sárhegy. Hiszen azért választotta! Igy morzsolódják el most fizikai fölénye is!... „Nem hagyom magam, aludni fogok.“

De csak ült az ágy szélén s az ablak sötétkép lapjára bámult. A hajnal épolyan sötét volt, mint az éjszaka; csak a hó világított. Itt kellene tartani ezeket januárra, a körvadászatokra is. Vajjon betörnének-e az új rendbe? Megértenék-e a hegyek és erdők törvényeit? Éreznék-e a végtelen egyenlőséget, amit ő puskával a kezében sovány orvvadászokkal, kövér birtokosokkal és boldog és boldogtalan állatokkal szemben érez mindig? Have a chance! — mondja neki is a természet ilyenkor; a városban ez elképzelhetetlen.

Az ablakhoz cammogott s kibámult rajta. Lápos házfalak húzódtak a tanya mélységében. Az égen egyetlen csillag pislákol, mint valami jel-tűz. A havas dombok sejtelve előtt, mint valami vastag, sötét púp emelkedett a magtár. A kutyák üvöltöttek: ők azt is megérik, ha valaki a sötétben megáll egy ablak mögött.

Visszament a szobába s nekicihelődött az átöltözésnek. Míg a szarvasbőr nadrágot, vastag

harisnyát s bakancsot felhúzta, hirtelen bosszúság fogta el önmagával szemben. Mi az örögnök várta örömmel ezt a közös vadászatot?! S a találkozást?! Ugyse tud rájuk pirítani, mert övék a Földnek országa. A gazdagoké, akik boldogok.

*

Három óra elmúlt, amikor elkészült. Áthúzta az öreg Pieper-Bayard két csövét s a kis Mauser-t megvizsgálta. Megivott két pohár konyakot s elhatározta, hogy megkeresi Tarajas Szabót, hogy előre felvilágosítsa őt az útvonal felől. Ekkor azonban már léptek hangzottak a folyósókon s mindenfelől mozgolódás jelezte, hogy a költögetés megkezdődött.

Országos Széchényi Könyvtár

4.

Mély sötétben és hidegben indultak el a kocsik. Az elsőben Csuporháthy, Novák, a vadőr, Üreghy és Kovács ült, a másodikban Mester Tódor és a cserváriak, a harmadikban Varjú Edgár, Marianne és Vomecsni. Parasztszekerek voltak ezek, rúgós ülésekkel, amelyeket posztó takart. A nyikorgásuk messze hangzott a hajnali csendben, amelyet ritkán hasított át a kutyák inkább meglepett, mint gyanakvó ugatása. A lo-

vak megfeszülve húzták felfelé a lesüppedt dülő-úton. Üreghy köhintett . . . Mögöttük Mester Tó-dor hangosan beszélt. A politikus, aki újjáterem-ti a világot s mint a lapok megírták róla, hisz abban, hogy a magateremtette új világ igazabb, mint a másik, a kipróbált: most a gyakorlott természetjáró hangján magyarázott Mariannának, aki sose hitt a női intellektus végső győzelmében, a durvább, de romlandóbb s merevebb férfi-szellem felett. Amint Üreghy hátrapillantott a sötét és árnyyszerű alakokra, látta, hogy az asszony fegyvertokjára dől, mint egy kanadai prémvadász felesége s helyeslően bólogat Mester előadása közben. Mester mereven ült a hátsó ülésen s talán lehúnyt szemei mögött egy diadalmenet képe élt, amelynek élén, a helyeslés forgatagában őt sodorja a népakarat a Kiharcolt Jövő felé. Mert divat volt abban hinni, hogy a Jövő nem jön, hanem azé, aki kiharcolja. A tudós számára a Jövő már régen nem az, aminek rózsaszínű képeslapok és modern szónokok hirdetik s a tér életét senki sem osztja már három egyenlő részre, amelyek egyike megsemmisült, másika van s a harmadik csak ezután következik . . . De ki zavarhatná meg egy ember gondolatait, aki mindig és mindenütt a hivatására gondol? Az ilyen ember érvényesülni fog, akár hegedűművész, akár diktátorjelölt. Mester sohasem gondolt másra. A leghátsó kocsi már idegen világ volt, amelyben Varju Edgár nyilván ezt gondolja:

— Bár nem olyan unalmas, mint a golfpálya Brioniban, de mégiscsak különös, hogy miképpen kerültem ide? De legalább remek hire lesz a klubban s a szerkesztőségi üléseken . . .

A jólismert út megfordult s falai felemelkedtek; a kerekek lassan s akadozva forogtak a csikorgó havon. A három kocsis egyforma kis, gubbasztó alak volt, mintha álmosan s részvéttelenül keltették volna fel a meséből őket, hogy elfoglalják helyüket ködös hivatásukban, ahol három nap egy esztendő. A hat ló közül egyik-másik felnyerített. A kocsiban Kovács mellett ült az intéző legszebb kutya, egy két és fél éves magyar vizsla, Keve. Orrát a baltérdére fektette s szemeiből a cselekvés visszafojtott vágya párázslott. Amikor Kovács megvakarta a fülét, alázatosan morgott s farkát néhányszor a szekér oldalához verdeste. A kanyarban szürkén emelkedett előttük a szőlőhegyek lágy lánc, mely mint ha tisztára hóból lett volna. A hajnali derengésben a semmiből tárult eléjük a világ. Kicsinyek voltak s véges hatalmak; számukra a Sötétség valóban Semmi. És most mohó szemekkel figyelték a ködből és sötétből bontakozó halmokat, amelyek nyáron pirosló és pörkölt levelek, kék szőlőfürtök s szürkés mogyoró súlya alatt roskadoztak. Most a nyúl új és dermedt világot lát, az apraja először életében s talán utóljára. A csösz beköltözött a faluba s lányánál lakik, mert ott most inkább akad, amire vigyázzon. A szőlődombok

nyári paradicsoma, amely az Emberen Kívüli Világ nyaralóhelye, most, e holt idényben mellőzötten s zavartalanul húzódik a nagyobb hegyek lábánál. Csak néhány csökkent igényű róka jár erre leromlott kondícióban, nyári sikereinek hült színhelyére.

A birtok, Kovács számára, más és hasonlóképpen ismert birtokok hegyes, vagy alföldi világához hasonlóan, nyílt és kincses világ volt, amelynek egyensúlyához az ő élete és halála éppúgy hozzátartozott, mint valamennyi menyét és fácán élete és halála. Kissé végzettszerűnek találta minden útját, amelyen öreg tizenhatos puskája is elkísérte s azon töprengett. vajjon a baktériumoknak is van-e lelkiismeretfurdalásuk és hogy az embernek is kizárólag akkor van-e, amikor állatot öl? Mert egymást ölni, akár szóval, akár tettel, akár egyszerű vadászmódra, nem csak megengedett, hanem életberendezésünk és törvényeink arra irányulnak, hogy ez — néhány kivételtől eltekintve — lehetővé és megengedetté váljék. Az ő számára e hatalmas földterület problematikája mellett teljesen elszürkült a kastély jelentősége, amelyből e birtokot kormányozza valaki, aminthogy nem tudta volna telekkönyvileg és talán még gazdaságilag sem értékelni. De a vendégek, akik most a kastélyból jöttek, azokhoz az emberekhez tartoztak, akik a birtok fogalmát csakis a telekkönyvön és a kastélyokon át képesek percipiálni. Számukra reveláció volt

a hajnali köd tejében úszó fehér és fekete világ, amelyben már nem találták meg az utalásokat sem eddig életükre, amelyeket a kastélyban még megtaláltak. Ideje nagyrészt Kovács is a városban élte, de számára is részben város maradván, a kastély éppolyan idegen volt, mint Pest, vagy Bécs, vagy London. A dombok mögött, behavazott földek között kanyargott felfelé az út a prэшázig, ahol néma és fekete csoportban vártak a hajtók. Novák felemelte a kezét és akkor elindultak mögöttük felfelé.

Még homály ült a Sárhegyen, amely fehér volt s csak fenyővel kevert lombderdejéből bukkantak elő színek és foltok. A kocsik megálltak s mögöttük távoli mélységben ködtenger hullámozott, de ez a hullámozás olyan lassú volt, hogy sokáig kellett nézni, míg az ember észrevette. Maga alá temette a köd a cservári kastélyt s valahol messze a városkát is, öt tornyával és elszórt házaival . . . Ezen a sík domboldalon már tiszta volt a levegő, ha szürke is. A hajnal hideg és szűz lehe ájtatos rémületbe kergette ezeket az embereket, akik nem ismerték és nem tudták megérteni. Révetegen álldogáltak a kocsik körül. Vomecsni óvatosan eltartotta magától a puskát s a hajlat élén kezdődő erdő homályára bámult ijedt ellenkezéssel, mintha attól félne, hogy be kell hatolnia e sűrűbe. A hideg szél végigsöpört Marianne tökéletes alakján és toalettjén. Mester Tódor megható volt térdnadrágjában, prémsüve-

gével, lila sáljával s kék orrával, amely megcáfolni látszott azt a feltevést, hogy a nagy emberek nem fáznak.

Marianne azonkívül minden igyekezetével egyensúlyának és fölényének megőrzésére törekedett, amire e szokatlan helyzetben szüksége is volt s amely törekvés meg is látszott azon, hogy kissé mereven viselkedett, ha szóltak hozzá. A főjegyző kerek feje és pocakja éles ellentétben állt a patikus nagy, de arányos testével és kínai bajuszával, de mindkettőjük szemében ugyanaz a kétségbeesett törekvés látszott: hogy megment-sék veszélyben forgó fiatalságuk tekintélyét. Csak Varjú Edgár állt itt zergetollasan, elegánsan és frissen, mint akin talán leginkább meglát-szik valamennyiük között, hogy vadászaton van. De együttvéve, amint itt álltak az összetaposott havon, egymás közelében, de mégsem túl-közel egymáshoz, olyan szinfortoknak tűntek, amelyeket egy örült, de jómodorú festő kevert magának; ha ugyan elképzelhető, hogy egy jóhumorú ember örült legyen . . .

Novák és az író köré csoportosultak, elszántsán és vidámságot tettetve, de kék ajakkal s a Novák vezényszavára elővették a puskákat tokjaikból. Marianne Csuporháttytól kapott egy kis huszonnégyes galamblövést, amellyel nem könnyebb löni, mint golyóval, de legalább pehelysúlyú volt. Üreghy egy darabig idegesen babrált a fegyverével, majd az íróhoz fordult:

— Megdermedtek az ujjaim, nem lenne szíves betölteni helyettem?

Átvette a fegyvert s a feléje nyújtott töltényeket. Novák bizonyos maliciával figyelte a mozgolódást s talán szerette volna már, ha baj nélkül véget ér ez a mai nap. Marianne az újságíróval beszélgetett: közös témáik voltak s furcsa lehetett, hogy itt is összekeverültek.

Azután Kovács átvette a vezetést . . . Novák levitte a vendégeket a második léniára s felállította őket. Üreghy és Kovács a hajtólánc két végén, az erdön kívül ment feléjük. Csakhamar felhangzott a sípjel, amely közölte, hogy már elhelyezkedtek s mellettük felhangzott a hajtók füttyköseinek kopogása a fák derekán, valamint csendes beszélgetésük.

Az ég világosabb szürke lett. Jobbra az átláthatatlan erdő, balra téli álmat alvó cserjés lejtett enyhén le a szöllődombig. Az erdőbe mintegy tíz lépésnyi távolságban láthattak be csupán és csak a havas fák és bokrok alján, ahol felvert nyulak rohantak előre s lépten-nyomon óvatos léptekkel surranó rókák bújkáltak a havas lombok alatt.

Kovács elgondolkodva baktatott előre, valamivel mindig a hajtók sora előtt s a távoli fák finom és szürkés vonalait bámulva. A felvert madarak közt, amelyek alaptalanul bizakodva húsz-harminc lépéssel lejjebb ismét megültek egy-egy

ágon, még bagoly is akadt elég. A fenyőkről tomba nessel hullott csomókban a hó; mert a Napot érezni lehetett, ha látni nem is.

Mintegy nyolc percig haladtak előre s a hajtók egyre harsányabb hangon kiáltozták: abu! abu!

Lent, a lénián ekkor már lövések dördültek s a ritkuló fákon át Üreghy Ödön meglátta Kovács nyurga alakját, amint hirtelen hozzámerevedik a puskához . . . egy nagy, veres kanróka húzta előtte szétlőtt hátsó lábait a hóban. Üreghy elbámult az elébetáruuló látványon. A zúzmarás fák mögött rebbenő szárnyak, a hulló tollak, s a szűz havon suhanó nyúlánk vörös és barna testek mozgalma olyan volt, mint valami erdei forradalom. Tíz lépéssel mögötte gyönyörű szarvasbika ugrott ki a sűrűből s nyakára csapott tizenkettes agancsával suhant a lágy hó felett . . . Egy fatörzsön mókusz ült s tágranyílt szemekkel bámulta Üreghy Ödönt . . . Ha ez a mókusz megérthette volna Üreghy Ödön gazdagságát, akkor Üreghy Ödön is megérthette volna az erdő lelkét, amelyet most felzavartak . . . a menyétlyukak homályát, a puhára-ült nyúlfészkek csendjét, a harc és béke ökonómiáját, amelyet kellő bölcsességgel borít fel az ember . . . De bár Üreghy határozottan lelkiismeretfurdalást érzett, — azt gondolta:

— Itt van ez a Kovács, akinek az a dolga, hogy *gondolkozzék* ilyesmikről s ime, az ő lelki-

ismeretével nyugodtan vadászhatik . . . sőt, úgy látszik, jó vadász . . .

Ez megnyugtatta Üreghyt s már azon volt, hogy rálő valamire, de a mozgalmas menekülés elhúzódott már a völgy felé s Üreghy Ödön magára maradt a hegyoldalon, amelyre ráborult a szürke égbolt. Ez a szürke égbolt zárt egységgé tette a hegyet s a felhőket; a Világ így otthonsabb, de végeesebb. A csendesen, ritkán hulló hópelyhek megcírogatták Üreghy Ödön orrát és fülét. Most, mintegy ötven lépésnyire eltévedt nyúl került elé. Az erdő felé igyekezett, erős hátsó lábával felverte a havat. Üreghy felkapta a fegyverét s elhamarkodva lőtt. A nyúl beugrott az erdőbe, de Üreghy Ödön bizonyos volt benne, hogy eltalálta. Nagy belső izgalommal indult az erdő széle felé. Az ágak itt olyan sűrűn fonódtak össze, hogy Üreghy nem is értette, hol fért be a nyúl. Valamivel lejjebb ösvényt talált s behatolt az erdőbe, de néhány szánalmas pillanat után visszajött. Az erdő úgy fogadta, mint egy betolakodót. Vesszeivel arcul verte s nyakába havat szórt . . . amellet sötét volt a fák között s léptei alatt idegesítően recsegett a száraz ág . . . Kint, a havas lankán Kovács jött felé. Üreghy mosolyogva intett neki:

— Löttem egy nyulat, — mondta — de be ment az erdőbe.

Kovács a vállára akasztotta puskáját s cigarettára gyújtott.

— Nagyon szeretem ezt az erdőt — mondta — s fáj, hogy itt kell hagynom. Majd meglátja, milyen nyáron. Minden ág él és liheg.

— De miért kell itthagynia?! — kérdezte Üreghy rosszkedvűen.

— Mária miatt, — mondta Kovács egyszerűen. Üreghy tudta, hogy Mariannet nevezi így. — Most, hogy viszontláttam, felébredt bennem az a régi ösztön, hogy nem lehet a másé, mint az enyém. Ne vegye rossz néven, de valamivel több erkölcsi jogom van hozzá, mint magának.

Üreghy cseppet sem érzett kétségbeesést, de udvariasságból megjátszotta:

— Marianne nemcsak a művészetében, de mint asszony is tökéletesen szabad. De ha a házasságuk nem volt boldog . . .

Kovács félbeszakította:

— A házasságunk boldog volt. Csak mi nem voltunk boldogok.

Üreghy elnézően mosolygott:

— Ez lehet nagyon szellemes, de én nem értem.

— Pedig egyszerű. Ha együtt voltunk, boldogok voltunk. Külön, önmagunkban nem. Már pedig igen keveset lehattünk együtt. Maga, tudván kívül, lelkierőt öntött Marianneba akkor, amikor hosszabb ideje egyedül volt . . .

— Miért tudtomon kívül? — kérdezte Üreghy Ödön sértődötten. Néha már finomabb disztinkciókra is felfigyelt.

— Mert — felelte Kovács a szürke boltozatra bámészkodva — maga nem elég finom ahhoz, hogy ilyesmit feltételezzon önmagáról. Bizonyosan azt hitte, hogy a pénzével vakítja el Marianet. Nem. Tudja, egyedül az hatott rá, hogy maga egészen más, mint én vagyok. A korával hatott rá, a nyugalmaival és azzal, hogy a legritkább esetben gondolkodik.

Üreghy mérgesen nézett rá.

— Szóval el akarnak utazni?

— Igen.

Kovács úr belerúgott a hóba. Azután túlzott elkeseredéssel mondta:

— Elviszem, hogy újra boldogtalanná tegyük egymást. Két hét múlva vége lesz. De ide nem jövök vissza többé. Sajnálom, mert fel akartam nyitni a szemeit. Egész életemben irtóztam a gazdag emberektől és a politikusoktól. Ez a két emberfajta hisz önmagában. Nincs borzalmasabb istenkáromlás, mint önmagunkban hinni. Én Istenben hiszek; talán ezért érzem kissé destruktívnak magamat.

Üreghy a nyúlról szeretett volna beszélgetni. De ezt az író sohasem érdekelte az, amit éppen csinált. Most például arra gondolt, hogy megint mindent itthagya ezért a nőért. Csakhogy minden aggodalmát elnyomta az az öröm, hogy Mária hajlandó vele menni! Ez az öröm három napig tart. De akkor is érdemes. Minek ezen töprengeni! A tett emberei töprengenek cselekvés előtt.

Kovács Alajos cselekvés után szokott töprengeni.

— Már régen külföldre akartam költözni, — mondta elborulva, — mert félek, hogy itt kárba vész az életem, mint annyi elődömé; s félek itt-hon a haláltól is. Most tehát magammal viszem Mariannet. Keresek egy helyet, ahol eléggé békében hagynak engem s eléggé foglalkoztatják Máriát. Talán Rómába megyek, vagy Londonba.

— Külföldre akar költözni a halál elől?! — kérdezte Üreghy Ödön, nehézkes gúnnyal.

— Igen, — mondta Kovács, — én félek a haláltól; ezért vágyom Amerikába, Jávába, vagy Sidneybe. Mert a halál Amerikában, Jávában, vagy Sidneyben egészen mást jelent az én számomra, mint Pesten. Itt zajlott le minden küzdelmem, ide köt minden sikerem és szűgyenem; itt minden embert ismerek és minden ember ismer engem. Nem akarom hogy körülszaglásszák emlékemet, hogy sajnálkozzanak és szemforgatva emlegessenek. Volt egy harcom, amelyről Londonban, vagy Singaporeban nem tud senki s ha ott halok meg, akkor magányos, tiszta és hűvös adat lesz a halálom; és mielőtt meghalok, úgy érzem majd, hogy valóban halhatatlan vagyok! De itt megemlegetnek, megsiratnak, letagadnak és meghazudtolnak; és itt elpusztul velem minden, ami csak én voltam, mert csak én lehettem s amit nem pótolhat és nem képviselhet senki. A munkáimat meghamisítják és nem lesz, aki tiltakoz-

zon ellene és ha lenne, meghamisítanák a tiltakozást. Ezért el akarok majd vonulni, mint az állatok, amikor eléri őket a halálfélelem. Mert ez a halálfélelem nem más, mint életfélelem: a félelem mindattól, amit az élők művelnek majd, az *én* halálom után. Féltékenység. Ezért állítom én mindig, hogy a halál cseppet se lenne ijesztő, ha mindenki egyszerre halna meg. És ezért nem félek én a haláltól olyankor, amikor el tudom képzelni a Naprendszeren túli végtelen világot, amelynek méreteiben és teljességében minden földi ember csaknem egyszerre születik és egyszerre hal meg . . .

Üreghy nagy igyekezettel hallgatta ezt az okfejtést és némelyik pillanatban úgy érezte, hogy meg is érti azt. A megértésnek az ő részéről az volt a legfőbb akadálya, hogy Üreghy egyáltalában nem félt a haláltól, még akkor se, amikor *nem* gondolt a Naprendszerre, már pedig úgyszólván sohasem gondolt rá. Mégis megkérdezte:

— Akkor miért viszi magával Mariannet? Az ő életére *nem* féltékeny?!

— Nem, — felelte Kovács s hirtelen arra gondolt, hogy miért magázzák egymást Üreghyvel!! Talán, mert egyre növekvő ellenszenvet éreznek egymás iránt. Pedig az író úgy érezte, hogy sajnálni tudná ezt az Üreghyt, ha nem lenne annyira pöffeszkedő modora. S ha nem irigyelné . . .

De most utólérte őket a többiek lármája. Már az ellenkező oldalon kapaszkodtak felfelé, vidáman és lihegve. A legvidámabb Keve volt; vadul nyargalászott a hóban. A hajtók rudakon hoztak néhány nyulat s egy rókát. Vomecsni kezében rejtélyes állat teteme csüngött. Vomecsni büszkén tekintett a véres toilak csomójára, amíg Csuporháthy fel nem világosította, hogy baglyot lőtt. De így sem adta oda senkinek a zsákmányt. Varjú Edgár arca szederjes volt a fáradságtól, de Csuporháthy könnyörtelenül vezényelte őket tovább . . .

Üreghy elkerülte Marianne tekintetét. Nyugtalan-ságot érzett, de nem a szívében, hanem az idegeiben s egyáltalán nem Marianne miatt. Talán jobban sajnálta, hogy Kovács elmegy . . . örültség, ha megint összeköltöznek. Nos, *neki* elege volt a házasságból. Nagyon nagy szenvedély kellene ahhoz, hogy ismét belemenjen . . . Eszébe jutott az unokaöccse, aki egy zálogházas nő miatt . . . Nem, nincs ijesztőbb dolog, mint mikor az ember nem ura többé a tetteinek. Ettől félt legjobban.

5.

Csuporháthy jóvoltából egy szakadék alatt ült, fegyverét a térdére fektetve; s a hajtók zajára figyelt. Magas fák négyszögében, alacsony,

ritka fenyves terült el előtte. A fehér karácsonyfák ott guggoltak sorban s közöttük néha nyulak ügettek a hegyre fel. Az imént négy őz ugrott ki a fenyők közül. Lágy, fehér köd szállt a fákra s lent a völgyben vékonyan kígyózott a rőzsefüst. Az ég már csaknem fekete volt, de sötétvörös csík húzódott az alján végig, nyugat felé. Üreghy megfeledkezett arról, hogy miért ült ide. A szél most alábbhagyott; orra érezte az erdő nyirkos lehelét; a nedves fatönkök íze szállt s a hó megszürkült köröskörül. Fácánkakasok díszes szárnya verdeste le a havat mindenfelé az ágakról. A csendben nyúlsírás szállt fel, mint riadt lélek a haldokló ajkáról. Üreghy szívét szomorúság húzta össze. Először életében. Ezek az izgága emberek, féltékenyséjük, alázatuk, önzésük és pózaik, fájdalmuk és pimaszságuk úgy tárult ki előtte néhány nap alatt, mint valami kínos, külvárosi vígjáték, amin nem képes nevetni. S most, e négy-szögben, amelyet havas, roskadtan alvó fák zártak körül, úgy érezte, mintha nem vadászni jött volna ide fel, hanem lelkiigyakorlatokra, a fehér cellába, amely csak felül nyitott, a fellegekig. De aztán ezt az érzést elsöpörte az újjáéledt tudat, hogy ez az erdő az övé s hogy valami baj volna *vele*, ha itt most érzékenykedni kezd, a birtokán, ahová vadászni jött. De, úgylátszik, tényleg volt *benne* valami baj, amint sietve megindult a társai felé, akiket nem kívánt látni; de az egyedül-létet éppoly kevésbé kívánta. Valami mást kívánt

s éppen ez volt a baj; az ember sose kívánjon olyasmit, ami nincs, de még kevésbé kívánjon olyasmit, amiről nem is tudja, micsoda. Amint véletlenül meglátta a havas dülőutat, amely sárgás-szürkén kanyargott le, végig a dombokon, egészen a kastély elé: hirtelen elhatározással megindult egyedül, vállára vetett puskával, gyalog haza.

S így a gazdag ember megúsza a vadászatot anélkül, hogy nevetségessé vált volna mások előtt.

TIZENEGYEDIK FEJEZET

amelyben részeg emberek felrobbantanak egy társaságot s Marianne ismét kiábrándul Kovácsból

1.

Egyes emberek fejtörés elé állítják időnkint a társadalmat. Ilyen volt Kovács Alajos is. Képzeljük el a Második Vadászat estéjén a kastély nagyebédlőjében egybegyűlt társaságot, az ezüstök, kristályok, áttetsző italok tükrében, hervadó rózsaszirmok s finomnyakú palackok között. Ide vonult be tíz óra előtt nem sokkal Kovács Alajos négerfeketére kenve, tollakkal a hajában s négy szabályosan öltözött, de tökéletesen részeg úrtól kísérve.

A társaság — valamint a házigazda Üreghy Ödön is — felszisszent. De ez a felszisszenés olyanmire éles és olyanmire jogos volt, hogy maguk a belépők is felszisszentek. A kölcsönös felszisszenés után azonban Kovács úr leült az asztalhoz, mint aki természetesnek találja, hogy az ember vacsorára feketében jön, ha a *fekete* nem is az öltözékén, hanem arcán látható. A többi négy úr is helyet foglalt s egy közülük még be is mutatkozott s a házigazda unokaöccsének bizonyult. A következő pillanatban már egy néger volt a társaság középpontja s ez annál különösebb volt, mert mindenki tudta róla, hogy néger voltát önhatalmúlag kente fel magára. De nem tehettek semmit ellene. Odakint bűgva kavargott a szél. Kovács úr megragadott egy poharat s éles szögben tartotta maga elé:

— Ígyunk az önálló alumíniumtermelésre! — kiáltotta harsány hangon s a színésznő megigézve bámult rá. Ő tudta, hogy Kovács úr lemondott róla s ez a komédia *ezt* jelenti és semmi mást. De mindenki megigézve kapta fel poharát, s mindenki ugyanolyan szögben tartotta maga elé, mint a fekete szörny az asztal végén. S a finom bort mindenki szolgálatkészzen itta le, mint ha csak valóban az alumíniumtermelésre inna. Kovács úr elégedetten nézett körül. Szeme egy pillanatra megpihent a színésznő szép és ijedt arcán, majd tovább siklott. Hirtelen előrehajolt s vad mozdulattal töltött magának ismét:

— Mindenki töltsön és igyék a nemzeti aluminiumönellátásra! — kiáltott. — Mester Tódor, mi a véleménye erről?

— Az önellátás mindennél fontosabb — morogta a kérdezett, mert kínos helyzetben volt. A részeg embert nem szabad komolyan venni. De mire észrevette magát, már harmadszor ürült ki a pohara. S a kínos csend megszűnt, mert mindenki egyszerre beszélt s ez még kínosabb volt.

— Nyugalom! — kiáltotta Kovács — ott ül egy kövér ember, akinek az unokahúga zálogházban dolgozik!

Mindenki Vomecsnire nézett s nevetni kezdett, mert a fiatalabb Üreghy, egy csendes és rokonszenvesen csunya fiatalember, izgatottan kérdezte a törzsfőnöktől:

— Hol? Hol? Ki az?!!

A móka tökéletes volt. Vomecsni felkelt s megütközve nézett körül. Üreghy Zoltán felugrott s utána akart szaladni, de Kovács elkapta!

— Hagyd, mert téged is agyonlő, mint a borzot.

Üreghy Ödön méltatlankodva nézett rájuk, hogy megvédje kedvenc hivatalnokát, de ő is vi-gyorogni kezdett. Vomecsni dühödten lépett ki a hallba s ott zsebkendőjével megtörölte ajkait.

Varju Edgár a mellette ülő ismeretlen úrhoz fordult s azt súgta a fülébe:

— Ezek az emberek részegek, mi?

Az illető végignézett rajta s így felelt:

— Én is részeg vagyok. Van valami kifogása ellene? Történetesen boldog volnék, ha pofonúthetném önt.

A következő félórában Kovácsról lefolyt a festék fele, de még így is elég fekete volt. S kihívta a patikust egy parti billiárdra, Marianne a sarokból nézte. S a játszma alatt annyit ittak, hogy a patikust el kellett szállítani. A folyósón kijelentette, hogy egyedül is hazatalál; lerázta a kísérőit s bement az Üreghy Ödön fürdőszobájába, ahol a kádban elaludt.

Marianne felhasználta a pillanatot s azt kérdezte:

— Miért gondoltad meg magadat?

— Igyál! — felelte a fiatalember. — Van az úgy néha, hogy reménytelennek látom az egész folyamatot. Igyál velem és ha már nem tudod ki vagy, akkor boldog leszel, mert mit érdekel téged bármi, ha akárki lehetsz?

Marianne szemei elsötétedtek s lassú léptekkel kiment a billiárdteremből. Üreghy Ödön felháborodva látta, hogyan fajul el a vacsorája; de a felháborodása nem volt állandó; voltak percek, amikor ő maga is elfajult. Mindenáron beszélni akart Kováccsal, hogy megkérdezze tőle:

— Ezt érdemeltem én öntől, amikor teljesítettem a kérését s vendégemül fogadtam?

Azonban erre a kérdésre nem került sor, mert Kovács belekarolt Üreghybe s így szólt hozzá:

— Amíg ezt a konyakot kiissza, gondoljon magában arra, hogy meg fog halni és egyszer se nézett szembe önmagával.

Üreghy Ödön megitta a konyakot s kivonult a télikertbe, ahol megkísérelte önmagában pontosan elismételni azt, amit Kovács mondott. Behúnyta a szemeit és idézni próbált, de ez nem sikerült neki. Meg fogok halni, ha . . . igen, *itt* vált bonyolulttá a dolog. De hiszen minden körülmények között meg fog halni. Egészen mindegy, — a legokosabb, ha kidobhatja Kovácsot. Igen, ezt fogja tenni.

Simon! — kiáltotta s aztán belekarolt az öreg komornyikba, mert kiderült, hogy az egész idő alatt mellette állt. — Simon, ismeri Kovács urat?

— Természetesen, uram! — felelte az ősz szolga s várakozással teljesen nézett urára. Az pedig behúnyta a szemét s így folytatta:

— Hozzon valamit, mert elesem.

2.

Varjú Edgár a zongoránál ült és zongorázott. Nem tudott ugyan zongorázni, de azt hitte, ezzel is úgy van, mint az írással. Marianne egy széken ült és sírt, ami annál érthetlenebb volt a számára, mert hiszen jó kedve volt; bár nem értette, mitől van jó kedve, amikor szomorú dolgok történnek vele folyton. A jegyző egy fekete és középkorú hölgy előtt térdelt, akiről senki se

tudta, hogyan került ide, — csak Csuporháthy tudta róla, hogy hogyan került ide, mert hiszen az ő felesége volt. Mester Tódor elhatározta, hogy elmegy, mert hiszen ez a hely nem érdekelte többé. Pont ez az az életmód, amit nem helyeselt. Csak fogyasztás és semmi termelés! — mondta határozottan, amikor valaki borral kínálta. De ugyanaz a valaki felhívta a figyelmét, hogy itt nemcsak fogyasztás, hanem relative termelés is folyik. Csakhogy, amikor észrevette, hogy azzal a Kováccsal beszél, aki nemrég még egészen fekete volt, akkor megfordult s be akart menni a télikertbe, de egy lépcsőt talált maga előtt. Ezen a lépcsőn elindult felfelé. A következő emeleten egy fiatal nőt látott, aki harsányan nevetett, de ugyanakkor azt magyarázta, hogy igazság szerint most sírnia kellene. Mester Tódor szilárd tekintettel mérte végig a nőt s azt mondta:

— Rajtatok mulna, de ti gyöngék vagytok.

Annélkül, hogy megértette volna, mit is akart mondani, legyintett s ő maga fordult el önmagától. Mintha rájött volna, hogy nem érdemes beszélni — ami egy politikus életében az öngyilkosságnál is halálosabb felfedezés — elindult lefelé ugyanazon a lépcsőn, amin az imént feljött. De most nem állt meg a hallban, hanem kiment a nehéz sűrű olajban járó ajtón a széles lépcsőre, amelyre vastagon hullott a hó. Jobbra fehér és lapos háztetőket látott, balra pedig egyenesen a

pusztáról süvített arcába a szél. Vadul vonítottak a kutyák. Mester Tódor elindult a hóesésbe, mintha elhatározta volna, utánajár, honnan ered e szél. De a következő pillanatban megbotlott s felbukott egy agyagtörpében, amelyet háromnegyedrésszében eltakart a hó.

3.

Üreghy Zoltán se volt józan; de amint végigtekintett a termék során s az embereken, akik nem voltak már annyira józanok, hogy komolyan vehette volna őket, de természetüknél fogva nem is lehettek annyira részegek, hogy mulatságosak lettek volna — annyira *csak* egy dologra tudott gondolni, hogy az már a józanság legfőbb ismérve volt. Céltudatosan kereste Vomecsnit; makacsul és céltudatosan; mert úgy érezte, hogy megtalálta a helyzet kulcsát s ezt a kulcsot pillanatnyilag kiejtette a kezéből. Vomecsni eltűnt. Elhatározta, hogy megkeresi, hiszen itt kell lennie a kastélyban; ebben a hóviharban ki nem mehetett. S ha megtalálta, óvatosan fog közeledni hozzá; nem riasztja el majd korai őszinteséggel, mert hiszen lehet, hogy olyan természete van, mint az unokahúgának s az is lehet, hogy megegyeztek már egymással abban, hogy Vomecsni úr *nem* árul el semmit a rokonáról. Minden lehet, de Zol-

tán most már nem lesz könnyelmű, mint eddig, mert ezt a lányt meg kell közeiíteni, ha pillanatnyi távolodás árán is. Kétségtelenül van valami baj; vagy benne, vagy a lányban; s azt a bajt meg kell állapítani és meg kell gyógyítani.

A keresést megnehezítette az, hogy Vomecsni úr nem volt a szobájában: és Zoltán nem ismerte a kastély helyszínrajzát. Megnehezítette továbbá, az a tény, hogy nagyon kevés érdemlegeset tudott meg Vomecsniről. Megkérdezte a nagybátyját, aki igen pontosan, szinte kíméletlen pontossággal tudott embereket jellemezni, de Üreghy Ödön csupán ennyit mondott:

— A derék Vomecsni egy száraz ökör.

Viszont Üreghy ezt már egy szekrény tetején ülve mondta — ami sokat levon e mondat értékéből.

Csepp túlzás sincs benne, ha azt mondjuk, hogy a keresés tizenegy órától hajnali négyig tartott. Mert a kastélynak száztíz helyisége volt s Zoltán mind a száztízbe benyitott. S e helyiségek egynémelyike foglalt volt éppen s nem mind-egyikből jutott ki egyhamar. Ha ez a kastély a társadalom lett volna, akkor Üreghy Zoltán ez éjjelen megismerhette volna a társadalom keresztmetszetét. A legfelső emeleten rábukkant Kovács úrra, aki már cseppet se volt fekete, sőt fehér volt, mint a fal s fejét egy nő ölébe hajtotta. A nő csendesen korholta őt s fel se nézett, amikor a fiatalember benyitott. Egy másik helyi-

ségben Mester Tódor ült a kereveten s véres térdét borogatta egy szobalány. Ez a szobalány talán valamikor történelmi alak lesz azért, mert elejét vette, hogy Mester Tódor vérmérgezésben pusztuljon el. Igaz viszont, hogy a részegeket ritkán éri baleset, — kivéve azt, hogy kijózanodnak.

Üreghy Ödönt az egyik éléskamrában találta meg, ahol mutatoujjával egy üveg lekvárt kannyarított üresre. Amikor meglátta az unokaöcsét, így szólt hozzá:

— Te talán azt hiszed, hogy nem tudom mit csinálók? Nagyon tévedsz.

Zoltán időnkint elfáradt a keresésbe s leült, vagy megivott egy pohár Gint. Máskor ujult erővel kezdett hozzá s még a falakat is végigtapogatta. Valahol Pesten ilyenkor mélyen alszik az a lány, akiért mindezt teszi. Szíve kellemes meleggel telt el, amikor arra a lányra gondolt. Elemi erővel ragadta magával a vágyakozás. Lehet, hogy a szerelem magában véve nem lényeges dolog — bár ez ellen minden csepp tudata tiltakozott — de minden szerelmek között ez az ő szerelme a legnagyobb érzés; aminél nagyobb már elképzelhetetlen. Természetesen hatásosabb lenne, ha a lány miatt ölnie kellene, vagy lemondhatna érte egy trónról. Így csak valamely érzésmérő mutathatná ki szívében a dantei kínokat. Mit tehetne a lányért? Hiszen le kellett mondania mindenről, ami vele kapcsolatos . . . És mégsem mondott le róla másért, mint éppen, mert egy pillá-

natig se tudta komolyan elképzelni nélküle az életet. És most, amikor bánatában már el akart vonulni a világ elől, itt van Vomecsni, aki nemcsak hogy mindent tud a lányról, hanem talán az egyetlen rokona és éppen tőle kellene megkérnie a lány kezét. Ehhez azonban meg kell győznie a lányt előbb. Csak egy esetben reménytelen a dolog — magyarázza majd Vomecsninek — ha a lány másvalakit szeret ugyanúgy, mint ő a lányt. Ellenkező esetben nem lehet, hogy *ne* bírja ki vele az életet. Most érezte először életében, hogy a vagyon abszolút értelemben is jelent valamit. El tudja tartani a lányt belőle, pompával veheti körül és végeredményben elfelejtetheti vele azt, akié a vagyon. Azonkívül a vagyon nem is lenne az övé, mert a lánynak adná. S ő csak megtürt alkalmazott lenne mellette. Igen — lehetetlen, hogy mindezt ne fogadja el . . . És mégis, amikor a lányra gondolt s felidézte jeges tekintetét, határozottan érezte újra, hogy a lány mindezt *nem* fogadná el. A jelen körülmények között semmi esetre sem.

Ezért kell megtalálnia Vomecsnit. S a sötét és hideg folyósón, ahol elmélkedett, ismét teleszívta a tüdejét levegővel s elindult a zálogházban dolgozó lány nagybátyjának keresésére.

4.

Amint mondtam, már négy óra felé járt az idő, amikor megtalálta. A szakácsné szobájában ült egy hintaszék öblén s aludt. A szakácsné elismerő pillantást vetett az alvó felé s egy köcsögöt tartott a kezében, amikor Üreghy Zoltán belépett.

— Alszik? — kérdezte a fiatalember s a szakácsné így felelt:

— Bizonyára, hogy igen.

Zoltán megérintette az alvó ember vállát s fölébehajolt:

— Vomecsni úr, ébredjen fel. Beszélnem kell önnel.

Vomecsni úr kinyitotta a szemeit s most olyan volt, mintha nem is aludt volna, csak szégyelné magát. Azonnal felkelt a hintaszékből s így szólt:

— Biztosítom önt, fiatalember, hogy a látogat csal.

— Erről meg vagyok győződve — felelte a fiatalember — s mégis figyelmeztetem önt, hogy a világ gonosz s mindenkiről mindig a legrosszabbat hiszi. Nagybátyám, Üreghy Ödön elküldött, hogy kerítsem önt elő, mert ideje, hogy lefeküdjék s a szobájában nem találták . . .

Ez volt az első és utolsó eset, hogy Zoltán szívesen hivatkozott a nagybátyjára s örült a ha-

tásnak, amit ez a név keltett. Mert Vomecsni megragadta a fiatalember vállát s előredőlve mondta:

— Ez nekem nagyon kellemetlen, uram, higgye el. Ez módfelett kellemetlen nekem és önnek be kell látnia, hogy nem vagyok hibás.

— Én belátom ezt, Vomecsni úr, — felelte Zoltán — de el kell hogy jöjjön innen. Én visszaviszem önt a kocsimon Pestre és a nagybátyámnak tud meg semmit.

Vomecsni gyors és elutasító pillantást vetett a szakácsnéra, aki a sarokban állt és arcának kifejezésével megmutatta, hogy őt a dolog kimenelete egyáltalán nem érdekli. Vomecsni úr megigazította nyakkendőjét, amely azonban annyira nem volt a helyén, hogy már meg se lehetett igazítani, csupán az ing alatt; s aztán elindult előrenyújtott kezei mögött, mintegy tapogatózva, holott világos volt.

Zoltán levezette a hallba a részeg embert, aki most teljesen a hatalmában volt; s találomra ráakasztott egy kabátot a sok közül. Kalapot is nyomott a fejébe s aztán gyengéden meglökte a hátát, az ajtó irányában.

A kastély már csöndes volt, csak kényszerezett horkolás hallatszott valamely nyitvafelejtet ajtó mögül . . . A termekben felfordított székek, elhullajtott inggombok, széttaposott cigaretta-
tacsutkák emlékeztették Kovács úr művére, az elfajult vadászvacsorára. A világosságból hirtelen

léptek ki az éjszakai csöndbe. Kelet felől derengett az ég. Zoltán imádta a hajnalt, különösen a téli hajnalt, amely sötét és kegyetlen és mégis tiszta és felemelő. Jobbkarjával átkarolta Vomecsni derekát s magával cipelte a garázs felé. Ez a Vomecsni olyan részeg volt, hogy tulajdonképpen fogalommá vált. Élő súly volt, amely adott esetben ismét emberré változhatott és pedig egy Vomecsni nevű emberré. De ez az adott eset nagyon messze lehetett még, mert Vomecsni úr életében először, vagy legfeljebb másodszor követhette el azt a megbocsájthatatlan értelmetlenséget, hogy ígyék. A sors már eddig is lecsapott rá s megbüntette a szakácsné személyében, aki nyilván visszaélt a magatehetetlen ember közönyével. Habár Zoltánt erősen meggondolkoztatta, hogy melyikük iránt érezzen részvétet, Vomecsni mégiscsak közelebb állt hozzá, mert hiszen a Lány rokona volt.

Vomecsni leült a hóba, amíg Zoltán kivontatta a kocsit a tető alól. A részeg ember elégedetten ült lent s balkeze belenyomódott a hóba. Zoltán leporolta s begyömöszölte az alacsony kupé alá. Aztán levette a takarót a motorról.

TIZENKETTEDIK FEJEZET

*amelyben a gazdag ember és zsákmánya Ökör-
halomra érkezik*

1.

A hideg hajnali levegő a boroshordóba fuladt legyet is kijózanítaná. Csakhogy Zoltán attól félt, hogy Vomecsni megfázik, tüdőgyulladást kap és meghal, mielőtt bővebb felvilágosítást adhatna unokahúgáról; ezért nem merte kinyitni a kocsi ablakait. Így hát remény se volt rá, hogy Vomecsni Oszkár kijózanódjék. Az országutat beleperte a hó, amely csikorogva türte, hogy a nehéz kocsi hosszában beletaposson. A fehér hómezők szennyes-szürkének tündek a hajnali derengésben. Csak az országúti árok s a villanypóznák mutatták az utat a mély és kavargó szürkességbe. Időnkint halványan pislogó lámpafények tündek fel a távolban s aztán még távolabbra kanyarodtak a kocsitól. Most alvó falun robogtak keresztül, a házak mély árnyékba burkolóztak. De a fehér falak szinte szikráztak a hidegtől. A szél jeges árama ott fűtyült a templomtorony körül. Aztán ismét az országút merevedett hosszú és sötétkékvívbe előttük. Zoltán a kormányra hajolt és álmos szemekkel bámulta a szürkülő eget. Az út szélén fehéres hasú kannyul állt, majd hirtelen mozdu-

lattal leugrott az árokba. A varjak nagy, fekete csapatokba verődve lebegtek a kietlen mezők felett.

Ha nem történik baj, már kilenckor Pesten lehetek volna. De baj történt. Húsz kilométerrel arrébb történt a baj, egy nagy falú közepén, hajnali öt órakor. Kifogyott a benzin.

Nagy nehezen elvergődtek a „Vármegyei Beszálló” boltive alá; de az az ember, aki a benzinkutat kezelte, csak félnyolckor jön át a szomszéd községből, amint azt egy álmos szolga közölte velük. Ez a szolga éppen a vendéglő-termet takarította ki. Itt nemrégén hagyták abba a mulatozást; még minden piszkos és zürzavaros volt. A tiszta, hideg levegő erőszakosan tört be a nyitott ablakokon. Senki sem volt ébren a szolgán kívül s az egyetlen vendégszobában három utazó aludt... Leültek tehát egy asztalhoz, amelyen még nedves és foltos terítő éktelenkedett. Zoltán leültette Vomecsnit, saját két karjával támasztva meg a nehéz és tehetetlen testet.

— Forró kávé t kérek.

— Várni kell rá, — felelte a szolga és tovább takarított. Vomecsni előre dűlt, mintha fontos közölni valója lenne; holott a szemeit se nyitotta ki. Zoltán ismét feltámasztotta s a lecsúszófélben levő kalapot belenyomta a kopasz és széles fejbe. Azután cigarettára gyujtott s elmerengve nézte a kékes füstöt, amelyet magával rántott a légáramlat...

2.

Amikor a kávé megérkezett, megoldhatatlannak látszó probléma merült fel. A kávé jót tett volna Vomecsni úrnak, de kérdés volt, hogyan lehetne megitatni vele? Zoltán mindent megtett, hogy magához térítse, de ez nem sikerült. Vomecsni úr olyan alaposan felöntött a garatra, ahogy az ilyen józan és tartózkodó agglegények teszik, ha már egyszer megteszik. Zoltán intett a szolgának, hogy fogja meg Vomecsni úr fejét és hajlítsa hátra. Így aztán előlről könnyen beletöltötte a kávé a szájába; mert hiszen Vomecsni úr semmilyen irányban nem fejtett ki ellenállást. Egész teste hajlítható volt, mint a viasz.

A kávé némi vért hajtott az arcába s egy ízben halkan csuklott is, anélkül, hogy tudott volna róla. A szolga érdeklődéssel nézte a részeg embert.

— Valami baja van? — kérdezte álszent mosollyal. Zoltán rábámult:

— Igen, — mondta — maga talán tudna rajta segíteni?

— Attól függ, *mi* baja van! — felelte óvatosan a szolga, akinek olyan feje volt, mint egy kacsának. Üreghy sóhajtvá felelte:

— Maga kétszínű ember, látja jól, hogy mi történt vele. Szeretném, ha kijózanodna, mert így nagyon nehéz őt szállítanom.

— Miért nem hagyja itt? Tegyen a zsebébe valami pénzt s majd mi elszállítjuk, ha rendbejött.

Zoltán leplezetlen gyanakvással nézett a kacsafejű szemeibe.

— Azt nem tehetem, mondta. — De ha magához tudná téríteni, legalább egy kis időre, akkor én nem sajnálnék magától egy pengőt.

A szolga bólintott s csakhamar visszajött egy üveggel, amelyben eperpálinka volt. Megtöltött egy vizespoharat eperpálinkával, abba borsot szórt s egy nyers tojás sárgáját keverte vele. Ezt megitta a szerencsétlen emberrel, aki, bár nem tudta, mit iszik, mégis belezöldült közben. A szolga várakozással nézett rá, de várakozásában csalódnia kellett, mert Vomecsni úr hangtalanul lecsúszott a székről s a piszkos padlón úgy terült el, hogy öntudatlanul keresztbefonta a karjait.

— Ezt megcsinálta — szólt Üreghy Zoltán, de a szolga legyintett.

— Várjon csak — mondta — még nem hatott a szer.

Később tényleg hatott, de erről a hatásról jobb nem beszélni. Zoltán valóban kétségbeesve nézte Vomecsnit, aki végre is a Lány nagybátyja volt.

Időközben világosság derült a falura. A szolga elmondta, hogy a község neve: Ökörhalom. Zoltán, mint általában a fontos dolgokat, feljegyezte a noteszába. A vásártéren mozgolódás tá-

madt. Valahol disznót öltek s vékony füstszál tekergett a szélben, mintha csak dideregne. A szolgál becsukta az ablakokat, azután szalonnát és kenyeret hozott az asztalra. Vomecsnit újra feltámogatták s most nyögdecselve ült az asztalnál, de arca barátságosabb volt a megszokottnál, mert hiszen most nem tudott magáról. Zoltán nekilátott a szalonnának s közben rákiáltott Vomecsni úrra:

— Nem hallja, amit mondok, Vomecsni úr?!

De az nem felelt. Jobbkeze mutatójja felemelkedett egy pillanatra, — de ez csak reflex volt.

3.

Fél nyolckor a tartály megtelt benzinnel, de a kocsi nem telt meg Vomecsni úrral. Az eperpálinka befejezte az alkohol infernalis hatását ebben a szervezetben s Vomecsni úr teste most már mulatságosan hajlékonynak bizonyult. Próbálták tömni, emelni, nyomni és húzni, de sikertelenül. Amely része bent volt már a kupéban, ismét kijött a további kísérleteknél. Kétségtelennek látszott, hogy Vomecsni úrnak aludnia kell, mielőtt akárcsak személypoggyásznak is alkalmas volna.

Zoltán életében nem volt más cél és tenni-való, mint mindaz, ami Vomecsni úrral kapcsol-

latos. Alig várta, hogy *beszélhessen* vele mindarról, ami lelkében él. Dehát egyelőre magához kellett térítenie. Ehhez pedig türelem kellett, semmi más.

Csakhamar kiderült, hogy Ökörhalom nem is olyan kicsi, mint amilyennek látszik. Zoltán nem volt gyenge izomzatú s hóna alá kapva, át tudta cipelni Vomecsni urat a Kaszinóba. Itt változatosabb táplálkozási és szórakozási lehetőségek nyíltak.

Vomecsni Oszkár a befűtött játékszobában nyert elhelyezést, egy billiárdasztal tetején. Még párnát is kapott a feje alá, — az ajtót pedig rázárák, hogy ne háborgassa senki.

Ezután Üreghy hosszabb sétát tett az ökörhalmi uccákon. Néhány csinos lánnyal találkozott, akik közül egyiket a postán látta viszont, amikor sürgönyt adott fel a zálogház címére, ezzel a szöveggel:

„Bárhová sodorjon a sors, mindig magát fogom imádni. Üreghy.“

Remélhető volt, hogy a kövér becsüs egy pillanatig se képzelet önmagát a címzettnek. A postáskisasszony azonban megütközve bámult a fiatalember megviselt arcába. Zoltán azonban elfordult s az uccára nézett. Tekintetét nem szabad most más nőkre pazarolnia, legyenek azok bármilyen csúnyák, vagy bármilyen szépek.

Amikor a sarokra ért, egy csizmás ember

szólította meg, tisztességtudó, de határozott hangon:

— Az úr a tehenek miatt jött?

— Nem — felelte Zoltán ugyanolyan határozottan, de cseppet sem barátságosan. A csizmás azonban hitetlen arccal bámult rá továbbra is.

— Mert ha a tehenek miatt jött az úr, akkor menjen a kaszinóba, ott várja az urat a méltóságos úr.

— De én nem a tehenek miatt jöttem, — felelte Zoltán.

A csizmás körülnézett. Le az uccán, fel az uccán, nem látott senkit, aki megfelelt volna bizonyos személyleírásnak. Ezért határozottan mondta, Üreghy felé fordulva ismét:

— A méltóságos úr várja a kaszinóban, a tehenek miatt.

Üreghy vállat vont, de nem mozdult. A csizmás pedig türelmetlen mozdulatot tett.

— Jó lesz, ha indul, mert a méltóságos úr nem szereti, ha megvárattják.

Zoltán elindult tehát, annál is inkább, mert a kaszinóba akart amúgyis menni. A csizmás ember mögötte ment, mint egy csendőr.

Az étteremben pedig már várta a méltóságos úr. Köpcös, zöldkabátos ember volt s amikor meglátta Zoltánt, felhorkant:

— Na végre! — kiáltotta — mi van a tehenekkel?

— Nem tudom, — felelte Zoltán s leült a zöldkabátos mellé.

— Maguk mindig nagyon óvatosak voltak! — kiáltott a zöldkabátos. — Megveszi őket, vagy nem veszi meg őket?

Zoltán elmosolyodott, mert nem jutott eszébe semmi érv az ellen, hogy megvegye őket. Miért is venné meg őket? — Az a kérdés, mennyit kér értük? — mondta nagy belső elégtétellel, mert ebből is látszott, hogy cseppet sem könnyelmű ember. Hogyne, majd csak úgy megveszi a teheneket, akár mennyit kér is értük ez a köpcös alak!

— Ezer pengő a három! — mondta a köpcös, némi habozás után. Zoltán arra gondolt, hogy a köpcös helyében már hetekkel ezelőtt hajat vágatott volna. Dehát ehhez semmi köze.

Elővette a tárcáját s belenézett. Ezerkétszáz pengő volt benne.

— Kilencszáz! — mondta Zoltán, ellentmondást nem tűrő hangon. S a köpcös azonnal így felelt:

— Rendben van. Most mindjárt kifizeti?

— Mit képzels rólam, — felelte Zoltán — itt van a pénz.

A zöldkabátos nyugtát írt egy negyed tinta-ceruzával s átadta a passzusokat is. A csizmás ember öntelt mosollyal nézte a jelenetet, mintha csak arra akarna hivatkozni, hogy mindez neki köszönhető, mert ő terelte ide ezt az embert.

Miután az üzletet megkötötték s a csizmás utasítást kapott rá, hogy idevezesse a teheneket, — öméltósága gondosan lerágta jobbkeze mutatóujjáról a körmöt s aztán elégedett hangon kérdezte:

— Na és mit csinál a Berger?

Zoltán nyílt tekintettel válaszolta:

— Nem tudom.

— Hogy-hogy nem tudja? — mérgeskedett a köpcös, — nem tudja, hogy mit csinál a Berger?

— Nem tudom, hogy mit csinál, — erősítette meg Üreghy. — De ha megengedi, hozatok egy pohár konyakot.

— Tessék, — mondta a köpcös mogorván. Látszott rajta, hogy bosszankodik. Mindazonáltal ő is rendelt egy pohár konyakot s kiitta, anélkül, hogy koccintott volna a fiatalemberrel.

— Mondja csak — mondta később, mint akit valami nem hagy nyugodni — hogy a fenébe értette azt az imént?...

— Mit? — kérdezte Zoltán közönyös tekintettel.

— Hogy maga nem tudja, mit csinál a Berger.

— Én nem is ismerem a Bergert, — felelte Zoltán — és nagyon kérem, ne firtassuk ezt tovább. Engem a Berger nem érdekel.

A köpcös szemei felvillantak:

— Hát maga nem a Berger és Társának vette a teheneket?

— Nem, — vallotta be Zoltán.

A zöldkabátos hátradőlt a széken:

— Hát kinek?!

— Nekem, — felelte Zoltán. — És megmondom őszintén, még nem tudom, mit kezdek a tehenekkel, mert én autóval vagyok itt és nem tudom a teheneket elszállítani. Azt hiszem, ki fogom osztani a szegények között.

A zöldkabátos levegőért kapkodott:

— De... dehát minek... vette meg, ha ne... nem kell magának?!...

— Ön azt kérdezte, hogy megveszem-e, vagy sem és nem láttam be, hogy miért ne vegyem meg? Hát megvettem.

A zöldkabátos bemutatkozott. Báró Péntekhez Zsolt volt a neve. Meghívta ebédre Zoltánt. Vomecsnit felrakták a báró hintájára, ahol a szél is jól átjárta; Zoltán pedig magával vitte a bárót a kocsiján.

4.

Ilyenformán nem lehetett arról szó, hogy Vomecsni úr kijózanodjék. Mintha Bacchus boszszút akart volna állni e makacs ellenfélen s most ráeresztette volna minden hatalmát. A báró kijelentette, hogy ilyen vendégei még nem voltak

s hogy ebből történelem lesz. Egy ember, aki nem tudja, hol van s egy másik, aki minden ok nélkül teheneket vásárol: több, mint amit akár egy Péntekh báró is elvárhat a sorstól.

S az ebédnél megittak hárman öt liter hárslevelűt. Vomecsni úr magához tért — látott, halott és mozgott, de nem tudta, hol van s nem tudta magáról, hogy kicsoda. Ilyenformán az unokahúgáról se tudhatta, hogy az unokahúga

TIZENHARMADIK FEJEZET

amelyben szerencsére tűz üt ki

1.

Harmadik napja voltak már a szeretetreméltó házigazda rabjai. Állandóan az asztalnál ültek s ha nem volt tele a szájuk valamivel, akkor beszéltek. Ezt a renaissance-élőképet csak néhány balul sikerült szökési kísérlet szakította meg, amely nem lehetett olyan ravasz, hogy a báró eleve keresztül ne látott volna rajta. A kocsit elzáratta a garázsba s ha bármi kívánságuk volt, ő maga gondoskodott róla. A hóvihar elzárta őket a világtól s jóformán nem tudták, hol vannak.

Vomecsni úrnak voltak világos pillanatai e napok alatt, de még világos pillanatai sem vol-

tak annyira világosak, hogy ne vágyott volna vissza belőlük a sötétségbe. Egyszerűen képtelen volt megtalálni önmagát. Evett és ivott s közben úgy tűnt neki, hogy minden látható és hallható jelenség leírhatatlan messzeségben van tőle. A báró hangja távoli zsongásnak tűnt — holott cseppet sem volt távoli és egyáltalán nem volt zsongás.

A harmadik estebédet már Zoltán is fojtott türelmetlenséggel költötte el. A báró hatalmas húsdarabbal bajlódott az asztalfőn.

— Nekem beszélhetnek az orvosok — mondta — hústalan diétáról. Én véresen eszem a húst, mert máskülönben nem marad benne semmi, amiért érdemes volna megennem. Láttam már embereket, akik a húslevestől is félték és mégis korán haltak meg. Nem szeretem, mikor az orvosok általánosítanak. Amíg nem tudnak semmit a hormonokról, addig ne írják elő nekem, hogy mit egyem és mit ne.

— Ugy van, — felelte Zoltán álmosan.

— Engem nem érdekel a halál, — folytatta a báró, — mert engem az élet sem érdekel. Mindenem megvan, amíg nem kívánok semmit. És semmitől se félek, amíg nem ragaszkodom semmihez.

A véres húsdarabok gyorsan tűntek el a zsíros ajkai mögött s bő kortyokban itta a nehéz bort. Zoltán hirtelen elernyedve érezte, hogy

megszűnik az ellenállása és hetekig itt fog maradni; ami csendes, tehetetlen kétségbeeséssel töltötte el.

Amikor, vacsora után, szobájába kísérté Vomecsni urat, — leültette egy karosszékre s a füléhez hajolt:

— Szökjünk meg, — súgta neki. De a részeg ember megkapaszkodott a karfában:

— Maradni, — suttogta merev ajakkal s szemét lesütötte, mintha nem érdekelné a külvilág. Zoltán tudta, hogy öt percen belül megjelenik a házigazda s nem mozdul mellőlük hajnalig. Vomecsnit viszont nem veheti a hátára, mert ittlétük alatt újabb kilókat hízott. Ekkor történt a csoda.

Zavaros hangok szűrődtek át a falakon. S az udvar felett vörös volt az ég. Valami égett.

Zoltán kabátot kapott magára s leszaladt. A rohanó emberek nyomán eljutott az istállóig, amelynek a hátsó fala végett. Perzselő meleg volt és süketítő lárma. A báró ingujjban állt egy létrán s onnan locsolta a fal tövét s az ablakot. Zoltán hirtelen megfordult és futni kezdett. Elcsípett egy bámészkodó gyereket s elhozatta vele a garázskulcsot az ispántól. Azt mondta, hogy a báró úr kéreti. Aztán felment Vomecsniért s felöltöztetvén, lerángatta a lépcsőn. Betuszkolta a garázsba, s ügyel-bajjal elhelyezte a kocsiban. A kocsit kivitte az országútra az alvó Vomecs-

nival s leállította egy liget mellett, amely felfogta kissé a hófúvást. Azután visszament tüzet oltani s derekasan kivette részét a munkából.

2.

Azzal a nyugodt érzéssel tette ezt, hogy most már van egy lehetőség a szökésre. Amikor azonban a helyzet nem javult, maga a báró kérte meg, hogy szaladjon be a kocsiján Ökörhalomra segítségért. Adja azonban becsületszavát, hogy visszajön. Zoltán nem adta. Akkor nincs garázskules. Kifutott az országútra s felrántotta a kocsiajtót. Vomecsni húsos arca, mint egy hanyatló holdvilág tárult elé:

— A hajtó volt a hibás! — mondta Vomecsni elkeseredve. A fiatalember félretolta a fejét s beült a kormány mellé. Tíz perc múlva Ökörhalomban voltak s amint az ökörhalmi tűzoltók sorra felkeltegették egymást, Zoltán felszabadultnak érezte magát, mint akiről egy igen kellemes, de túlságosan zsíros lidércnyomás mulik el.

Amikor visszatért a kaszinóba, ahol forró kávét rendelt, Vomecsni már egyenesen ült egy asztalnál s vizes zsebkendőt szorított a homlokához.

— Kicsoda ön és mit akar tőlem? — kérdezte a régi, rosszindulatú hangján Zoltánt, ami-

kor az leült az asztalához. A fiatalember elnéző mosollyal felelte:

— Negyedik napja vagyunk együtt és én hoztam ki önt a szakácsnő szobájából Cservárott. Ha sikerül visszavinnem Pestre, azt hiszem, jó munkát végeztem önnel, ezt dicsekvés nélkül mondhatom.

Vomecsni kétkedően nézett a fiatalember világos szemeibe. Jobbkarját révetegen emelte maga elé, mintha emlékeznék. Aztán elutasító mozdulatot tett:

— Kihez van szerencsém?!

Üreghy Zoltán mosolygott.

— Majd eszébe fog jutni, — mondta. — Csak igyék egy kávé.

A kávénak mindketten nekiláttak s behunyt szemmel élvezték forró és illatos gőzét. Vomecsni könnyezni kezdett és így szólt:

— Most már tudom — mondta meghatottan. — Felborult a kocsi és maga mentette meg az életemet!

— Erről nem tudok, — felelte a fiatalember.

— Érdekes, — dünnyögte amaz — pedig erre emlékszem.

Megitták a kávé, fizettek s kimentek a kocsához. Vomecsni bizonytalanul járt, de legalább járt már. A hó nem esett most s a hideg megke-

ményedett az éjszakában. Az út vidáman ropogott a kerekek alatt. Félóra mulva Sárbogárdra értek.

3.

Hajnali háromkor holtfáradtan s meggémberedve vezette be kocsiját Pestre Üreghy Zoltán. Amikor megállt a sashegyi villa kapuja előtt, úgy érezte, hogy végső erőfeszítéssel hozta el ide ezt a Vomecsnit, aki a lány nagybátya volt... Máskülönben nem lett volna értelme a sietségnek. A város lámpái vidáman hunyorogtak odalent s mintha egy másik világba ért volna e változatos élményű napok után. Vomecsni utálatos nemtörődömséggel aludt a kocsiban s hangosan horkolt. Zoltán nem volt képes megtudni tőle, hogy hol lakik. De aztán arra gondolt, hogy talán jobb is, ha nem adja ki a kezéből ezt a kincset. Vomecsni sohase fogja megtudni, hogy mi is történt vele három nap és négy éjszaka alatt s talán jobb is, ha nem tudja meg. Ha pedig holnap beállítana hozzá a lakására, vagy az irodájába, talán nem is venne tudomást a történetekről s egyszerűen kidobná. Utóvégre igaz, hogy Vomecsni szolgálélek, de nem szabad elfelejteni, hogy elsősorban Üreghy Ödönt szolgálja s vajjon ki láthatna Üreghy Ödön lelkébe, — ha volna is neki!

Nem, amíg a kapukulccsal bibelődött, Zoltán belátta, hogy nem tehet okosabbat, minthogy megragadja ezt a soha vissza nem térő alkalmat s mindaddig fogságban tartja Vomecsni Oszkárt, amíg mindent meg nem tudott a lányról, amit tudni akart, Ilyen értelemben cselekedett eddig s eztán se fog visszariadni, hogy a kellő pillanatban konyakot töltsön Vomecsninek, ha már túlságosan visszaváltozott volna hétköznapi alakjává, amely nem sok jóval biztatott!...

Ismét sűrűn hullott a hó, amikor a kocsi bevitte a garázsba s a másik kapu mellett, a havas kökerítésen alvó Vomecsnit átkarolva, felment a téli álmát alvó kert kölépcsőin. Felnyitotta a hallba vezető ajtót s kellemes, álmosító meleg csapta meg. Megkereste a kapcsolót s az inasának szóló csengőt. Aztán Vomecsnival együtt lerogyott a szőnyegre.

4.

Az inas szemei megrökönyödést fejeztek ki, de uralkodott magán. Különösen, amikor a földön fekvő ura egészen természetes hangon utasította:

— Készítsen nekem meleg fürdőt s ennek az úrnak ágyat a mellettem levő szobában. Az én engedélyem nélkül nem hagyhatja el a házat.

Zoltán ekkor felkelt s elégedetten gondolt a

napoleoni diplomáciára, amellyel ezt az ügyet intézte eddig. Mégis, sokkal türelmetlenebb volt még ilyen fáradtan is, semhogy később a magához térő Vomecsnitől meg ne kérdezte volna:

— Hogy van az unokahúga?

Ekkor már a dohányzóban ültek egymással szemközt, egy-egy csésze feketekávé mellett. S Vomecsni szemének pillanatnyilag rendkívül világos pillantása birta rá Zoltánt, hogy elárulja magát. — Hogy van az unokahúga? — kérdezte tőle s Vomecsni még csak szokatlannak sem találta a kérdést. — Az unokahúgom jól van, — felelte habozás nélkül.

Nehéz volna eldönteni, *miért* nem okozott neki meglepetést ez a kérdés. Kérdés, tudta-e egyáltalán, hogy miről beszél és kivel? Mert az is lehetséges, hogy nagyon is jól tudta. Csak-hogy a fiatalember nem érte be ennyivel. Ha valaki egyszer a szerelméről beszélhet, akkor ettől nehéz eltéríteni.

— Nem könnyű egy magányos lánynak — mondta óvatosan. S Vomecsni még mindig értelmes tekintettel meredt rá. És azt felelte:

— Könnyű, ha valakinek jó módú nagybátyja van.

Zoltán meglepetten nézett rá.

— Ugy érti, hogy ön tartja el?

— Nagyon sokat tettem érte, — felelte Vomecsni, de ezzel a hazugsággal mintha ki is adta volna minden erejét. Feje lecsuklott s vállai elő-

redőlték. Vastag kezei elernyedve terültek el az asztalkán. Belépett az inas és éppen a kellő pillanatban rántotta el előle a félig üres kávéscsészét.

— A fürdő és az ágyak rendben vannak, uram, — mondta az inas. — A nagyságos asszony már nagyon türelmetlenül várta a híradását.

Oh, Krisztina néniről el is feledkezett Zoltán. Vajjon, hogy fog neki tetszeni ez a vendég? Ha Zoltán nő lett volna, határozottan más férfit keresett volna magának, mint amilyen Vomecsni volt. És mégis, az a pár mondat, amit a lányról váltottak, revelációnak tűnt. S ha igaz, az, hogy Vomecsni „nagyon sokat tett“ érte, akkor Zoltán is nagyon sokat fog tenni Vomecsniért, mert akkor ő mégis derék ember, akármilyen visszataszítóan hideg fráternek tetszett eddig. Politikusok — állítólag — mindent egy elvért tesznek s uralomrajutván, maguk köré gyűjtik s megjutalmazzák mindazokat, akik ugyancsak mindent ugyanazért az elvért tettek. Így volt Zoltán a maga „elvével“, akinek még nem tudta a keresztnévét, mert nem merte megkérdezni Vomecsnitől, de akiről egyébként épp eleget tudott ahhoz, hogy tökéletesen szerény és tökéletesen tudatlan legyen vele szemben — s önkéntelenül ő is úgy osztályozta a világot, mint egy politikus; ellenségek és barátok szerint. Ennek az ügynek nem sok barátja akadt eddig s

Vomecsni úron áll, hogy barát akar-e lenni, vagy ellenség. Egyelőre nem igen lihet az ember a józanságában. Túlságosan rövid ideje annak, hogy nem tudott lépni s nem tudott válaszolni a kérdésekre. S ha holnap el akar menni, akkor ismét az alkoholhoz kell nyulnia. Hivatalát értesíteni fogja s ha vannak hozzátartozói, akkor azokat is. De ez az ember nem olyan, mintha hozzátartozói is lennének. Legalább is elképzelhetetlen, hogy bárki szorosabban Vomecsnihez tartozzék. És mégis, az a kijelentése, hogy „nagyon sokat tett” az unokahúgáért, óvatosságra intette Zoltánt. Csaknem gyengéden nézett rá, amikor az inas megfogta a fejénél és a térde alatt s becipelte a szomszéd szobába, amelynek kék kárpitján Krisztina néni parfümjé lengett enyhén, mert talán a nap folyamán egyszer átment a szobán. Zoltán nem segített az inasnak, mert ő már eleget cipelte Vomecsnit. Vomecsnit a dajkája óta nem cipelte senki annyit, mint Üreghy Zoltán s vajjon mi lesz a jutalma ezért? Majd eldönti a közeljövő. Zoltán cigarettára gyújtott s kiküldte az inast. Megállt az ágy előtt, amelyben Vomecsni feküdt s feszülten figyelte a kisimult arcvonásait. Valami hasonlóságot keresett e vonásokon azzal a lánnyal, akit szeretett; de semmi hasonlóságot nem talált s ez nagy megkönnyebbüléssel töltötte el.

5.

Amikor a meleg fürdőben ült, összekulcsolt kezekkel, arra gondolt, hogy a Péntekb báró pompás kastélyában nem volt fürdőszoba s ezt a meleg fürdőt nagyon megérdemelte már a hóviharak s egyéb, polgári viharok napjai után. A báró semmit se várt az élettől, s ez a filozófia igen mély hatást tett Zoltánra. Annak a szegénységnek, amely boldoggá tesz, nyilvánvalóan ez a magyarázata s nem a kényszerű szegénység teszi elégedetté az embert. Tehát valóban csak egy gazdag ember lehet igazán és elégedetten szegény. Egészen más, ha valakinek nem telik fürdőszobára s más, ha nem használja ki azt a lehetőséget, hogy fürödhetik.

Viszont az is kétségtelen, hogy csak egy meleg és élvezetes fürdőben ülve láthatja ezt az elvet ilyen világosan az ember. S ezért Zoltán elnyult a kádban s énekelni kezdett, hogy el ne aludják idejekorán.

TIZENNEGYEDIK FEJEZET

*amelyben két tyúk rendkívül szokatlan helyen
tartózkodik*

1.

A dolog ott kezdődött, hogy tavaly húsvétkor bizonyos zálogház tisztviselői vásároltak egy rózsaszín tüllel borított kosarat, amelyben két darab egynapos csirke csipogott. Ezeket kolléganőjüknek, Fazekas Mária kisasszonynak adták ajándékba. A kisasszony méltatlankodott is emiatt, mert a csirkék — akármilyen helyesek is voltak! — egész éjjel tartó csipogásukkal felbőszítették a főbérlnőt, bizonyos özv. Kucsera Félixné, aki harmadnap kijelentette:

— Én pedig nem takarítok ingyen a csirkéi után!

A kisasszony megfizette a takarítást, mert eddig már szívéhez nőttek a csirkék. A lakbére lassan emelkedett a csirkék miatt, de a kisasszony nem panaszkodott, mert így legalább nem volt annyira magányos az élete.

Ha senki se látta, ő maga is olyan gyámoltalan volt még, mint egy néhánynapos csirke. Mégis tetszett neki, hogy a csirkék benne az erős védelmezőt látták, azt a Kotlóst, amelyre még neki magának is szüksége lett volna. Ha

nem volt otthon, — már pedig igen keveset volt otthon napközben — a két csirke a szoba közepén állt és csipogott. Amikor azonban otthon volt, akkor odafutottak hozzá és nekitámaszkodtak a lábának. Időnkint vígan csipkedték egymás szemét, vagy parányi taraját. Eredménytelenül kapargálták a parkettet, csipkedték fejletlen szárnyukat, amely inkább csak torzképe volt egy szárnynak.

Amint a csirkék nőttek, egyre több és több szál szövődött közöttük. Ismerték egymás szokásait, lépteit, hangját és gondjait. Az egyik csirkéből fekete, kopasznyakú, a másiktól hófehér, pirostarajú tyúk lett. Sok bajt okoztak, de a kisasszony mindent vállalt értük, mert a tyúkok nagyon okosak voltak és nagyon szerették őt. Amikor hazajött, a vállára szálltak s gyengéden csipkedték a fülcimpáját.

A zálogház tisztviselői nem akarták elhinni, hogy a két pelyhes csibe még mindig megvan, holott már anyányi tyúkká fejlődött... S egy este meg kellett őket hívnia, hogy saját szemükkel győződjenek meg az igazságról. A kövér becsüs elhozta a feleségét is, aki még kövérebb volt s kiderült, hogy a kövér becsüs *otthon* s családi vonatkozásban igen érzelmes és szelid lélek, aki-nek nincs más vágya, mint az, hogy a felesége *ne* találjon kivetni valót a tetteiben. Itt volt még a pápaszemes irnok s a magas, katonás külsejű ellenőr is, akik külön-külön és együttesen megcso-

dálták a tyúkok intelligenciáját, szeretetreméltóságát s azt a könnyedséget, amellyel percek alatt telepíszkították a szobát...

2.

A kisasszony élete nem volt tehát olyan egyhangú, amilyennek *kívülről* látszott. Mert hiszen az ablakban virágok is álltak, a gyér, udvari fényben sápadozva; de mégis élő virágok voltak, fejlődtek, illatoztak s elhervadtak; s egy alpesi réten se tehettek volna egyebet. A kisasszony ismerte minden levélkéjüket s velük érzett, ha valami bajuk volt; amint hogy harsányan felnevetett, ha a fekete tyúk keményen belecsípett a fehér tyúk szétterjesztett ujjába, hogy aztán kihívóan nézzen áldozatának szeméibe, mintha csak azt kérdezné:

— Na és most mi lesz?...

Mindazonáltal az utolsó hetekben még a tyúkok is megérezték, hogy valami történhetett... Mária az ágyban feküdt és lehunyt szemhéjai alól egy-két könnycsepp buggyant elő. S néha szelíden elhárította a tyúkok közeledését.

De a legutolsó napokban mintha helyreállott volna a lelki egyensúlya. Esténként töpörtyűt evett egy nagy papirosból s nem bánta, ha a tyúkok elcsipkedik előle a legjobb falatokat. Sőt, még el is mosolyodott, amikor egy nagy töpörtyü-darabon percekig huzakodott a két tyúk s

végül az egyik elengedte s csaknem hátraesett... Ki tudná megmondani, mi játszódtott le a kisasszony lelkében?... A város fehér volt; egész héten hullott a hó. Az új hídról nézve olyan volt a város, mint egy 1700-beli metszet. A Gellért-hegy lába belefagyott a Dunába s a Jánoshegy halványkék színei beleolvadtak az ég habfehér ködébe. Fekete hókotró villamosok jártak az el-süllyedt síneken s a gesztenyéskofák pompás gőzbe burkolóztak. Esténként, hazamenet, a kisasszony meg-megállt a kirakatok fénye előtt s a parányi gőzmozdonyok fáradhatatlan futását figyelte ugyanolyan fáradhatatlanul. Télen sohasem érezte annyira magányosnak az életét, mint tavasszal, — mert télen egészen alacsony az ég s mintha a város, a nagy, szürke fedél alatt, egyetlen közös helyiség lenne. Télen azt se bánta, ha lépten-nyomon megszólítják, bár, ha nem is bánta, elutasító arcot vágott s nyomban továbbbsietett. Gyakran járt moziba s elszörnyedve figyelte az intrikusok cselszövényeit, amelyek Alaszkában éppolyanok, mint Pesten. Nem volt biztos benne, hogy szereti-e Üreghyt, de *abban* biztos volt, hogy irtózik tőle: mert kísértő volt a rengeteg pénzével, amelyről mindenki tudott. A zálogházi kollégák is céloztak már rá, hogy a kisasszony számár, ha ilyen makacsul küzd egy ilyen lehetőség ellen, amely semmi kellemetlent sem tartalmaz!... Dehát hogy is értenék meg, hogy az elszenvedett nélkülözésekért *nem* kárpótolja a szegény, de önérzetes embert az, ha va-

laki *érdekből* vagyont ajándékoz neki! Mert a szerelem *érdek*, az kétségtelen. Ha bizonyos volna, hogy Üreghy Zoltán *nem* szerelmes, akkor szóba lehetne állni vele. De ennek az ellenkezője bizonyos. A kisasszony nem szándékozott eladni magát. Elégszer előfordult már, hogy öt év múlva megszűnt az ilyen szerelem s akkor a férfi kijelentette a nőnek:

— Nekem köszönhetsz mindent, az én pénzből éltél mostanáig!

Ezt *borzalmas* elképzelni is. Akkor ő mindjárt otthagyná a férfit s beköltözne ismét egy ilyen albérleti szobába; csakhogy akkor már nem volna *lány* s már nem volna önérzete. Mi értelme van ennek?! Most mégis csak jobb, mert nem az a lényeg, miye van az embernek, hanem, hogy mire lehet büszke.

Mindezek a töprengések arra voltak jók, hogy megvívásztalják a kisasszonyt, — ha nem is voltak éppen helytállóak. A valóságban pedig egészen helytállóak voltak, de nem tudták megvívásztalni őt.

Ha nem is volt senkije, mégis előfordult, hogy el kellett hárítania illetéktelen beavatkozásokat. Mert Kucseráné például a főbérlő jogán mondta számtalanszor:

— Tulajdonképpen mire vár, Mária kisasszony?

Ilyenkor Mária kisasszony szürke szemei felragyogtak s így felelt:

— A remunerációra.

De ez a válasz nem elégítette ki a természetes asszonyt, akinek orrán vastag szemölcs volt s a szemölcsből három fekete szőrszál meredt elő:

— De azonban egyszer mindenki férjhez megy. Nem igaz, Mária kisasszony?

Mária vállat vont:

— Vannak, akik nem mennek férjhez, Kucseráné.

— De miért tartozna azokhoz, akik nem mennek férjhez?! Hiszen maga, Mária kisasszony, kimondottan csinos.

A kisasszony ilyenkor kötelességszerűen meglepődött:

— Gondolja?

— Szerintem igen, mondom.

— Nem is hittem volna.

— Izlés dolga, — vallotta be az asszony, — nekem például a Lilian Harvey nem tetszik. Azonban sokaknak tetszik. De nekem nem és én ezt nem is tagadom.

A kisasszony ilyenkor felidézte magában Lilian Harvey, vagy Joan Crawford képét, aki éppen szóba került, s kifejtette a maga véleményét. Férfiakról ritkán beszélgettek, mert Kucseráné tisztelte a kisasszony zárkózottságát, ha ugyan nem is tudta megérteni, hogy mire vár.

A szóbanforgó reggelen Kucseráné ismét felvetette ezt a problémát. De ezuttal süket fülekre talált. A kisasszony rosszkedvű volt s míg a kézitáskája bal alsó sarkát varrta össze, az ablakon át a hóesésre bámult. A szoba hideg volt s

alig várta, hogy elindulhasson. Csak a kora reggeli lármában s forgalomban javult kissé a hangulata. Pékinasok taposták a kerékpárjukat ordítózva; pirosorrú emberek siettek mindenféle irányba. Az általános fehérségből fokozottan rikított a kirakatok és ruhák százféle színárnyalata. A zálogházban meleg volt s a jólismert kliensek már ott álltak az ajtó előtt, türelmetlenül s izgatottan topogva.

A munka lázában aztán elfelejtette mindazt, amiről éjjel gondolkodott. Éjjel az ember mindent felnagyítva lát és felfokozva érez. De nappal ennek nyoma sincs. Az altiszt almahéjat rakott a kályhára s ez az illat valamiképpen a közeledő karácsonyt juttatta eszébe mindenkinek.

3.

Kucseráné lehajolt, hogy kiseperje a szekrény alját. A fekete tyúk odament és csipkedni kezdte az orrán meredező szőröket. Az asszony ráütött a tyúkra s az sértődötten távozott. Az ablak félig nyíva volt s az ucca mélyéről villamoscsilingelés, társzekerek dübörgése és verkliszó hallatszott fel. A két tyúk feltelepedett a vetetlen ágyra s ott elaludt, a szárnya alá dugott csőrrel. Kucseráné lekergette őket, megvetette az ágyat s becsukta az ablakot. Felvett egy könyvet, amelyet a kisasszony a földre ejthetett este, amikor elaludt. Valami angol neve volt, fene tud-

ta elolvasni. A helyére tette. Mire rendbehozta a szobát, a tyúkok ismét az ágyra ültek. Kucseráné már felemelte a seprőt, — mert a kisasszony távollétében nem sok teketóriát csinált a tyúkokkal. Ekkor azonban csengetés hallatszott.

Kezeit a kötényébe törölte s kisietett. A póstás ideje elmúlt, mindjárt tizenegy óra lesz. Kinézett a kémlelőnyíláson s két ismeretlen urat látott odakint. Rögtön arra gondolt, hogy detektívek, mert azok szoktak kettesben járni. Dobogó szívvel nyitott ajtót.

4.

Az egyik úr magas és vékony fiatalember volt, a másik kövérebb és alacsonyabb. Tisztességtudó arccal álltak az előszobában s Kucseráné is megnyugodott.

— Mi tetszik? — kérdezte azon az orrhangon, amelyet idegenekkel szemben használt. Az alacsonyabb úr akart felelni a jelek szerint, de egy halk és váratlan csuklás megakadályozta ebben.

— Itt lakik kérem Fazekas Mária kisasszony? — kérdezte a fiatalabbik rokonszenves hangon. S Kucseráné így felelt:

— Itt lakik, de nincs itthon.

A két férfi összenézett s megint a fiatalabbik mondta:

— Nem baj.

TIZENÖTÖDIK FEJEZET

amelyben kiderül, hogy egy nagybácsi hazudott

1.

Amikor másnap délelőtt Vomecsni Oszkár felébredt, megfürdött és felöltözött, ismét a régi volt: száraz és lelketlen ember, aki tudni sem akart az utóbbi napok tanulságairól. Csakhogy a pompa, amelyben felébredt s Üreghy Ödön fényképe a falon — mennyit harcolt érte Krisztina néni, hogy ottmaradjon az a kép! — ha nem is jó értelemben, de megszelídítette őt. S kénytelen volt meghallgatni a fiatal házigazdát, aki nek előadásából, ha szerény modorban is, nyilvánvalóan kiderült, hogy Vomecsni úr élete többízben veszélyben forgott mostanában s egy bizonyos fiatalembernek nem kis része volt benne, hogy most, mindenek örömére, mégis él.

Ez a fiatalember meghökkenve látta, hogy Vomecsni Oszkár az elmúlt napokhoz képest megváltozott. Már ismét azon a talajon volt, amelyen felnőtt s amelyen az egyöntetű és megtámadhatatlan egyénisége kialakult. Nem akart másról hallani, mint a hivataláról s csak akkor nyugodott meg kissé, amikor Üreghy Zoltán vállalta a felelősséget nagybátyjával szemben arra az esetre, ha az rossz néven venné a szökést.

Cservárról, vagy azt, hogy Vomecsni úr *ma* még nem megy be a hivatalába.

— Mert a mai napot velem kell töltenie — mondta a fiatalember — nagyon sok beszélnivalónk van egymással. S most elmegyünk egy kávéházba s megkezdjük a beszélgetést.

Lehet, hogy Vomecsni a főnöke rokonát tisztelte ebben a fiatalemberben; az is lehet, hogy a rossz lelkiismeret akadályozta meg abban, hogy szembeszálljon vele. Vagy talán a mértéktelen alkoholfogyasztás utóhatásaképpen gyöngült meg Vomecsni úr jelleme. Tény az, hogy a kávéházba elment vendéglátójával, — úgy elment vele, mintha csak megszokott dolog lett volna az életében, hogy kávéházba járjon. Pedig egyáltalában *nem* volt megszokott dolog... S még akkor sem eszmélt a veszélyre, amikor a kávéházban beszélgetés helyett egy üveg konyakot rendelt ez a különös fickó, aki azonban Üreghy Ödönnek unokaöccse!

— Köszönöm, én nem iszom! — szabódott Vomecsni úr — elég volt! Elég volt nekem ebből. Még most is olyanok a lábaim, mintha ólomlógna rajtuk. Én már nem vagyok mai gyerek! — mondta fontoskodó arccal, mint aki egy aforizmát mond. De amikor Üreghy Zoltán felemelte a poharát, mégis kénytelen volt inni.

— Ön talán nem emlékszik rá, — mondta most Zoltán, mintha hirtelen ötlet ragadta volna meg — hogy tegnap sokat beszélgettünk az ön unokahúgáról. Ön kezdett beszélni róla, —

mondta a fiatalember, abban a megszegyenítő tudatban, hogy a magasrendű cél érdekében szemérmetlenül hazudik. De Vomecsni Oszkár nem emlékezett rá, hogy beszélni *kezdet*t volna az unokahúgáról. Viszont egyáltalán nem emlékezett semmire s amúgyis olyan állapotban volt, hogy már az egypohár konyak is harangokat kongatott a fejében. Tehát óvatosságból nem felelt, hanem várt, hogy miképpen folytatódik ez a beszélgetés az ő közreműködése nélkül. Tény az, hogy egyáltalán nem szeretett az unokahúgáról beszélgetni; de mégis csak rendkívül érdekes volt, hogy egy Üreghy hozza szóba az ő unokahúgát. S bármennyire kíváncsi volt, valami belső ösztön azt súgta neki: — Nem kell félned, mert *ez* a fiatalember nem fogja abbahagyni ezt a kérdést.

S valóban:

— Ön azt is említette, hogy igen sokat tett az unokahúgáért.

Vomecsni behúnyta a szemeit s azt gondolta: — Nagyon jól tettem, ha ezt mondtam. Ugy látszik, én önkivületi állapotban is elég okos vagyok ahhoz, hogy vigyázzak a jó híremre! — s fennhangon hozzátette:

— Nem tudom, miért érdekli ez önt? Mindenesetre tény, hogy gondoskodtam róla.

— Látja, — mondta Üreghy Zoltán lágyan — ez az, ami engem meghatott. Van abban valami szép, ha egy ember, akinek nem volna okvetle-

nül kötelessége, jót tett valakivel. S az ön unokahúga nyilván senkire se támaszkodhatik.

— Nem, sajnos, senkire! — mondta Vomecsni, aki e pillanatban már valóban azt hitte, hogy minden pénzét a lányra költi, hiszen őszinte bosszúságot érzett afölött, hogy nincs senki, akire rajta kívül támaszkodhatna a lány.

— Ez a tény önmagában is rokonszen vessé teszi önt az én szememben, — mondta a fiatalember — s a hölgy nyilván meg is érdemli ezt a támogatást!

— Tulajdonképpen állásban van — mondta Vomecsni, akinek fülében furcsán csengett ez a szó: hölgy. Mert ő kisgyerekkorra óta nem látta a „hölgyet“. — Állásban van, mert nagyon szorgalmas és önálló természetű lány. És mégis, főleg azelőtt, de az újabb időkben nem kevésbé, utána néztem, hogy mit csinál s nincs-e valami re szüksége. Elképzelheti, milyen keveset fizetnek . . .

Hirtelen nem jutott eszébe, hol is van alkalmazásban az unokahúga, De a fiatalember, szerencsére, nem is firtatta ezt. Mintha magábaroskadt volna, mélyről jövő s fáradt hangon kérdezte:

— Érdekel engem az ön élete. Az ilyen ember megérdemli az érdeklődést. Talán segíthetném önt áldásos munkájában. Most elmegyünk egy sörcsarnokba s megbeszéljük a továbbiakat.

2.

Félóra mulva Vomecsni úr ismét úgy érezte, hogy minden mindegy. S nem vette észre, hogy ellentmondásba kerül önmagával, amikor előveszi a noteszét s hosszas keresgélés után tudja csak megállapítani, hogy hol lakik az unoka-húga. De talán az ifjabb Üreghy se vette észre ezt. Elég az hozzá, hogy elindultak a Lány lakása felé s a fiatalember immár megtudta végre, hogy a Lányt Fazekas Máriának hívják. Ez is valami, ennyi nehézség és keserű várakozás után.

Amikor özvegy Kucseráné szalónjának kopott lila huzatain ültek s Vomecsni úr érzéketlen arc kifejezésétől a szoba még sötétebbnek látszott, mint amilyen amúgyis volt, Üreghy úr feltette a kérdést:

— A kisasszony egyetlen albérlője önnek?

— Igen — felelte a derék hölgy felvont szemöldökkel — de mi köze hozzá, uram. Ha már ennyit kérdez, mondja meg legalább, milyen jogon, mert én a kisasszony érdekeit szíven viselem. Negyedik éve lakik már nálam és mondhatom . . .

— Csak folytassa! — szóit melegen Üreghy Zoltán — mert örömmel hallok mindent, amit a kisasszonyról mond.

— Dehogyan folytatom! — rivalt rá özv. Ku-

cseráné — amíg meg nem mondja, hogy mit akar.

— Biztosítom önt, asszonyom, hogy a kisasszony érdekében jöttünk önhöz s neki ártana vele, ha nem volna őszinte hozzánk. Hiszen ha a kérdéseink, vagy beszélgetésünk olyan fordulatot vesz, amely önnek már nem konveniál, akkor nyugodtan felállhat s azt mondhatja: — Kérem, végeztünk! — Nem igaz? Addig azonban legyen bizalommal hozzánk, amint hogy mi is bizalommal vegyünk önhöz.

Ezek a szavak megnyugtatták az asszonyt s így felelt:

— Hát csak kérdezzen, kérem.

— A kisasszony nem túl jó módú, úgy-e?

— Nem, egyáltalán nem — felelte az asszonyság — önmagára van utalva s az bizony édeskevés. Csakhogy ő mindig elégedett, mert büszke. Tetszik érteni.

— De van valaki, aki támogatja, ügyebár? — kérdezte Zoltán s nem vette észre, hogy Vomecsni úr arcára fekete felhő telepszik. S a következő pillanatban Kucseráné már felelt is, keresztbefont karokkal:

— Nem támogatja azt senki, kérem. Egyetlen rokona van, egy nagybátyja, bizonyos Vomecsni Oszkár, aki főtisztviselő valahol. S ez soha még felé se nézett, mert fél, hogy egy fillérjébe is belekerül a kisasszony. Inkább elkerüli. Valóságos állat az ilyen, — mert tessék elképzelni, hogy még hozzá agglegény! Kire hagyja

a pénzét, azt kérdem, uram. Mit ér az ilyen ember lelke, ha van is neki? Erre feleljen, ha tud.

Zoltán elmosolyodott. Minden úgy történt, ahogy remélte. Már fel is kelt a helyéről.

— Asszonyom, — mondta — ön nagyon értékes felvilágosításokat adott nekünk. Ez az úr a kisasszony nagybátyja s azért jött, mert ezentúl rokoni szeretettel akar közeledni az unokahúgához. Azonban nagyon fontos volna, hogy a kisasszony *ne* tudjon erről a látogatásunkról. Éppen ezért Vomecsni úr egy esztendőn keresztül minden elsején száz pengőt fog fizetni önnek azért, hogy ezt a tényt elhallgassa a kisasszony előtt. Allja az üzletet?

Az asszony arca szétterült s kijelentette:

— Soha az életben meg nem tudja tőlem, efelől bizonyosak lehetnek az urak.

Igy tehát elbúcsúztak s lent a havas uccán megálltak a Zoltán kocsija előtt.

— Szálljon be, Vomecsni úr, — mondta a fiatalember vésztjósló mosollyal — s gyerünk a lakásomra.

— Köszönöm, — felelte az — de én inkább az *én* lakásomra mennék.

De aztán a fiatalember arcába nézett s szó nélkül beült a kocsiba. Mert ez az arc egészen más volt, mint eddig. Ez egy elszánt fickó arca volt, aki mirtha kirítt volna a polgári társadalomból! S Vomecsni úr úgy érezte, jobb lesz, ha nem ellenkezik vele.

Szótlanul ült a kocsiban, amikor átmentek a

befagyott Duna felett s szótlanul ment fel a villa lépcsőin. Szótlanul ült le a dohányzó barnabőrhuzaatos karszékére s csak amikor Dávid, az inas konyakot hozott s megint kiment, akkor tört fel belőle az ijedség:

— Én nem iszom többet s nem vagyok hajlandó havonta száz pengőt fizetni annak az aszszonynak!

Zoltán szigorúan nézett rá:

— Vomecsni úr, döntse most el magában, hogy ellenségek legyünk-e, vagy rokonok?

— Hogy érti ezt?

— Ugy, hogy én szeretem azt a lányt. Sokkal jobban, mint bármi mást a világon. S ön jól teszi, ha ebben az ügyben hozzám csatlakozik. Először, mert jó ügyet támogat s másodszor, mert én ebben az egyetlen ügyben kiméretlen is tudok lenni. Kénytelen volnék önt is a legyőzendő akadályok közé sorolni. S én minden akadályt legyőzök, ha az egyetlen és pótolhatatlan életcélomról van szó.

— Dehát mi szükség van rám ebben az ügyben? — kérdezte Vomecsni úr. — Az unokahúgom nagykorú, tudtommal s azt teszi, amit akar.

— De nem azt teszi, amit én akarok, — felelte Zoltán szomorúan.

— Nagyon sajnálom, — felelte Vomecsni határozottan, — de én pénzt nem adok. Nekem nincs fölösleges pénzem. Én csak egy tisztviselő vagyok . . .

Zoltán leplezetlen undorral tekintett rá. S azt mondta:

— Azt képzeli, hogy a *maga* pénzével akarom meghódítani Máriát?

Vomecsni értetlenül, de bizonyos megkönynyebbüléssel nézett rá.

— Ember, ha tudná, hogy megvetem magát — folytatta a fiatalember. — A szegény és a gazdag emberek közt áll maga, mint egy fősvény hörcsög, aki álmában is a kincseit félti. S ha még kincsei lennének, — de csupán egy átlagos polgári betétje van a bankban. S ez elég, hogy megfertőzze a gondolkodását s vakká, iriggyé és ostobán fukarrá tegye. Maga nem elég tehetséges ahhoz, hogy kapitalista legyen, — miért irtózik hát a szegényektől? . . .

Vomecsni kényelmetlenül feszengett a helyén, mert most már egy szót sem értett az egészről. Mit akar tőle ez az ember? Mi lesz a vége ennek? De mert nem a megnemértés kínozza, hanem a félelem a betétjéért, végképp megkönynyebbült, amikor a fiatalember előrehajolva mondta:

— Ezentúl segélyezni fogja az unokahúgát az én pénzből s olyan módon, hogy soha ki ne derüljön, hogy az én pénzből teszi. Azt akarom, hogy az unokahúga ne legyen szegény lány s akkor talán, ha már nem az, hozzám fog jönni.

Vomecsni ijedten bólintott, mint aki túl akar lenni a dolgon s a világért sem akarja,

hogy hallgatása ellentmondásnak tűnjék. S a fiatalember így folytatta:

— A dolog lebonyolítására nézve mindent részletesen megbeszélünk majd. Gondoskodni fogok róla, hogy ne csak pénzébe ne kerüljön a mecénás szerepe, hanem még keressen is rajta. Most pedig elmehet s lakásába azonnal vezettesse be a telefont, hogy bármikor elérhessem. Természetesen ezt is az én költségemre.

Vomecsni felkelt a karosszékből. — Természetesen számíthat rám, — mondta meghajolva s e meghajtás inkább az Üreghy Ödön nagyságának szólt. Mert Üreghy Ödönnek eddig mindenben igaza volt s most kiderült, hogy igaza volt abban is, hogy az unokaöccsét bolondnak tartotta. De Vomecsni úr sokkal józanabb volt, semminthogy fellázadt volna e bolondság ellen. Az a fontos, hogy őt nem érheti károsodás; ha csak utólag Üreghy Ödön rossz néven nem veszi tőle, hogy közreműködött e cselszövényben. Mert talán azt fogja hinni, hogy ő, Vomecsni Oszkár, rá akarta tukmálni az unokahúgát egy Üreghyre! — Nem, ilyesmire sohasem vetemedne, hiszen Üreghy Ödönt százszor fontosabbnak tartotta az egyetemes élet szempontjából, mint a saját unokahúgát, akihez semmi köze.

— Csak arra kérem, — mondta tehát az ajtóban állva, — hogy Ödön úrnak ne mondja el!

Zoltán megértette e nemes lélek vergődését s egy kézlegyintéssel megnyugtattván, elbocsájtotta.

TIZENHATODIK FEJEZET,

*amelyben Kovács Alajos meg akarja téríteni
Üreghy Ödönt.*

1.

Nagy tévedés azt hinni, hogy minél rendkívülibb író valaki, annál közönségesebb ember. Szó sincs róla. Annak a ténynek, hogy valaki rendkívül szokatlan módon eszik, mindig az illető fizikai és metafizikai adottságaiban van az oka s ugyanígy annak a másik ilyen ténynek is, ha valaki rendkívül szokatlan módon gondolkozik. Mert hiszen a legtöbb író gondolkozik, még ezekben a különös időkben is, amikor valóban az az írói nagyság mértéke, hogy minél több ostoba fajankó legyen képes megérteni azt, amit az ember ír! Ez a Kovács Alajos rendkívül közönséges dolgokat írt s rendkívül közönséges dolgokat cselekedett. Mindennek az a közös magyarázata, hogy rendkívül közönséges ember volt.

Tetteit semmi más nem irányította, mint az a makacs törekvés, hogy le tudja győzni az embereket. Ezért veszett össze mindenkivel s ezért kerülte azoknak a jelenlétét, akikkel egyetértett.

Igy tért vissza ezuttal is ahhoz az emberhez, akinek a róla alkotott és hangoztatott véleménye egyenesen lesújtó volt: Üreghy Ödönhöz. Mintha nem is tudna nélküle élni, nem nyugodott addig, amíg újra és újra kellő leckét nem

kapott tőle; olyan leckét, amely aztán újabb kísérletekre piszkálta őt. Ezúttal Üreghy Ödön azonnal úgy intézkedett, hogy vezessék fel az elnöki szobába, mert attól tartott, hogy, ha elutasítja, annál többször kell majd találkoznia vele.

Az író tehát megjelent előtte, beült egy karosszékre s elfogadott egy brazil szivart, miközben legyűrte e szivarral szemben érzett belső ellenállását. Keresztberakta a lábait, ami azt a rossz érzést keltette a vezérigazgatóban, hogy sokáig akar maradni. S aztán így szólt:

— Tudom, hogy kellemetlen emlékei vannak a vadászatról, amelyet saját maga rendezett s azt sem szeretné, ha én most cservári híreket közölnék magával. De én már hetek óta Pesten lakom és nem érek rá a maga ügyeivel foglalkozni. Csak hogy nem az én hibám, ha a világ tele van a maga ügyeivel.

E kellemetlen bevezetés után kifújta a szivarfüstöt s várt. De Üreghy csak a fejét csóválta, mintha azt mondaná: — Nem értem, mit akar tőlem, engem semmi nem érdekel.

Azonban Kovács urat, ellenkezőképpen, minden érdekelte. S azt mondta neki:

— Azért jöttem, hogy feivilágosítsam magát. Az én kísérletem, hogy Mariannet visszavegyem magától, nem sikerült. Nem magán mulott s nem is Marianneon, hanem rajtam. Mert én magam rájöttem, hogy ez a nő tele van idegekkel s nekem elég a magam baja, ami azonos a világ bajával. Higyje el nekem, sajnálattal láttam,

hogy maga valósággal beleszeretett Marianneba. Sajnálattal, mert szívesebben láttam volna a maga oldalán, mint bárhol másutt. Maga Mariannet nem veheti el tőlem, csak helyet adhat neki, mint semleges közeg. De a magáé éppoly kevésbé lehet, mint az enyém.

Üreghy kelletlen arcot vágott.

— Van róla tudomása — kérdezte az író — hogy Marianne megcsalja magát?

— Magával? — kérdezte Üreghy Ödön mosolyogva. Az írot felbosszantotta ez a mosoly. De uralkodott magán, mert még sok mondanivalója volt.

— Nem velem, — mondta. — Mással. És pontosan azóta, amióta maga komolyan veszi az egészséget. Tehát Cservár óta. Amióta Marianne megváltozott és úgy tesz, mintha örülne magának. Amióta pénzt fogad el magától s amióta hétszobás lakást fogadott el magától. Azóta csallja meg. S a pénzt Mester Tódornak adja, politikai célokra. Nem, mintha politikai céljai volnának — csak éppen Mester Tódornak vannak politikai céljai. S e célok érdekében mindent felhasznál. Még önmagát is.

— Tudja ezt bizonyítani? — kérdezte Üreghy. S a fiatal író így felelt:

— Tudom. És fogom. Ne gondolja, hogy engem Marianne miatt bánt a dolog. Engem a pénz bánt. Maga azt hiszi, hogy Marianne az a nő, aki pénzért eladja magát. Holott a barátja karrierjéért adja el magát. Már lent, Cserváron

kezdődött. Mester Tódor a jövő embere. S az igazi asszony mindig megérzi a jövő emberét. A jövő embere nem a szegény ember és nem a gazdag ember. A jövő embere az az ember, aki el tudja hitetni, hogy ő a jövő embere. S ha el tudja hitetni, akkor már az is. Erre a gyönyörű szép, ideges és a kultúrától megundorodott asszonyra úgy hatott Mester Tódor, az erőteljes ostobaságával s azzal a bátorsággal, amellyel önmagáról mer beszélni — mint egy próféta az orgiák mámorára. Marianne a tömeg előfutárja. Ő az első, aki igazán behódolt. Mint a tömeg, ő is azt hiszi, hogy Mester Tódor naggyá teszi őt. Holott ő teszi naggyá Mester Tódort.

— Mit akar tőlem, — kérdezte ernyedten Üreghy Ödön.

— Ami ezt az ügyet illeti: szüntesse meg Marianne támogatását, mert különben le fogom leplezni magát. Nyilvánosságra hozom, hogy maga pénzeli Mester Tódort. Ez a fenyegetés egyébként fölösleges; csak azt akarom megakadályozni, hogy gyöngének bizonyuljon az asszonnyal szemben. Én már sokszor bizonyultam gyöngének . . .

— Marianne tudja, hogy maga idejött ezzel?

— Igen. Megpróbáltam *vele* elintézni a dolgot. Megmagyaráztam, milyen megalázó az a tudat, hogy maga pénzt ad neki s azt hiszi, hogy ruhákra költi el... De nem segített; asszonyra beszéddel nem lehet hatni. Teljesen a Mester Tó-

dor hatása alatt áll. Ez az ember csupa ellenérv s ma nem az érvek, hanem az ellenérvek korát éljük. Az érveket bizonyítani kell, az ellenérveket nem kell bizonyítani. Ez a különbség. S hamarosan én is veszek magamnak egy lila sálát s egy csizmát és ordítani fogok, hogy tettek kellenek Mint ahogy úgy is van. Tettek kellenek, mert szavakkal nem lehet lerombolni semmit.

— Mit akar lerombolni? — kérdezte Üreghy Ödön meghunyászkodva.

— Például önmagamát, — felelte az író. — Hiába irtam és bizonyítottam, hogy felesleges vagyok: sokkal meggyőzőbb az egyszerű tett; föbe kell löni magamat. Nem érzi, mennyivel kézenfekvőbb? Mennyivel meggyőzőbb? Pedig, higgye el: *tudni* azt, hogy felesleges vagyok ebben a korban, ez sokkal jobban fáj, mint a lövés.

— Miért mondja ezt nekem, — kérdezte Üreghy Ödön, — amikor tudja, hogy én sohase foglalkoztam ilyen kérdésekkel?!

— Mert azt akarom, hogy foglalkozzék velük. Mert egyenesen felháborít, hogy ilyen kérdések nem érdeklik. Érti most már?

— Nem. Sokkal érthetőbb volna, ha azt mondaná, hogy Mester Tódor helyett magát támogatassam.

— Ez a gazdag emberek privilégiuma, — felelte az író — joguk van pimaszul vélekedni a külvilágról. Látja, ha nekem pénzt adna, akkor én elmennék egy oduba és megírnám az Új Humanizmust.

— Mi az, — kérdezte Üreghy Ödön, enyhe gúnnyal — hogy Új Humanizmus?

Kovács úr lehajtotta a fejét. Atérezte a gúnyt. Tudta, hogy erre nem tud itt megfelelni. Az istenhit és emberszeretet elenyészett a Földön, de ki törődik ezzel? Millió és millió embertársunk Isten helyett olyan vezetőkben hisz, akik viszont Isten helyett e szédült milliókban hisznek csupán. Egymásra utalva menetelnek a végzetük felé, de vajon nem nyilvánvaló-e, hogy egyik se lehet meg a másik nélkül? S hogy csupán önmagukat adhatják egymásnak, de semmi kívülállót, semmi önmaguktól függetlent, semmi örökkévalót? Hát milyen új vallás ez? Ha e gögös és új tömegek elveszítenék vezérüket, semmijök se marad s ha e vezérek elvesztik a bennök hívó tömeget, mindent elveszítettek. Krisztus meghalt és megmaradt nekünk és mindörökké megmarad. De a kor vezetői, akik Krisztus helyére telepszene, amikor nem csak politikai programot, de hitet is tanítanak, mi marad belőlük, amiben haláluk után is hinni tudnánk? Egyéni kiválóságuk velük pusztul s csak az általuk elkövetett hibák következményei maradnak örökségül a következő nemzedékre. A magányos ember körül néz e korban s nem lát más vigaszt, mint Krisztust, az első és utolsó Humanistát. Őt nem cáfolta meg kétezer év politikuma. Mennyivel bonyolultabb és finomabb az Ő tanítása, mint ellenfeleié, akik azt tanítják, hogy harminc éves koromban, duzzadó izmokkal, *önmagamban*

higgyek . . . Hiszen ez olyan könnyű. De Krisztus megtanított rá, hogyan higgyek magamban a halálos ágyamon.

Kovács felnézett s még mindig látta a vára-
kozó mosolyt Üreghy arcán. S fáradtan mondta:

— Nincsenek szavaim. Akinek mondanivalói vannak, annak nincsenek szavai. Így van ez. Elhervadnak bennem a szavak. Olyan hiábavaló.

— Szívesen finanszírozom, — mondta a vezérigazgató most, mintegy ellenszolgálatásul — azt a könyvét, amelyben megírja az Új Humanizmust.

— Nagyon szép, — felelte amaz, — de nem írom meg. Mégse. Nézze csak, amikor feltalálták a könyvnyomtatást, a gondolat szárnyakat kapott. De amikor feltalálták a rádiót, az irodalom gondolati jelentősége ismét megszűnt. Ismét ott tartunk, hogy az élő szó hatásával semmi se versenyezhet. Ezt, remélem, belátja. Ha papíroson meg is válthatnám a világot, akkor se válthatnám meg, mert nem tudnám elérni, hogy az emberiség tíz százaléka elolvassa, amit írtam. Mi értelme volna hát, hogy egy alkonyuló civilizáció zürzavarában, egy szűk körre korlátozott nyelven leírjam aggályaimat s kifejezzem szomorúságomat a fogyatkozó emberiség miatt?

— Akkor miért nem alapít politikai pártot?

— Politikai pártot, — ismételte az író, elvi-
gyorodva. — A keresztény emberiség programjával, úgy gondolja? Igen, de mit ígérhetnék én az embereimnek? Mondjam nekik, hogy mondja-

nak le minderről, amit a szomszéd pártvezér ígér nekik?

— Magának igaza van, — mondta Üreghy Ödön, — mert itt most valóban bebizonyította nekem, hogy felesleges. Dehát akkor miért nem lett még öngyilkos?

— Ezt kérdezem én is Öntől, Üreghy úr. Ön ugyancsak felesleges.

— De én nem érzem magamat annak.

— Majd én bebizonyítom. Ezért jöttem. De azt hittem, jobban le fogja sújtani az a hír, amit Marianneról hoztam.

— Engem semmi se sújt le túlságosan, mert én semmiben se hiszek túlságosan.

Kovács úr megcsóválta a fejét.

— Van egy még meglepőbb hírem a maga számára. Talán ez egész valójában megrázza s kilendíti átkozott egyensúlyérzetéből... Vomecsni Oszkár, aki minden nap két sarokkal arrébb száll villamosra, hogy megtakarítson egy kisszakaszt — ez a Vomecsni Oszkár ötvenezer pengőt ajánlódékozott egy nőnek.

Üreghy felkelt a helyéről.

— Ez nem igaz, — mondta. — Felteszem, hogy tudja bizonyítani!

— Tudom, — felelte az író. — A dolog egyszerűen csodálatos. Mert a nő nem más, mint az unokahúga, akire éveken át rá se nézett. Így még érthetetlenebb, mert az a feltevés is elesik, hogy valami testi szenvedély ejtette rabul. Bár . . . ta-

lán ez a feltevés sem esik el. A lány nagyon szép.

— Ezért a bejelentésért nagyon hálás vagyok magának, — mondta Üreghy Ödön s most először nézett az íróra úgy, ahogy egyenrangú emberre, vagy pláne, üzletfelekre szoktak nézni — Nagyon köszönöm, diszkréten kivizsgáljuk a dolgot s mindenesetre figyeltetni fogjuk Vomecsnit, mert az ő kezén igen nagy összegek fordulnak meg. Nehéz elképzelni egy ilyen régi erőnél, de az ember nem tudhatja. Kovács úr, ez a bejelentése pénzt ér. És én szívesen állok rendelkezésére . . .

Elővette a csekkönyvét s várt. Kovács úr arcán különböző érzelmek tükröződtek. Egy idő után azonban enyhén elvörösödött s lehajtott fővel megadta magát. S Üreghy Ödön kitöltötte a csekket egyösszegről, ami az ő szemében nem volt nagy összeg, de Kovács úr számára nagy összeg volt.

S mikor Kovács úr lent állt a pénztárnál arra várva, hogy a vezérigazgató telefonon igazolja a csekket, — akkor hirtelen, félhangosan azt mondta:

— Uj Humanizmus.

— Tessék? — hajolt ki erre a pénztáros. De Kovács úr elfordult s egy könnycseppet törölt ki a balszeméből. Mert bár alapjában véve közönséges fráter volt, nem csak a mások komizságát érezte át, hanem a magáét is és ennyiben nem is volt egészen közönséges fráter.

2.

Ugylátszik, egy nagy, szokatlan s gyönyörű szerelem nemcsak két embert képes boldogtalan-ná tenni, hanem többet is. Vomecsni úr például sohasem tudta meg, hogy az a csinos, fiatal hölgy, aki üzleti ügyben kereste fel a vállalatnál s akivel később több ízben is találkozott: voltaképpen a vállalat kémje volt. S ezzel Vomecsni úr megindult lefelé a lejtőn.

TIZENHETEDIK FEJEZET

amelyben Mária boldog, de Zoltán nem

1.

Szegénység és gazdagság, gondolta Kovács úr, amíg a zene szólt s nem beszélhettek egymással. Mert hárman ültek az asztalnál, az elegáns étteremben, Vomecsni úr, az unokahúga és ő. A zene szólt, s a lány félrefordított fejjel hallgatta. S Kovács úr tisztán látta rajta a lelki folyamatot, amit a pénz okozott. Szegénység és gazdagság, — ösrégi és kimeríthetetlen probléma. Pénzért mindent meg lehet kapni, villát, autót, nőt, férfit, földet, eget, pénzt. Azonban akinek nincs pénze, az nem a pénzt látja, hanem az életet, amit a pénzért kaphatna, ha pénze volna.

Akinek pénze van, az nem ismeri az életet s aki-
nek élete van, az nem ismeri a pénzt. Hogy van
ez? Nagyon nehéz kérdés. Van itt valami, ami
félreérthető. A szegény és a gazdag sohasem ért-
heti meg egymást: nem azért, mert a szegény
szegény s a gazdag gazdag! — hanem, mert a
szegény ember nem ismeri a szegénységet s a gaz-
dag nem ismeri a gazdagságot; s így egyik nem
értheti, hogy a másik mi ellen küzd s a másik
nem értheti, hogy az egyik mire vágyik. A sze-
gény ember arra vágyik, ami a szegény lenne,
ha gazdag lenne s a gazdag az elől menekül, ami
a gazdag lenne, ha szegény lenne. Nem tudják
elképzelni egymást. A gazdag nem ismeri a sze-
génység korlátlan, álombeli lehetőségeit s a sze-
gény nem ismeri a gazdagság fantáziátlan, ijesz-
tő korlátait. Az életet élni is lehet, meg élvezni
is; a szegény élvezni akarná, ha gazdag lenne,
de ha gazdag lenne, nem élvezné, mert az ő pén-
zébe kerülne akkor. S ami kár, az már nem élvez-
zet. Boldogság nincs tehát, mert boldog csak a
szegény lehetne, ha gazdag lehetne, de úgy,
hogy amellettszegény lehetne.

— Ahá! — gondolta Kovács úr — megvan
Ha valaki korlátlanul gazdag lehetne, de úgy,
hogy semmije se lenne az égvilágon, akkor ta-
lán megismerhetné a gazdagság ízét, amit eddig
csak imperátorok ismerhettek, vagyontalan im-
perátorok, akik azzal rendelkezhettek, ami nem
az övék. Csak azt a pénzt költhetjük boldogan,
ami nem a miénk, gazdag lennénk, ha az enyém

volna a más vagyona, de *csak* a vagyona úgy, hogy az övéből fogyna, de az enyémből telne; gazdag lennék, ha mindig nyernék, de nem volna mit vesztenem.

Kovács úr, Vomecsni arcába meredt, ahol is nem látott semmit. S tovább kínoztá őt ez a kérdés.

Mert, gondolta, ha így volna, akkor valóban gazdag és boldog lennék. Mert ezek a fogalmak egyet jelentenek: a gazdagság boldogságot, teljeshatalmat, igazságot, egyetlen fogalom mindez, egyetlen makacs absztrakció, egyetlen lerázhatatlan elképzelés: lerázhatatlan, de reménytelen, de lerázhatatlan. Nem lehet olyasmire vágyani, ami van. Mert, hogy mi van, azt nem tudjuk, amíg nem *nekünk* van. S akkor már nem vágyhatunk rá. A lehetőségeket nem kívánhatjuk komolyan, mert mi pazarolni és költekezni vagyunk s ami a miénk, azt nem pazaroljuk el s ha elpazaroljuk, akkor nem a miénk. Tehát le kell mondanunk arról, hogy a megvalósulásban valami reálisat keressünk. Igen, ez a fontos! Tehát nyilvánvaló, hogy a gazdagság és boldogság kérdése nem érzékelhető másképpen, mint a fantázia által. Mert, ami elképzelhető, az már teljesíthető is. Ami elképzelhetetlen, az csak elképzelhető.

De Mária, mikor a zene elhallgatott, megkérdezte Kovács urat, hogy min töpreng. S Kovács úr e gondolatsorsnak csupán a befejező láncszemét közölte, amikor így felelt:

— A naturalizmus tiszteletlenül ragaszkodik az igazsághoz, az igazság ismerete nélkül — nemesoda, hogy annyi galibát csinált. Én, részemről kénytelen vagyok abban hinni, amiben akarok és nem a valóságban, amiről csak hiszem, hogy tudom, hogy micsoda.

— Tessék? — kérdezte Vomecsni, kagylót formálva tenyeréből a füle előtt. — Nem értettem, amit mondott, olyan lárma van.

— Vigasztalódjék, — felelte Kovács, kismítva az asztalkendőjét — mert a legnagyobb csöndben sem értette volna.

A lányban kétségtelenül volt valami zavart gyöngédség a nagybátyjával szemben. Mind az, amit tett, mind pedig a mód, ahogy tette, szeretett és hálát ébresztett ebben a lányban, aki szomjas volt a szeretetre s az életet nem a pénz, hanem a gesztusok alapján értékelte. És mégis, tudata alatt éreznie kellett, hogy Vomecsni Oszkár lelkéből nem sugárzik az a jószág, amely pedig sugárzott a tetteiből.

Vomecsni unatkozott. S bár végrehajtotta az Üreghy Zoltán utasításait, mégsem jutott előbbre, mert nem volt szabad bemutatnia Üreghyt az unokahúgának, nehogy emiatt gyanút fogjon. Így aztán a dolog a végletekbe nyúlt. Mária egyre jobban megszerette Vomecsnit, akit ez kellemetlenül érintett; s egyre kevesebbet gondolt Üreghy Zoltánra, akit ez még kellemetlenebbül érintett.

Most azonban itt ült Zoltán, az étterem túlsó sarkában, egy asztalnál, egyedül s egy üveg pezsgő állt előtte. Már mindenki észrevette, csak Kovács úr nem; s amikor Kovács úr is észrevette, akkor mindjárt fel is állt, hogy idehozza az asztalukhoz. A véletlen így a kezükre játszott! A fiatalember mintegy megigézetten itta magába a *véletlen* szerencsét, amelyet azonnal külön is hangsúlyozott. Annyira hangsúlyozta a véletlent, hogy Kovács úr már ebből is megállapíthatta, hogy a találkozás nem volt véletlen, egyáltalán nem az. De, szerencséire, csak ő állapította meg ezt. S azonnal derengeni kezdett a tudatában, hogy ez a Vomecsni egyáltalán nem sikasztó s nem is megvadult szerelmes, hanem még sokkal rosszabb: egy ember, aki a más pénzéből jótékonykodik.

— S ha ez így van, — gondolta — akkor vannak még szép dolgok az életben s ahol szép dolgok vannak, onnan én távozom. Mert nem megy olyan jól nekünk, hogy a kivételekkel foglalkozunk e nehéz időkben.

S eltávozott.

TIZENNYOLCADIK FEJEZET

amelyben Vomecsni úr elveszti a talajt

1.

Ezen a napon minden tiszta, kristályosan áttekinthető és hófehér volt a világban, csak Vomecsni úr tudata nem. Ezen a napon újabb megbízást kapott Üreghy Zoltántól az unokahúgát illetően. Át kellett adnia ötezer pengőt a lánynak azzal, hogy egészítse ki gardrobját vele — mert mégsem járja, hogy egy ilyen csinos lány két ruhával hibelődjék évről-évre. — Mégsem járja! — gyakorolt Vomecsni úr egész napon át, mert a szöveget nehéznek találta s időnkint egészen „kiment a fejéből.“ Az átadásra egy kellemes esti programmot kellett választania. S ez volt legkellemetlenebb, mert nem tudott mit beszélni az unokahúgával, aki pedig boldog volt, hogy van valakije, akinek kiöntheti minden örömet és bánatát.

A multkor is nehézségek támadtak, amikor Kovács, az az író, vagy micsoda, odahozta végre Üreghy Zoltánt az asztalukhoz. Vomecsni úr örült, hogy nem kell végre csevegnie, csakhogy Mária egy szót se szólt a fiatalemberhez, barátságtalanul bámult a háta mögé s mindenképpen bizonyos elégtétellel érezte vele, hogy már nincsen köztük olyan különbség, mint a multban

volt. A hangulat olyan fagyos volt, hogy hamarosan haza kellett menniök, de ez a nyakas lány nem volt hajlandó beülni a fiatalember kocsijába s így ők ketten gyalog mentek haza. Vomecsni úr ugyanis olyan nagybácsi volt, aki ötvenezer pengőt ajándékoz az unokahúgának, hogy ezzel biztosítsa a jövőjét — de viszont nem hajlandó taxin hazavinni, mert erre sajnálja a pénzt . . . Ezt a lélektani rejtélyt csak mi tudjuk megfejtetni.

Most azonban még kínosabb este várt rá. Amikor végre ott ültek a dunaparti étteremben s Mária az étlapot böngészte, Vomecsni úr elkecserevedve gondolt arra, hogy sohase kívánta a szabadságot, holott megvolt, de ma este igazán szüksége lett volna rá s ma este nincs meg . . .

Országos Szépirodalmi Könyvtár

2.

Az történt ugyanis, hogy egyik előző napon délelőtt tizenegy órakor benyitott a hivatali szobájába egy nő. Ezt a nőt Lindának hívták s már az is csodálatos volt, amilyen sugárzó nyíltsággal bevallotta, hogy táncosnő. Mert Vomecsni úr tudatában úgy éltek ezideig a táncosnők, mint akiknek minden okuk megvan rá, hogy titkolják ebbeli mivoltukat. S ez a táncosnő amellet' csupa szín és forma volt. Pikáns arcoeskájából finom és csábító nőiesség sugárzott. Alakja izgatón telt és mégis nyulánk volt s Vomecsni úr,

aki igazán nem volt szakember ezen a téren, nem is tudta, hova nézzen. Amikor kiderült, hogy a hölgy üzleti ügyben s éppen Párkányi igazgató ajánlására jött ide, akkor Vomecsni úr minden aggálya eltűnt s szinte örülni kezdett. Leültette a hölgyet s így szólt hozzá:

— Nagyon jól volna, ha elmondaná, miről van szó s hacsak lehetséges, segítségére leszünk.

A hölgy elmosolyodott s mosolygás közben egyenesen Vomecsni úrra nézett, akit ez a pillanat felperzselt, mint egy ágymelegítő, vagy egy forró tea. A hölgy bepuderezte az orrát, amely olyan kicsiny volt, hogy úgyszólván alig fért el rajta puder. S akkor azt mondta:

— Tanácsot szeretnék kérni. Ugyanis örököltem egy telket s úgyszólván ez minden vagyonom. Ha meg tudná mondani, mit tegyek . . .

Vomecsni úr azt mondta erre:

— Természetesen meg tudom mondani, csak hogy az a kérdés, mit ér a telek. Ez pedig attól függ, hol van és mekkora. Vannak-e közművek az uccában. Érdemes-e most eladni, vagy pedig emelkedő értéke van . . .

A hölgy erre megmondta, hol a telek s Vomecsni úr mondott egy hozzávetőleges összeget. Erre a hölgy kijelentette, hogy tulajdonképpen nem szeretné eladni a telket.

— Jobb is, ha nem adja el, mert többet fog érni, — vélte Vomecsni úr. Igen, de a hölgynek

pénzre van szüksége s pénzt csak a telekért kaphatna, amit viszont nem akar eladni. Talán kaphatna rá kölcsönt, de akkor viszont megterhelné a telket s nehezebb eladni . . .

— Bonyolult dolog ez, — sóhajtott a hölgy s megengedte Vomecsni úrnak, hogy a keresztnevéen szólítsa. Vomecsni úr örült ennek az engedélynek, de egyelőre nem mert élni vele. Megállapították, hogy egy napon fel fogja keresni a hölgyet a lakásán s majd ott alaposan átbeszéli a dolgot.

— Kérem, tekintse meghívásnak s majd megtelefónozzom, mikor jöjjön. Az ilyesmit nem lehet elsietni. Át kell gondolnunk a dolgot.

Vomecsni úr megígérte, hogy a maga részéről átgondolta. S amikor a hölgy elment, azon kapta rajta magát, hogy folyton ezt a dolgot gondolja át — de nem annyira a telek ügyét, mint magát a találkozást, amely egyenesen csodálatos volt. Vomecsni úr lényét feldúlta ez a látomás-szerű nő, akit Lindának hívtak s a legpompásabb nők közül való volt. Éjjel, az ágyában fekve maga előtt látta s másnap az irodájában még mindig érezte a parfümjének vérlázító emlékét. Egész napon át várta a hölgy telefonhívását, de az nem jött. S másnap már idegesen várta s harmadnap lemondott róla, hogy valaha is viszontlássa. Utóvégre csak félreértés lehetett ez. Linda eladta a telkét s róla megfeledkezett. Viszont ha eladta, minek is hívná meg őt?! . . . És talán nem is adta el, hiszen ennek a nőnek bárki ad

szívesen kölcsönt. És Vomecsni úr rémülten fedezte fel magában annak a gondolatnak a veszedelmes csiráját, hogy — bár tőle kért volna! De hiszen ez valóban veszedelmes állapot! A végén még tényleg ad neki! Elhatározta, hogy ezt a gondolatot kiűzi magából s egyáltalán igyekszik elfelejteni a nőt, amint hogy az is elfeledkezett már róla.

Csakhowy ekkor történt az, hogy Linda felhívta őt telefonon s megkérte, hogy este látogassa meg. A címét is megtudta. És ma este Vomecsni úr már nem volt szabad! Megígérte Máriának, hogy vele tölti az estét.

Kénytelen volt megmagyarázni a dolgot Lindának, abban a tudatban, hogy élete első és egyetlen nagy Alkalmát szalasztja el. S valóban, a hölgy hangján mintha bizonyos csalódottságot érzett volna. Megmondta neki, hogy a Duna étteremben lesz az unokahúgával s talán ez nem tart olyan sokáig... Csakhowy Linda fáradt volt s ma korán akart lefeküdni. De nem baj, mondotta, majd máskor. S letette a kagylót.

Vomecsni úr ezek szerint kétségbeesett belső ellenállással ment el az unokahúgával megbeszélrt randevura. Nála volt az ötezer pengő, amit a vacsora végén át kellett adnia. S azért ült ott, hogy boldoggá tegye ezt a lányt, akihez nem volt egy önkéntelen szava sem; s aki megakadályozta abban, hogy elmenjen Linda lakására.

— Miért vagy ilyen hallgatag? — kérdezte Mária fányólosan és mégis csillogó szemeivel.

de Vomecsni úr csak legyintett s arra gondolt, hogy talán most már más tanácsadó ült Linda lakásán, e gyönyörű és nagyon barátságos hölgy ingerlő közelségében. S a legtöbb, amit e pillanatban Máriáért tehetett, az volt, hogy nem felelt neki.

— Olyan boldog vagyok ma, — mondta a lány — s szeretnék sokáig fennmaradni hogy egyszer alaposan kimulassuk magunkat . . . Jó! Ezek a szavak csengtek Vomecsni úr fülében, amikor a telefonhoz hívták s kissé bizonytalan érzéssel bár, de sietve ment a telefonhoz.

TIZENKILENCEDIK FEJEZET

amelyben Linda megejti Vomecsni urat, aki idegen pénzhez nyul

1.

Bűn is kétféle van. Ha Vomecsni úr zsebében a saját tízezresei lettek volna — mert voltak neki a bankban, — akkor talán ellenállt volna a kísértésnek. Ez voltaképpen csak árnyalat, de jellemző árnyalat, mert az következik belőle, hogy az ember könnyebben könnyelműsködik a más pénzéből, mint a sajátjából.

Persze, Vomecsni úr az alább vázolt mámoros pillanatokban is csak arra gondolt, hogy majd megfizeti, illetve pótolja a pénzt a sajátjá-

ból, a saját pénzéből, amely a bankban van . . . Csakhogy más erre gondolni és megint más megtenni ezt. S azt se tudhatta Vomecsni úr, milyen helyrehozhatatlan szerencsétlenség származik ebből a gesztusából.

De ne előzzük meg az előzményeket. Vomecsni urat tehát a telefonhoz hívták. Vomecsni úr a telefonhoz ment. Megismerte Linda hangját. Valóban ő volt. S arra kérte Vomecsni urat, jöjjön azonnal hozzá, hagyjon ott mindent, mert nagyon, nagyon ideges; ugyanis sorsdöntő problémái vannak, amelyeket csak egy férfi tudna kellőképpen megoldani. S neki az az érzése, hogy Vomecsni úr az a férfi, aki erre különösképpen alkalmas.

Vomecsni úr kellemtelen harapófogóban volt. Mária éppen az imént jelentette ki, hogy ma sokáig fenn akar maradni. Nem mondhatta tehát neki: menjünk máris haza. Azt se mondhatta, hogy: várjál itt meg, és visszajövök. Mert, akármilyen laikus volt a nőket illetően, mégis az volt az érzése, hogy nem fog visszajönni.

Igy hát a leggyávább megoldást választotta: megszökött s otthagyt a Máriát a terített asztal mellett, a zsúfolt étteremben. — Bizonyosan van nála pénz, — gondolta Vomecsni — hogy kifizesse a kettőnk számláját is.

Kalapját fejébe nyomta s beült egy taxiba. Ha Üreghy Ödön látta volna, amint Vomecsni Oszkár beül egy taxiba, máris megalapozottnak tartotta volna gyanuját. Vomecsni csak akkor ül

taxiba, ha előzőleg már sikasztott. De ez azért nem lett volna elég bizonyíték egy olyan világban, ahol a lélektan másodrendű szerepet játszik. Üreghy Ödönnek szilárdabb bizonyíték kellett s hamarosan meg is kapta . . .

Egy nagy házban volt kis lakása Lindának; a lakás kicsiny volt, de modern és csinos. A hölgy maga ugyancsak modern volt és csinos; és egyáltalában nem látszott idegesnek. Ellenkezőleg, minden elképzelést felülmuló módon fiatal és sugárzó szép volt. Csupa ríktó szín és mégis csupa harmónia! Csak egy buta és rossz nő lehet annyira megtévesztően jó és szép, mint ez volt. A lakásban senki se volt rajta kívül s maga ez a tény felforralta Vomecsni vérét. Linda sajátkezűleg vette le róla a kabátját s akasztotta egy csillogó fémfogasra. Mindez olyan volt, mint egy álom.

Linda ezután leültette egy rekamié szélére s nekilátott a feketekávéfőzésnek. Amikor Vomecsni úr a tárgyra akart térni, a sorsdöntő problémára, — Linda kijelentette:

— Ez most ráér. Már az a tény is megnyugtató, hogy *maga* itt van.

Az a tény, hogy Vomecsni ott volt, a valóságban senkit se nyugtatott meg, talán legkevésbé éppen Lindát. De Vomecsni úr is belső aggodalommal gondolt Máriára, aki az étteremben ül és vár. És Mária is aggalommal gondolt Vomecsni-re, aki még mindig nem tért vissza a telefonfülkéből, holott már kétszer érdeklődött utána a pin-

cérnél. S ha Üreghy Ödön tudott róla, hogy leg-hűbb igazgatója most ennél a hölgynél ül egy rekamié szélén, akkor ő is aggodalommal gondolhatott arra a sok pénzre, ami Vomecsni úr kezén megfordult eddig.

Csakhogya a nagyfényű, színes csillár alatt nyoma se velt mindezen aggodalomnak. Lindából csak szépség és jókedv sugárzott, — még akkor is, amikor egymás mellett itták a feketét a rekamién. Mert Linda leült Vomecsni úr mellé, a halványkék selyempongyolában, amely karját és vállait csupaszon hagyta. Ott feketéztek egymás mellett s Vomecsni úr úgy érezte magát, mintha beteg lenne, anélkül azonban, hogy bármilyen fájdalmat érzett volna... Csak a bőre lángolt s a szemei körül feszült a bőr; és egyszerűen kihagyott az agya. Így hát folyton a hölgy beszélt és előadásából kibontakozott, hogy családi okokból szüksége lenne párezer pengőre — az öccse ugyanis kártyázott s holnap délig ki kell fizetnie az adósságát, különben nagy baj történik vele. Most már Linda szívesen eladná a telket; de már nincs rá idő. Persze, kaphatna pénzt olyan férfiaktól, akik kívánnak is érte *valamit*. Ezekkel azonban nem áll szóba: inkább ő is meghal, mint az öccse. — Ugyanakkor közelebb simult Vomecsni úrhoz s szemei megteltek könnyel.

Szegény Vomecsni Oszkár nem sejtette, hogy ez a kelepce, amelyet saját főnökei állítottak... Ha pénzt ad a nőnek, akkor kétségtele-

nül sikkasztott, ha azt egyelőre nem is lehet kimutatni. Ebben az esetben pedig kockázatos dolog lenne meghagyni eddigi pozíciójában . . . S Vomecsni úr nem is sejtette, hogy ez a nő Üreghy Ödönék zsoldjában áll. Mit értett Vomecsni Oszkár a nőkhöz! Akiknek gyakorlatuk van ebben, azok se értenek többet. Neki még az se tűnt fel, hogy Linda e sorsdöntő pillanatban is olyan nyugodt és jókedvű s olyan aprólékos gonddal figyel a pongyolája esésére s más efféle külsőségekre... S mielőtt Vomecsni úr megtörhette volna a hallgatást, Linda felugrott s ringó léptekkel végigment a szobán:

— Nem, nem kell gondolkoznia ezen. Lehet, hogy jobb így.

S egy pohár konyakot töltött magának a bár-szekrény előtt állva. Vomecsni úr halk sóhajjal bámulta a remek vonalú testet, amelyet inkább kiemelt, mint takart a kék selyem. S a következő pillanatban ez a test valóságos párdúc-ugrással a Vomecsni úr ölében termett s ez a szőke fejecske Vomecsni Oszkár fejének dőlt s a kék szemekből Vomecsni Oszkár nyakába folyt a könny.

— Nyugodjon meg, nyugodjon meg, — hebegte Vomecsni Oszkár — lehet ezen segíteni, ne veszítse el a fejét.

Arcát perzselte a lány lehellete s halántékán érezte a lágyan omló fürtöket . . . mindez először történt meg Vomecsni úr életében s olyan izgalmas volt, hogy, ha nem először történik meg, akkor is magával ragadta volna.

— Ötezer pengő elég? — kérdezte rekedten s be se várva a választ, letett a lány melé egy bankjegyeköteget. S bizonytalanul nyulkálva jobbkezevel, mintegy le akarta törölni a lány könyeit.

A lány kitűnő stilusérzéssel rendelkezett, bár ez ebben az esetben nem volt fontos. Nem nyult a pénzhez, amely ott hevert mellettük, míg a lány átölelte Vomecsni úr nyakát s megbújt az ölében, s jobkeze végigsimította a széles és húsos hátat.

2.

Hajnalodott, amikor Vomecsni úr magához tért kábulatából, — s bár felébredtek kétségei és talán lekiismeretfurdalásai is — mégsem mondhatnók, hogy boldogtalan volt. Ellenkezően: talán még sohasem érezte ennyire férfinek magát. Férfi-volta eddig inkább csak hatósági ügyekben nyilvánult meg, — mint adat.

Lindát nem látta sehol, de nem is akart vele találkozni. Az ablakon át látta a Rózsadomb nyugati oldalát s felette halványkék csíkot az égen. A szobában félhomály volt s a levegőben parföm, konyak és forró sóhajok nyoma keveredett. Vomecsni úr tőle tellően rendbehozta magát a sötétben s kiosont . . . Gondolt arra, hogy meg kellene keresnie a lányt s *valamit* monda-

nia neki, de nem tudta, hol van s nem tudta, mit mondhatna tulajdonképpen.

A sötét lépcsőházban tolvajként osont le. Mindez olyan szokatlan volt, hogy Vomecsni Oszkár nem ismert magára. Torkát reszelte az izgalom, — pedig fáradt és álmos volt s alig várta, hogy hazatérjen.

Az ötezer pengőre gondolt, amit pótolnia kell a sajátjából, mert hiszen Üreghy Zoltántól kapta, hogy megajándékozta vele Máriát. S Máriát nem ajándékozta meg vele, hanem Lindának adta. Mária pedig ki tudja, meddig várt ott, az étteremben! Mindezt holnap rendbe lehet hozni, de Linda talán nem várt volna holnapig . . . Jobb, hogy így történt, gondolta Vomecsni úr — ennek meg kellett történnie, meg volt írva a végzet könyvében.

A történetek után azonban már nem volt szíve taxiba ülni, hanem gyalog indult hazafelé. Átment a hídon, anélkül azonban, hogy a jeges és tiszta hajnalban gyönyörködött volna, — inkább azon tépelődött, mit gondolhat róla Linda. Nem, nem a hálára gondol, hiszen az természetes, — de vajjon tetszett-e neki, mint férfi? Ebből a szempontból nem tudta, kihez hasonlítsa önmagát. Az élet eliramlik s az ember igazán nem szeretett senkit. Ehhez hasonló közhelyek suhantak át egyre Vomecsni tudatán mintegy azt a tételt biznyítva, hogy a közönséges és rossz ember giccsessé válik, ha átszellemül.

Igy jutott el a sötét és szürke uccákba, ame-

lyek egyikében lakott. S az ólomszínű és gázszagú udvarban megállt, hogy kifújja magát s hirtelen kihúzta a derekát, mint egy hatalmas és diadalmas férfi. Nem sok hiányzott ahhoz, hogy mosolyogjon.

Amikor végre ágyában feküdt s először életében volt alkalma ebben az ágyban kalandos élményekről elmélkedni — maga előtt látta a lányt, amint ledobta magáról a pongyolát s tele torokból nevetett; s ez a gondolat csak azért nem tette boldoggá, mert az éjszaka annyi konyakot ivott, hogy voltaképpen inkább csak sejtette, mi történt s most az ágya, ez a régi és józan ágy szép lassan, körben megfordult vele...

HUSZADIK FEJEZET

amelyben Mária tükön ül, majd rózsákon alszik

1.

Mária tükön ült. Mit is képzelhetett volna, amikor nagybátyja egyszerűen eltűnt, mintha csak elrabolták volna. Valóban idegesítő helyzet volt. A számlájuk legalább harminc pengőt tett ki s Mária táskájában legfeljebb két pengő negyven fillér s egy-két kisszakasz akadt. A dolog érthetetlen és nyugtalanító volt s az előkelő közönség egyetlen tagja sem sejthette, miért ül ez a csinos és szépszemű lány olyan hosszú ideje

egyedül. A pincérek azonban sanda pillantásokat vetettek feléje időnkint összesúgtak. A kilátások egyre rosszabodtak. Vomecsnival valami baj történt, vagy pedig hirtelen megőrült. Akármennyi hálával is tartozott neki most már, azt Mária mégis inkább el tudta képzelni, hogy valami baja esett, mint hogy megbolondult volna. Az ilyen józan és általában rosszkedvű emberek ritkán bolondulnak meg, az bizonyos. Ki gondolhattott volna arra, ami a *valóságban* történt . . . ? ! Mária a legkevésbé. Hiszen ő nem volt annyira tapasztalt, hogy olyasmit el tudjon képzelni, — de annál már felvilágosultabb volt, semmint hogy Vomecsni Oszkárt ne tartotta volna képtelennek ilyen természetű botlásokra. Némely ember már úgy születik, hogy róla rosszat és semmi jót nem lehet feltételezni. S mégis az ilyen emberek viszik legmesszebbre.

Már fél egy elmúlt, amikor Mária először intett a kezével, hogy odahívja a fizetőpincért. Mit volt mit tenni: a főpincér talán megérti majd, hogy ami történt, arról senki se tehet. De a főpincér nem vette észre ezt a karmozdulatot s Mária megkönnyebbülve vette észre, hogy nem vette észre. Mégis csak kínos volt, bár nem valószínű, hogy rendőrt hívna . . . S Mária nem viselt észert, amit zálogban hagyhatott volna. A környező asztaloknál idegen emberek ültek érzéketlen arccal . . .

Egy órákor mégis el kellett szánnia magát, mert már az is furcsa volt, hogy éppen az idő-

pontban még mindig egyedül ült itt . . . Valószínűleg azt hiszik róla, hogy a férfi, akivel idejött, egyszerűen itthagyta. Ez a gondolat elszorította a torkát s amikor a főpincér hivatalos arccal megállt mellette, egy szó nem sok, annyi sem jött ki a száján.

— Mégis, mi tetszik, — sürgette a főúr. S Mária hideg pillantással utasította vissza ezt a hangot.

— Kérem, nem tudom, mi történt a nagybátyámmal. A telefonhoz hívták s azóta nem jött vissza. Én már nem várhatok tovább s szeretném, ha a számlánkat ráérnék holnap kifizetni.

A főúr gúnyos mosollyal nézett le rá.

— Nagybácsi! — mondta bíráló hangon. — Holnap! Esetleg pénzbeszedőt küldjünk, nem?

— Nekem mindegy, hogy kit küldenek, — mondta Mária — a címem ez . . .

— Sok szép esetem volt már, — kezdte mesélő hangon a főpincér, az asztalra támaszkodva, ami magában véve is kellemetlen volt — például egyszer a Schulteis-kávéházban bejött egy apa a gyermekével s egy-egy reggelit kértek. Reggeli után az apa megkérdezte tőlem, merre van egy jó borbély. Utbaigazítottam s mielőtt elment, megkért, hogy adjak újságokat a kisfiának, amíg ő visszajön. Soha többé nem jött vissza. Dél felé megkérdeztem a kisfiút, mi van az apukával? Azt felelte: — Nem apukám. — Hát? — kérdeztem én meglepetten. — Kint az uccán megállított

és azt kérdezte tőlem, hogy akarok-e egy jó reggelit.

Mária villámló szemekkel nézett a főpincérre:

— Miért mondta ezt el nekem? — kérdezte elcsukló hangon.

— Csak úgy, — felelte a főpincér és tovább támaszkodott.

— Fezekas Máriának hívnak és a címem . . .

— Engem Krumbirn Mátyásnak hívnak, — szakította félbe a főpincér — és a Kukutyinuccában lakom. Egyébként pedig, ha nem fizeti ki a számláját, akkor rendőrt hívok.

— De ezt nem teheti meg velem, — mondta Mária s már könnyekkel volt tele a szeme. Ez igazán borzasztó helyzet s mit fognak mondani azok, aki ismerik őt s elolvassák majd az újságokban! Szavakat keresett, de nem talált. S a főpincér kegyetlenül és komisz, hideg mosollyal nézett rá. Mária úgy érezte, hogy megszakad a szíve a szégyentől. A körülötte ülők már felfigyeltek s a főpincér olyan örjítő módon hangosan heszél. Legalábbis Máriának úgy tűnt! Igazán, itt nem volt kiút. S ha az a csoda nem történik meg, ami ebben a percben megtörtént, akkor Mária talán öngyilkos lett volna szégyenében.

Amikor könnyben úszó szemeit felemelte, mintha segítséget várna ez idegen s rideg világban: hirtelen nagyot ugrott a szíve. A szárnyas ajtóban megjelent egy fiatalember, aki . . . aki.

ha máskor nem is, de most igazán maga volt a mesebeli herceg. Üreghy Zoltán volt az, szürke kabátban, amelyet most húzott le róla a ruhatáros . . .

— Ott, ott — mondta Mária minden átmenet nélkül — szóljon kérem annak az úrnak ott! Hívja ide!

A főpincér megfordult s rosszalólag csóválta a fejét.

— Üreghy úrnak? — kérdezte s mindjárt határozottan válaszolt is: — Nem!!! Ő régi vendégünk s nem szereti, ha molesztálják.

— De kérem, nem molesztálásról van szó! — mondta a lány, ereje végső maradványaival. — Követelem, hogy szóljon neki és hívja ide!

— Maga csak ne követeljen semmit, — szólt a főpincér s Üreghy Zoltán felé sietett. De éppen az ellenkező irányba kalauzolta, egy üres asztalhoz. S amikor véletlenül erre nézett, Mária felemelte a karját s hívó mozdulatot tett. Ez olyan meglepő volt, hogy Zoltán megdermedve fogadta. S a pillanatnyi várakozást kihasználva, a főpincér valamit súgott neki Máriáról — amit Zoltán csodálkozó arccal fogadott . . . Azután odasietett és leült Mária mellé.

2.

— Egyedül van itt? — kérdezte s a lány bólintott.

— A nagybátyámmal jöttem — mondta, izgalomtól remegő hangon — ő hívott meg ide mert, mint mondotta, valamit át akart adni nekem. De nem adott át semmit, hanem már va esora közben a telefonhoz hívták s azóta nem jött vissza.

Ezután Mária elmondta, milyen kellemetlen helyzetben volt, pénz híjján — s hogyan beszélt vele a főpincér. S végül bevallotta, hogy ezúttal igazán szerencsés találkozásnak tartja még ő is ezt . . .

— Az még nem bizonyos -- felelte a fiatal ember; s a lány kérdő arcába nézve, így folytatta:

— A főpincér azt mondta nekem, hogy maga keres valakit, aki kifizesse a számláját . . . Nem egészen *így* mondta, de meg akarom kímélni a pontosabb kifejezésektől. Már most képzelje el, milyen kínos lenne, ha én most elülnék innen s azt mondanám a főúrnak, hogy engem nem érdekel a dolog. Akkor igazán az volna a látszat, hogy maga egy ismeretlen emberrel akarta kiváltani magát . . . Nem?

Mária nem tudott felelni. Szép szemeit ismét elöntötte a könny s a torka összeszorult.

— Ezt csak azért mondom, — felelte a fiatal ember — mert maga is épp elég kegyetlenül bánt el velem s mert most ki akarom használni a helyzetemet. Én megbízom magában s kölcsönadok magának annyi pénzt, amennyit akar, de természetesen csak holnapig. Ezzel szemben azt

kívánom, hogy hazakísérhessem magát, egészen a szobájába, ahol is tíz percig ülhessek, mert ennyi időre van szükségem ahhoz, hogy zavartalanul elmondhassam, zavartalanul és félbeszakítás nélkül mindazt, amit el akarok mondani és el kell mondanom . . .

Mária lesütötte a szemeit. Igazán nem tudta, mit tegyen.

— A főbérlőnőm . . . — dadogta. Csakhogy Zoltán legyintett:

— Maga megbízik bennem s a főbérlőnő megbízik magában. Nem lesz semmi baj. De ha nemet mond, akkor baj lesz.

— Zsaroló! — felelte Mária — most keresztülláttam magán. — Elfogadom a feltételét.

A fiatalember arcán ekkor jelent meg ezuttal először az a megszokott mosoly, amellyel a világot és főleg ezt a lányt szokta nézni, még álmában is . . . Odaintette a főpincért:

— Alljon csak ide, izé . . . mit mondott, hogy hívják?

— Elek, — mondta a főpincér mosolyogva. Hiszen Üreghy úr nagyon jól tudja, hogy hívják őt . . .

— Nem, nem, maga valami Krumbirn Mátyást mondott, ha jól vagyok értesülve. És, amint hallom, szemtelenül viselkedett az unokahúgommal, akit én kísérek haza a nagybátyám helyett, aki viszont nem jól érezte magát és hazament.

A főpincér arca elsötétült:

— Miért nem mondta a hölgy, hogy Üreghy úr rokona??

Zoltán ordítani kezdett, szabályosan ordítani. Azért ordított, hogy a terem meghallja:

— Itt nem arról van szó, hogy mit miért nem mondott a húgom, hanem hogy mit miért mondott maga? És ha nem volna rokonom, akkor már szemtelenkedhetik vele? Mi?

A főpincérnek számtalan jó oka volt rá, hogy hallgasson. De ekkor Üreghy Zoltán hangja hirtelen elhalkult:

— Itt van száz pengő, ha végighúzza a nyelvé a padlón ott, ahol a húgom rálépett.

S mielőtt Mária beavatkozhatott volna, a főpincér így felelt:

— Százötvenért megcsinálom.

S megcsinálta.

Országos Széchényi Könyvtár

3.

Kint beültek a kocsiba, amely halkán surrant a hórakások között. Egészen a lány lakásáig egyikük se szólt egy szót sem. Pedig jó tíz perc volt, amíg odaértek. S akkor, amikor Zoltán már kiugrott a kocsiból, a lány meg se moccant még s így szólt:

— Maga most tetszeleg magának a megmentő szerepében. De ha nem tudták volna magáról, hogy gazdag ember, ugyanúgy beszéltek volna magával, mint ahogy velem. S ha rólam

úgy tudták volna, hogy milliomos vagyok, akkor velem is úgy bántak volna, ahogy magával. Ne gondolja, hogy a maga egyénisége fegyverezte le azt az embert . . .

— A lényeg az, hogy valami lefegyverezte. S ha alkudni akar velem, ki kell jelentenem, hogy mindent erre az egy lapra tettem fel és ragaszkodom a feltételéhez.

Mária kiszállt a kocsiból és azt mondta:

— Istenem, mit fog szólni a házfelügyelő?

-- A házfelügyelő is megbízik bennünk, — felelte a fiatalember.

Pedig a házfelügyelő arca nem olyan volt, mint aki megbízik bennük. De ekkor már — a lány félelmében ugyan, míg Zoltán a várakozás hevében — mindketten olyan lelkiállapotban voltak, hogy egyáltalán nem érdekelte őket a házfelügyelő. Felsiettek a kivilágított lépcsőházban s Mária elővette a kulcsait. Kinyitotta az előszobaajtót s aztán előrement a szobájába, amely balra nyílt onnan. Felcsavarta a villanyt s Zoltán kéretlenül utánament.

A szekrény tetején két tyúk ült s álmosan pislogva néztek le rájuk.

— Mi ez? — kérdezte Zoltán — a kapitoliumi ludak szellemi örökösei talán?

— Lehet, — felelte Mária a lehető legfagyósabb arccal — de foglaljon helyet s essünk túl a mondókáján. Nem fogom félbeszakítani.

— Köszönöm, — felelte a fiatalember s min-

den átmenet nélkül letérdelt a lány elé, aki rémülten nézett le rá.

A fiatalember rögtön felkelt.

— Nem bírom, — mondta. — Ugy néz ráni, mint egy tömeggyilkosra. Miért fél annyira tőlem? — kérdezte.

A lány elmosolyodott.

— Nem tud rájönni?

— Nem, — felelte a fiatalember. — Hiszen tudom, hogy reménytelen minden és hogy ki nem állhat. De ezt csak tudom és nem érzem. Valahol azt olvastam, hogy egészen egyoldalú egy nagy szerelem sohasem lehet, mert ez a mesék birodalmába tartozik. Az ilyen, szokatlan erejű érzelmek bizonyos mértékig kölcsönösek szoktak lenni, minthogy törvényszerűek. Dehát az én esetem nyilván kivétel.

— Nem, — felelte Mária ekkor, mint egy égiszózat — nem kivétel.

A fiatalember nem akarta elhinni, hogy jól hall, hogy azt hallja, amit a lány mondott s hogy a lány azt mondta, amit ő hallott. Hiszen ez azt jelentené . . .

— De ha nem kivétel . . .

— Igen, — mondta a lány — miért nem tudott rájönni, hogy én azért félek magától, mert én is . . .

— Nem! — kiáltott a fiatalember.

— De, — felelte a lány — és ne kiabáljon.

— Nem kiabálok, — felelte a fiatalember, — de ez nem lehet igaz.

— De igaz. Csakhogy, amíg teljesen szegény voltam, addig félttem magától, mert nem akartam feladni a függetlenségemet, az erkölcsi függetlenséget gondolom. Most azonban már van annyi pénzem, amennyi ahhoz kell, hogy magával szemben ne érezzem hátrányban magam: mert mindent meg tudok fizetni, ami *nekem* kell.

— Kivéve a ma esti vacsorát, — mondta Zoltán.

— Kivéve azt; csakhogy ez nem az én hibám és szerencsétlen véletlen volt. De most már menjen.

A fiatalember elbámészkodott.

— Milyen szép itt magánál, — mondta.

— Menjen, — kérte Mária.

— Csak nem kívánja tőlem azt, hogy *most* elmenjek?! Hiszen már az állatkínzást is büntetik. Most el kell mondanom magának, hogy mennyire szeretem magát.

— Tudom.

— Fogalma sincs róla. El sem tudja képzelni, mert nincs olyan mérték, amellyel az én szerelmem mérhető volna, az én szerelmem maga iránt. Minden idegszálam érzi azt a vonzást, amit maga gyakorol rá, valószínűleg öntudatlanul. Ha az ég meghallgat engem s valaha egymásé leszünk, akkor az egész csak egy napig fog tartani, mert másnap megbolondulok a boldogságtól. Maga nem?

— Én nem, — felelte a lány komolyan — mert én nem akarom, hogy egy napig tartson.

Ekkor a fiatalember fogja a kalapját és távozni készült. Senki sem állíthatja, hogy a világ bármely pontján jobban érezte magát, mint éppen itt — és mégis el akart menni előbb, — mert attól félt, hogy a lány visszavonja a vallomását . . .

— Megengedi, hogy holnap délután négykor eljöjjek magáért? — kérdezte komoran, mint az az ember, aki birtokba vette a Boldogságot s most leroskad a felelősség s e féltett kincs súlya alatt.

— Megengedem, — felelte a lány sugárzó szemekkel, a szoba közepén; s most, hogy ezt mondta, immár nem volt semmi kétség a dolog végleges és komoly volta felől; mert hiszen eddig nem engedett meg semmit.

4.

Zoltán beült tehát a kocsijába s csak egy örült festő tudná lerögzíteni azokat a vonalakat, amelyeket ez a kocsi a következő néhány óra alatt leírt. Mert Zoltán visszament a Duna-étterembe s pertut ivott a főpincérrel, mintegy annak jeléül, hogy ünnepélyesen kibékült a világgal. Két cigányt a Ferenc József-híd alatt kapott rajta azon, hogy egy bőgőt s egy cimbalmot cipelnek gyalog. Zoltán nem látta be, hogy miért kell az ilyesmit *gyalog* cipelni s ezért felszólította a cigányokat, hogy üljenek be a kocsijába, majd ő elszállítja a hangszereket. Azonban sem ő a hang-

szerekkel, sem a cigányok a kocsival nem mentek semmire s ezért az egyik cigány, aki rendkívül gyakorlatias gondolkodással dicsekedhetett, azt ajánlotta:

— Allítsuk vissza ázs eredeti állapotot uram és ágyon nekink hús pengőt.

Igy aztán késő reggel volt már, amikor Dávid, az inasa, megtalálta Üreghy Zoltánt, amint éppen hólabdaháborút játszott az iskolába igyekvő gyermekekkel; de bizony csak alulmaradt. S a nyitott Packardban egy uccaseprő aludt részegen, jobbában két szál virágot szorongatva, amit Üreghy Zoltántól kapott.

HUSZONEGYEDIK FEJEZET

amelyben felháborító dolgok történnek

1.

Üreghy Ödön elnöklete alatt még három komor és sötétruhas úr tartózkodott az elnöki szobában. Az utasítás már kiment, hogy hívják ide Vomecsni urat. Öt várták e pillanatban. S Vomecsni úrra sohasem kellett sokáig várni. Megjelent most is, a szokott kockás munkaruhájában, könyökvédővel s aktákkal a hóna alatt. Arc kifejezése is olyan volt, amilyent az ember elvárhattott tőle.

Üreghy Ödön rendkívül hideg hangon mondta neki:

— Tegye le az aktákat uram.

Olyan volt ez a felszólítás, mintha megfosztották volna Vomecsni urat a vállrojtjától s kiűntetésaitől . . . Letette az aktákat s bár nem tudta, miről van szó, bizonyos rossz előérzet lepette meg.

— Feltételezem, hogy megtakarítunk minden felesleges tárgyalást, — mondta Üreghy Ödön — ha felajánlunk Önnek egy évi végkielégítést és futni hagyjuk? Természetesen a teljes beismerés fejében.

Vomecsni úr rábámult szeretett elnökére. Egy pillanatig arra gondolt, hogy talán elkerülte a figyelmét a vállalat alapszabályainak valami olyan pontja, amely szerint főtisztviselőnek nem szabad szerelmi funkciókat végezni . . . De aztán elhessegette ezt a gondolatot, mert itt van az orra előtt Neumann igazgató úr, akiről köztudomású, hogy . . .

— Nem felel? — kérdezte Üreghy Ödön türelmetlenül.

— Nem! — felelte Vomecsni elszántan. Mit is felelhetett volna. — Ugy látszik, valami félreértés történt.

Az urak összenéztek. Konok bűnös! Ezt előbb meg kell törni!

— Nos, Vomecsni úr, a vállalat bizalma megrendült önben, ez a tényállás. És ön tudja, hogy ilyesmiben nagyon kényesek vagyunk. Ön valószínűleg sikkasztott ha nem is tudtuk eledig megállapítani, hogy mennyi a hiány.

— Ez örültség, — mondta Vomecsni úr rekedt hangon — én nem sikkasztottam és aki ezt állítja, az hazudik.

Üreghy Ödön elővett egy papirost.

— Ön Fazekas Máriának ötvenezer pengőt ajándékozott. Bizonyos Linda nevű táncosnőnek pedig ötezer pengőt.

— Honnan tudja? — kérdezte Vomecsni.

— Tőle, — felelte az elnök. — A mi megbizottunk volt.

Vomecsni úr lehajtotta a fejét. Most valóban olyan volt, mint a megtört bűnös. De azután eszébe jutott, hogy ezek az emberek itt választ várnak.

— A sajátomból adtam — felelte szárazon, — és ehhez senkinek semmi köze.

— Azt hiszem, téved, Vomecsni úr — emelte fel a hangját Üreghy Ödön -- mert mi, akik mindvégig kételkedtünk az ön bűnösségében, megvizsgáltattuk a bankbetétjét és azt érintetlennek találtuk. Ön tehát elajándékozott ötvenezer pengőt anélkül, hogy a saját pénzéhez hozzányúlt volna. Ez a tény, elég ahhoz a mi számunkra, hogy önt ne hagyjuk meg a bizalmi állásban, amelyet eddig elfoglalt.

Üreghy Ödön csengetett s a belépő altiszthez fordult:

— Kérem Fazekas kisasszonyt.

Mária határozott, de szomorú arccal lépett a szobába. Ekkor már visszaadta az ötvenezer pen

gös betétkönyvet — Üreghy Ödönnek. Akitől, a feltevés szerint, Vomecsni sikkasztotta.

— Sajnos, — mondta Üreghy Ödön, — a feltevésünk beigazolódt. Vomecsni úr azt állítja, hogy a sajátjából adott pénzt önnek, holott a saját pénzéhez hozzá se nyúlt.

— Kérem, — mondta Mária szilárdan — én nem tudom, mi értelme van ennek a szembesítésnek. Én visszaadtam önnek azt a pénzt, amit a nagybátyámtól kaptam és remélem, hogy önök enyhén fogják elbírálni a tettét, hiszen nem fordította nemtelen célra a pénzt, amely meg is tértült.

Ekkor Vomecsni elkékült arccal mondta:

— Mi térült meg? Mi jut eszükbe sikkasztásról beszélni! Csak nem adtad az elnök úrnak a betétkönyvedet?

— De igen, — felelte a lány — természetesen azonnal odaadtam, amint megtudtam, hogy mi a helyzet.

— A helyzet az, — kiáltott Vomecsni — ha éppen tudni akarják, hogy Üreghy Zoltán pénze az az ötvenezer pengő!

— Hogyan? — kérdezte az elnök s a többi urak, Mária ellenben elfehéredett.

— Igen, — mondta Vomecsni — az ön unokaöccse szerelmes az én unokahúgomba, ha éppen tudni akarja, csak hogy az én unokahúgom hallani sem akart róla és a pénzéről. És ekkor én adtam neki pénzt, mert tőlem elfogadta, hogy ne legyen annyira szegény s hogy ne válassza el

olyan nagy távolság az ön unokaöccsétől. Ez a helyzet, én csak semleges személy voltam, aki szívességből vállaltam ezt a szerepet...

Most mindannyian a fiatal hölgyre néztek, aki falfehér arccal állt ott s egy kis, összegyúrt zsebkendőt emelt a homlokához. De ez a mozdulat bizonytalan volt s a hölgy a következő pillanatban sarkonfordult és kiment.

E pénzemberek talán meg sem érthették, mi ment most végbe a fiatal lány lelkében, aki azt hitte, hogy felemelkedett a férfihez, akit szeretett s meg kellett tudnia, hogy épp az ellenkezője történt: akaratán és tudtán kívül még mélyebbre süllyedt... Mégis átéreztek valamit ebből s ezért volt az, hogy egy ideig mindenki maga elé meredt s a parkettát nézte. Vomecsnit rázta meg legkevésbé ez a fordulat, mert ő szinte felvidult, amikor azt kérdezte az uraktól:

— Nos, remélem, belátják, hogy csunya sérteket kellett szenvednem, holott csak amolyan szerelmi postás voltam a fiatalok között...

— Elég különös szerelmi posta volt, Vomecsni úr — mondta Üreghy Ödön — s mi továbbra is kitartunk amellett, hogy végkielégítjük önt...

Most Vomecsni arca lett fehér. Ez már sok volt!

— Miért? — kérdezte rekedten.

— Azért, — felelte a vezérigazgató — mert nem tudom elképzelni, hogy az unokaöcsém bízta volna meg azzal is, hogy egy Linda nevű táncosnőnek ötezer pengőt adjon...

HUSZONKETTEDIK FEJEZET

amelyben semmi sem jön rendbe

1.

A gyümölcsfák virágzottak: mintha a tavaszi szél fehér habot fútt volna a domboldalakra. Vastag, ragacsos rügyek gyűltek a gesztenyefákon s az orgonák vesszein. A borpincék előtt öreg parasztok dolgoztak. Cservár felett három nagy, fehér felhő-gömb himbálózott; de a dombtetőn álló templom fehér tornya szédítő vonalban emelkedett a végtelen, kék csillogásba. Az árok szélén pásztorgyerek ült füvet rágva. Csuporháthy teljhatalmat kapott s újjászületve tevékenykedett az átszervezett tehenészetben. Üreghy Ödön senkit se bocsájtott el a szolgálatból. Azzal a tervvel foglalkozott, hogy végképp leköltözik a birtokra. Dehát ez csak terv volt. Lelke mélyén egész télen váltakozó eredménnyel folyt a harc a bank és a birtok között. Jövedelmei szempontjából ma már szinte közömbös volt, hogy a bank aktív hivatást, vagy csak passzív érdekeltséget jelent-e a számára. Üreghy gazdagsága már nem volt folyamat, csak állapot. Sokan irigyelték, de ő kétségbeesett, mert rajtakapta magát, hogy únja az ügyeit, a közgazdaságot, az építkezést és a tőzsdét. Az özek fehér fenekéről álmodott s

egészen elragadta a vadászszenvedély. Mindez nem volt más, mint eddigi élete egyoldalúságának reakciója. A pénzzel is könnyedebben bánt..

Márciusban három hetet töltött a birtokon Üreghy Ödön s aztán felutazott idősebb Üreghy temetésére. Az öregúr hirtelen halt meg, minden szenvedés nélkül. Inasának vallomása szerint utolsó szavai ezek voltak:

— Ödön ne adja el a lágmányosi telkeket

Ödön meghatottsággal gondolt apjának éber szellemére, mindazonáltal tisztában volt vele hogy örültség lenne megtartani a lágmányosi telkeket. Az öregúr régivágású optimista volt: hitt abban, hogy háború lesz.

A temetés komoly és dús eleganciája is sok emberben kelthetett irigységet azok között, akik éppen akkor a farkasréti temető körül ögyelegtek. A pénzügyi és társadalmi előkelőségek egész sora jelent meg, Üreghy Ödönre való tekintettel. Üreghy ritka, szökés haját szétzilálta a tavaszi szél. A gazdag ember ott állt a nyitott sír szélén s a néhány kopott és reménykedő, távoli rokonra bámult, akinek arcán konvencionális kegyelet tükröződött.

Üreghy nem bánta volna, ha megszabadul az ügyvitel fáradsalmaitól. Három ügyvéd dolgozott a terv kivitelének lehetőségein. Most már idősebb Üreghynek se kellett volna megmagyaráznia, hogy mi indítja e példátlan lépésre. Vajjon megértheti-e valaki egyáltalán? Nincs más aktivitás

ez életben, mint az üzleti? Általában az a vélemény, hogy nincs.

Üreghy rájött arra, hogy a gazdag ember boldogsága viszonylagos. Csakhogy ugyanakkor azt se felejtette el, hogy a szegény ember mindenkor készen áll arra, hogy a maga viszonylagos boldogtalanságát odaadja a gazdag ember viszonylagos boldogságáért. Üreghy Ödön nem szándékozott tehát egy fillérről se lemondani. Nem revideálta korábbi életét: annak egyetlen tévedését kivéve. Tévedés volt azt hinni, hogy Nizza, vagy Scheveningen a pihenő és a felfrissülés! Ha az ember pihenni akar, akkor ne emelkedjék még feljebb. Néha az egyszerűbb élet édeesebb. Negyvenhét éves volt s túlságosan kiegyensúlyozott.

Pesti lakásában úgyszólván már csak mint vendég jelent meg néha. Vásárolt egy fehér sportkocsit s azt maga vezette. Télen, a hosszú cservári estéken, néhány könyvet is elolvasott. Ezeket unokaöccsétől kapta, — aki már azzal a folyamattal született, amely Üreghy Ödön lelkében most kezdődött csupán. Éppolyan érhető folyamat ez, mint amilyen érthető, ha egy szegény ember megérett a gazdagságra.

S Üreghy Ödön e korai tavaszban behódolt Kovács Alajosnak, aki mindenáron át akarta formálni a lelkét s aki példaképpen állította elé unokaöccsét. — Nézze csak ezt a fiatalembert, aki most boldogtalanul jár-keel a városban s naponta részegen viszik haza, mert a lány ballani

sem akar róla! — így szólt Kovács úr — hát nem irigylis, maga, akinck semmi ilyen láz és ilyen boldogtalanság és ilyen remény és lehetőség *nem* volt az életében? — S ilyenkor Üreghy Ödön úgy érezte, hogy valóban irigylis Zoltánt.

Különösen az tetszett neki Kovácsban, ami az utolsó napon történt, mielőtt az író leköltözött, szokása szerint, a tavaszi őzbaklesre.

2.

A legnagyobb kárt nem Vomecsninek okozta Kovács, árulkodásával . . . Mert Mester Tódor hamarjában megtudta, miért szűnik meg a közvetett támogatás Üreghy Ödön részéről. Ő, aki hitt a dolgok végzetszerűségében s abban, hogy éppen az ő akciója: maga a végzet, — nem tűrhette el, hogy egy ilyen ember, mint ez a fecske Kovács, bármitől is megfoszthassa a mozgalmat. Nem csak a pénzről van itt szó, — vallotta — hanem a lehetőségét se szabad túrni ilyenminek. S Kovács, akit nem figyelmeztetett senki úgy, ahogyan ő figyelmeztette Üreghy Ödönt, — Kovács a Veszély felé rohant vakon.

A világ ment tovább a maga útján s az intrikák és szerelmek, csalódások és várakozások apró állomásai elsuhantak az időben. Vomecsni vadul, de eredménytelenül küzdött az elégtételért, amely kijárt neki; Mária pedig elvesztette kapcsolatát a valósággal, mint az az ember, aki két-

ezer méter magasból lezuhan s bár sértetlenül mászik ki a gép roncsai alól, mégsem tud megszabadulni attól az érzéstől, hogy voltaképpen meghalt. A zálogházi kollégák tapintatosak voltak, dehát mégis mindenki tudott mindent, — a mai világban! — s a legtöbbet sajnos éppen Mária tudta önmagáról . . .

Ezen a napon Kovács úr elfeledkezett már egykori feleségéről, a szép Fáth Marianne színésznőről s elfeledkezett Mester Tódorról is, aki tovább haladt mozgalma élén, mindig pontosan olyan sebességgel, amilyen sebességet a mozgalom megengedett. De, szerinte mindez törvényszerűség volt s így bármi történt, abból le lehetett vezetni a mozgalom igazát. Programja nem volt, de ez nem is fontos. Az emberek kénytelenek megbírálni minden programot s az emberek nem bírálni szeretnek, hanem utánozni és engedelmeskedni, ami egyébként majdnem ugyanaz.

Este volt már s a tabáni kertek alatt haladt csendes örömben Kovács úr, — annak örült, hogy másnap ismét Cservárott lesz, a fák és bokrok és állatok által kilehelt levegőt szívhatja, amely, csodálatosképpen sokkal tisztább és kellemesebb, mint az emberek által kilehelt levegő. De a következő pillanatban éles ütést érzett a homlokán s amikor hirtelen megfordult, három magas fiatalembert látott, akik mind a Mester Tódor jelvényét viselték s botokat emeltek felé. Sötét volt és nem látta jól az arcukat. Meg se mukkant, mert nem tudott volna mit mondani nekik. S

azok se szóltak semmit. Tudták, hogy ezt az ügyet szavak nélkül kell elintézni. Az ütések egymás után zuhogtak Kovács úr vállán és fején. El is esett közben s ekkor a fiatalemberek elfutottak. A egész inkább szégyenletes volt s Kovács úr önmagát szégyenlette, nem pedig *azokat*. A földön fekve, érezte a hideg sarat a tenyere alatt s a sós vért a nyelve alatt. Szinte véletlenül nézett felfelé s a feje felett éppen az Esticsillag ragyogott. Ez a csillag mintha azt mondta volna neki: kelj fel és menj tovább. Csakhogy Kovács úr nem az az ember, aki ilyen esetben felkel és tovább megy . . . Nem, ő fekve maradt, hogy a többi csillagok is lássák, mi történt vele; mert Kovács úr csak egy szegény író volt, de eddig még nem emelt rá kezét senki.

Amikor már fázni kezdett, akkor feltápáskodott mégis és elindult, kissé görnyedten, az utcán lefelé. Tudta, hogy nem tehet semmit és ebbe bele kellett nyugodnia. Mégis úgy ment előre, mintha tele lett volna bosszúállással, holott maga sem tudta tulajdonképpen, hogy mivel van tele.

— Az én érveim — gondolta, — szellemi és erkölcsi érvek voltak s Mester Tódor ellenérvei ezek, amelyeknek nyomát most a fejemen viselem. És mégis neki van igaza, mert az ember nem aszerint felel, ahogy kérdezik, hanem a saját nyelvén.

És így állított be, hónapok után először, a Fáth Marianne lakására, — aki egy ideig a felesége volt. S megmutatta magát neki. — Látod.

mondta — ez a te barátod, akinek a politikai nézeteit támogatom, holott nem érted őket. Engem azonban szerettél valamikor.

3.

Már fél tíz is elmúlt, amikor csengettek s a szobalány beengedte Mester Tódort, aki egy budafoki gyűlésről jött s szomjas és zilált volt... De léptei keményen döngtek a hall padlóján. S arcán a megszokott határozottsággal, amely nem fejezett ki semmit, de mindenféle kifejezést pótolta, úgy lépett be Fáth Marianne boudoirjába, mint aki otthonos ott.

A következő pillanatban azonban éles ütést érzett a fején. S amint megfordult, három fiatal embert látott maga körül, akik botot emeltek fölé, akik azonban nem viseltek semmiféle jelvényt. S akik közül az egyik, akinek tapasztok éktelenkedtek az arcán, azzal az erővel és meggyőződéssel vágta fejbe Mester Tódort, hogy ez az ütés voltaképpen a Szellem diadala a Test felett; mert végeredményben a puszta húst csak önmagával lehet megfenyíteni.

4.

Ez volt az, ami Üreghy Ödönnek annyira tetszett. Mert Kovács úr működésében és érvelé-

seiben ez volt az első, amit teljesen meg tudott érteni. Mindazok az emberek, akiket ismert, — a szerelmes Zoltán s a büszke Fazekas Mária: a gyermeketegen kövér Csuporháthy s a határozott Mester Tódor, mind, mind vakon cselekvő és hasznos, vagy kártékony emberek voltak; de ez a Kovács pusztán egy öntudat volt, se hasznos, se kártékony nem lehetett, hanem egyszerűen haszontalan volt. Míg a többiek, s maga Üreghy Ödön is, valamilyen álláspontot fejeztek ki minden rezdülésükkal, addig Kovács nem tudott mást kifejezni, mint önmagát. S csak a bosszúnak ez a vigyorgó aktusa volt végre emberi benne, hogy az ember veleérezhetett, anélkül, hogy megértette volna.

S ettől kezdve együtt töltötték a nyarakat, a szegény költő s a gazdag bankár s amióta megértették, hogy semmiképpen sem érthetik meg egymást, attól kezdve nagyon jól megértették egymást. S elhatározták, hogy meghívják Zoltánt és Máriát a birtokra, amely nagyon is nekikvaló hely, — mihelyt meg tudják egymást érteni, ami, Kovács úr szerint már csak azért is elképzelhetetlen, mert hiszen mindaketten lehetetlen helyzetben vannak: nem tudnak egymás nélkül élni, azonban egymás nélkül élnek.

HUSZONHARMADIK FEJEZET

*amelyben öngyilkossági szándék fejleményeiről
értesülünk*

1.

Vomecsni egy síváran rendes lakásban lakott, amely tulajdonképpen éjszakai szállás céljait szolgálta — mindaddig, amíg Vomecsni úr el nem veszítette az állását. Attól kezdve hamarosan kiderült, hogy ez a lakás nem alkalmas hosszabb tartózkodásra, mert hiszen kétségbe ejtően sivár és szürke és unalmas és vizes és kilátástalan. S Vomecsni úr naphosszat járt-kelt a két szobában körül és a homlokát dörzsölgette, anélkül, hogy tudta volna, miért teszi ezt. Háromízben jelentkezett az elnöknél, de kétszer visszautasításban részesült, harmadszor pedig közölték vele, hogy Cservárra utazott és az ügyekkel egyáltalán nem foglalkozik ezidőszerint. Vomecsni odáig jutott, hogy megutálta az ilyen kifejezéseket, mint pld. a hivatalos jellegű „ezidőszerint“. S megutált egyáltalán mindent, mert egész egyénisége homlokegyenest ellentétben állt azzal, ami történt s főleg az ilyen semmittevő életmóddal.

Ugyanakkor Máriát a tevékenység bántotta s az a tudat, hogy nevetségessé vált a férfi előtt,

akinek értésére adta, hogy nem akarja többé látni.

„De ne is tegyen újabb kísérleteket, mert ezzel engem, akinek nincs eszközöm a védekezésre, az öngyilkosságba kerget!” — ezt írta neki *akkor*. Mindazok után, ami történt, ez érthető is: és ez a fenyegetés alkalmas volt arra, hogy visszatartsa a fiatalembert minden közeledéstől. De Mária, aki elképzelhetetlennek találta azt, hogy valaha is rá tudjon nézni arra az emberre, ugyanakkor megértette azt is, hogy magában véve nem elég a boldogsághoz az a tény, hogy egy fiatalember, akit valaha szerettünk, *nem* közeledik hozzánk. Megnyugtató, hogy *nem* közeledik, de nem *elég*. Talán, ha a halálhírét olvasná az ember, vagy azt, hogy tévedésből két késelő suhanc levágta a füleit — ilyesmi talán boldoggá tehetné az embert ideig-óráig, azok után, ami történt . . . Dehát ilyesmiről szó se volt és Mária túlságosan belekóstolt a pénz tudatába és a boldogságba, ha csak rövid időre is; és most már nem találta a helyét a *régi* életben. Ha lejjebb zuhant volna, vagy elutazhatott volna, csak ugyan-ezt ne, tovább, ugyanúgy . . . ! És Kucseráné meg volt győződve róla, hogy akkor éjjel történt valami közte és a fiatalember között és hogy a fiatalember *ezért* hagyta el Máriát, mert a fiatal emberek általában *ezért* szokták otthagyni a lányokat és ezért nem szabad semmit megengedni addig, amíg nincs itt az ideje! Ilyeneket hittek Máriáról, aki a tulajdon önérzetének áldozata!

Néha találkozott Vomecsnival. Nem tettek egymásnak szemrehányást, mert a közös balsors valami kevéssel közelebb hozta őket egymáshoz. De ezen az estén valósággal feldulva men el Vomecsni lakására s ott egyenesen azt mondta neki:

— Éreztem, hogy itthon talállak. Nézd, én meggondoltam magamat. Így nincs kedvem élni és másképpen pedig nem *lehet*. Te sem kaphatod vissza azt, amit elvesztettél; és ez nem élet így a te számodra sem. Én azért jöttem, hogy legyünk együtt öngyilkosok.

Vomecsni úr minden keserősége ellenére is felnevetett. Rekedt és kellmetlen nevetés volt, de mégis nevetés; ezt nem lehetett elkerülni, olyan különös gondolat volt. Az ilyesmit csak újságban olvassa az ember, de nem is gondol arra, hogy néha valóban megtörténhetik.

— Hova gondolsz, — mordult a lányra — öngyilkosság! Még azt hinnék, hogy tényleg van valami bűnöm, amit el akarok temetni magammal.

— Nem érdekel, hogy mit hisznek, — felelt a lány szárazon — és ha nem érzed fölöslegesnek magadat, akkor én megteszem magam és máshol.

Vomecsni meghökkent és azt kérdezte:

— Miért fortyansz fel mindjárt? Olyan ideges vagy. Annyira sürgös?

— Természetesen, — felelte a lány — az ember nem gondolkodik ezen, mert akkor meggondolja.

— És nem akarod meggondolni inkább? — kérdezte a nagybácsi komolyan, mert most már komolyan vette a dolgot. Látta a lány kisírt szemeit és az elszántságot bennük.

— Kinyitjuk a gázcsapot, — felelte a lány. Vomecsni lesütötte a szemeit.

— Jó, jó, — mondta, — de *aztán* mit csinálunk?

— Semmit, — felelte a lány, — várunk és imádkozunk.

— Van benne valami, — felelte Vomecsni, aki már papucsban volt s most úgy érezte, hogy megfojtja a gallér... De nem kellene búcsúleveleket írni?

A lány szárazon rázta a fejét.

— Nem, — mondta tompán — *senki* sincs, aki megérdemelné.

— Már én is gondolkoztam ezen, — hazudta Vomecsni — s ha feltett szándékom...

— Vagy veled, vagy nélküled, — mondta a lány. — S el kell határoznod magadat, mert én már gondolkozni sem akarok. Minden perc meddő és fájdalmas és céltalan.

Vomecsni úr időt akart nyerni s azon gondolkozott, hogy mivel kínálhatná meg a vendégét. De aztán úgy vélte, hogy az időszerűtlen lenne. Így szólt tehát hozzá:

— Helyezd magad kényelembe, amíg én kintárom az ajtókat és kinyitom a gázcsapot. S igyál egy pohárka rumot, szíverősítőnek; más nincs itthon.

Mária valóban megivott egy pohár rumot, de amikor Vomecsni azt akarta, hogy feküdjön le az ágyba, akkor ellentmondott.

— Miért? — kérdezte a nagybácsi — talán állva akarsz meghalni? — de a lány nem felelt, csak összeszűrt ajakkal állt ott, sápadtan és hallgatagon, mint aki azt érzi, hogy mindent elmondott már az életben, amit el akart mondani s most csak az örök hallgatás következhetik.

Vomecsni kicsoszogott a konyhába s valóban kinyitotta a gázcsapot. Amikor visszajött a szobába, részvételt látta, hogy Mária mégis lefeküdt ruhástól az ágyra s hangtalanul sír ott.

— Megtörtént, — mondta Vomecsni komoran; de nem mondta meg, hogy a gázórát elzárta. S ilyenformán a szoba hamarosan megtelt gázzal, de csak gázszag volt és nem gáz. Ekkor ő is leült az asztal mellé és felhajtott egy pohárka rumot, de cukorral, amit eltakart a lány elől. S lecsavarta a villanyt s úgy ült ott a sötétben. Nagyon meglepődött, amikor egyszerre azt érezte, hogy valaki megcsókolja az arcát, nyilván attól a kényszerítő érzéstől hajtva, hogy valakit egyáltalán megcsókoljon. S akkor még hallotta, hogy lezuhan az ágyra és halkan sirdogál. Később egyenletesen lélegzett már. Ekkor Vomecsni úr kiment a konyhába és kiszellőztetett, majd ő is elaludt a karosszékből.

2.

Reggel, amikor felébredt, a lány még aludt. Szerette volna tudni, vajjon komolyan felkészült-e a halálra, vagy pedig még elalvás előtt rájött, hogy valami hiba van a gázömlés körül. De nem ért rá ezen töprengeni, mert a lány hamarosan felébred s reggelit kell kapnia... Kiment hát az ajtó elé és beemelte a tejet. Azután kávét főzött a gázon, amely erre a célra is alkalmas volt; s az elmúlt éjszakán gondolkodott.

Alig aludt fél órát a kényelmetlen karosszékben, s amikor a sötétben felébredt, mindenféle különös gondolata támadt. Különös volt maga az a tény is, hogy valaki szuszog a sötétben, az ő szobájában, valaki, aki *nem* ő. Eddig még mindig egyedül aludt, még gyermekkorában is. S ami ott történt, Linda lakásán, az lehetett rendkívül és felejthetetlen, de nem volt olyan meggondolkoztató, mint az a tény, hogy valaki itt szuszog és fészkelődik a szobában. Vemecsni úr arra gondolt, hogy, ha megnősült volna, vagy ha valaki kitartóan és sok türelemmel szerette volna őt, akkor most más ember lenne és más lenne az élete is. De miért szerették volna, amikor sose volt szeretetreméltó; viszont miért lett volna szeretetreméltó, amikor sohasem szerették? Rejtélyes dolgok ezek és csak az bizonyos, hogy Máriának köszönheti a tragédiát is, ami vele történt, de azt a felfedezést is, amit az éjszaka sötétjé-

ben tett: hogy az ember nem gép s a szív nem ostoba szerkezet, amely egyformán dobog éveken át, hanem van valami abban, amit valamelyik költő mondott, amire azonban már nem emlékszik...

Amikor már az asztalon volt a két csésze párolgó kávé, Mária is kinyitotta a szemeit s révetegen bámulta a kedélyes szorgalommal sürgölődő nagybátyja mozgását. A következő pillanatban felugrott, feltépte az ajtót s kirohant a folyosóra. De Vomecsni úr előbb ütődött a vaskorlátnak, mint a lány s nagy súlya és lendülete csaknem kidöntötte azt. Elkapta Mária karját s visszavonszolta a szobába.

— Mi történt? — kérdezte a lány, tágranyílt szemekkel. — Engedj el, mert úgysem tud örökké így szorítani a karomat és én...

De Vomecsni úr még jobban szorította és rákiáltott:

— Én vagyok az egyetlen élő rokonod és majd megmutatom neked, hogy nem fogod magadat fiatalon tönkretenni egy fráter miatt! Igen, egy fráter miatt. Aki becsapott téged és nevetségessé tett mindenki előtt...

De Mária kiszakította a karját és villogó szemekkel felelte:

— Ki mondja azt, hogy fráter és hogy becsapott engem?!

— Én — felelte Vomecsni úr határozottan. S a lány rajtakapta magát és elhallgatott. Arca

megint felhőbe borult s ajka lebiggyedt. De Vomecsni úr ismét megrántotta a karját és az asztalra mutatott:

— Fogod meginni a kávé, vagy azt akarod, hogy anyai pofont mérjek le rád?

Mária felnézett rá, mintegy csodálkozással, mert e szavakban valami felcsendült abból, ami sohasem volt meg Vomecsni úrban s ami a legtöbb emberben nincs meg s amit az ember mindig keres és vár, de sohasem gondol arra, hogy más is keresi és várja; ami a bölcső felett cseng s a koporsó felett is, de hiányzik a diplomaták aktatáskájából és a felelősségből és a politikából és az egész világból, kivéve az egyszerű sziveket s azokat, akik szenvednek; s amit egyszerűen így hívtak valamikor: szeretet. De most már seho-
gyan se hívják.

Országos Széchényi Könyvtár

HUSZONNEGYEDIK FEJEZET

amelyben tavasz van

1.

Általában szabatosan fejezte ki magát, ezúttal azonban nem tudta, mit beszél. Hetek óta hiába kereste a lányt, mert álmaiban sem találta meg s egész éjjel ivott. S amikor az autóját ezúttal elhagyta valahol s gyalog bandukolt fel a Sashegyre, amelyről páratlanul ízes és izgalmas

illatok zúdultak a hajnali csendben — mintegy végső tanulságként mondta:

— Tavasz van, de nem nekem.

Ez képtelenség volt, de Zoltán átérezte. Ez a csendes és szerény fiatalember, akinek lénye vég-eredményben nem volt hasonlatos a gazdag emberekével, — mert hiszen külön életet élt ő és a vagyona — ez a szerelmi balsikerétől felduzzadt szívű részeg fiatalember talán csendesen, de kihívóan káromkodott a tavaszi hajnalban, amelyet frissre mosott a hólé; káromkodott, bár figyelembevette azt a szempontot is, hogy nem hallja senki.

S most bent ült a fürdőkádban és énekelt. Krisztina néni benézett hozzá, de utána rögtön visszavonult. Mert Zoltán frakkban, lakkecipőben és esernyővel lépett a kádba s a nyitott zuhanyból meleg víz folyt rá állandóan. Énekelt, de ebben az énekben több szomorúság volt, mint hamis hang, pedig úgyszólván *csak* hamis hang volt benne.

Később talán el is aludt, de megint felébredt. S egyszer azt álmodta, hogy Mária benyitott hozzá s szárnyai voltak, amelyeket verdesett. Hogy ezt hogyan csinálta, azt Zoltán nem volt képes megérteni.

Tény azonban, hogy megint elaludt a kádban s megint felébredt. S amikor megint felébredt, akkor valóban ott állt a fürdőszobában, a nyitott ajtóban Vomecsni Oszkár és befelé rángatta Máriát a karjánál fogva. Ez a Vomecsni sápadt és

csapzott volt és mélyen ültek a szemei is. Ez a Mária pedig dühös és ugyancsak sápadt volt és ugyancsak mélyen ültek a szemei. De legmélyebben ültek a Zoltán szemei és mégis mélyebben ült maga Zoltán a kádban. S míg a belépő Vomecsni és unokahúga körül a tragédiák ónos lehe imbolygott, ugyanakkor Zoltán valóban nevetségesnek látszott a kádban. S ez talán hozzájárult ahhoz a történelmi tényhez, hogy Mária kivette a kezét a nagybátyja kezeiből, de bár ilyenformán szabaddá tette magát — mégse ment el, hanem ott maradt.

— Maga részeg disznó — mondta Vomecsni — aki tönkretette az életemet. Vegye tudomásul, hogy Mária madnem rábeszélte, hogy legyek öngyilkos. Én azonban elhoztam ide és követelem, hogy intézzék el egymással a dolgot, ahogy akarják, de nekem adják vissza az erkölcsi intaktságomat, amelyet elvesztettem a maguk átkozott históriája miatt.

— Visszaadom az erkölcsi intaktségát, — felelt Zoltán a kádban — ha gondolja, hogy nálam maradt. Mégis, körülbelül, hogy nézett ki? ...

Vomecsni elsápadt s felemelte az öklét:

— Ha tudná, mi minden történt velem, nem így beszélne. Engem semmi sem kárpótolhat azért, hogy elveszítettem az állásomat, még az állásom sem kárpótolhat ezért, mert én már soha az nem leszek, aki voltam.

— Örüljön neki! — felelt Zoltán, még mindig a kádból. S aztán a lányra nézett, aki sápadtan

és réveteg szemeivel szebb volt, mint valaha és szebb, mint bárki.

— Mária — mondta a fiatalember — hallgass meg engem. Én külön szegény-szobát rendezek be a villában, ha hozzámjössz — és te abban a szobában fogsz lakni, a saját keresetedből. Minden nap felsúrolhatod az aszfaltot a ház előtt és ha valaki csak egy darab kenyeret mer adni neked, akkor én azt felnégyeltetem. Az egész város arról fog beszélni, hogy éheztetlek s hogyha egy régi kalapodat át akarod alakíttatni, akkor előzőleg koldulni mégy a forgalmasabb uccákba. De mondd, hogy az enyém lesz, mert különben nagybátyád sorsára jut mindenki, aki hozzáér ehhez az üggyhöz; és mert végül minden pénzemet eldobálom és te fogsz eltartani engem. Vagy a nagybátyád, ami még sokkal rosszabb, mert ha az én nagybátyám rehabilitálja is a te nagybátyádat, akkor még rosszabb ember lesz, mint eddig volt.

— Gondolja, hogy rehabilitál? — kérdezte Vomecsni rekedten. S a kádban ülő fiatalember így felelt:

— Bizonyos vagyok benne. Mert én felvilágosítottam nagybátyámat a történelekről s ő most már csak engem hibáztat. S ez a legnagyobb dicséret, amit kaphatok.

Ekkor Mária bizonytalan léptekkel közeledett a kádhoz s leült annak a peremére. Ez nem járt veszéllyel, mert, mint említettem, Üreghy

Zoltán kifogástalanul öltözködött, még a fürdőkádban is.

— Megengedi, hogy lecsavarjam a zuhanyt? — kérdezte a lány komolyan. S a fiatalember megengedte. Akkor a lány alig észrevehetően megvonta vékony vállait.

— Hát nekem mindegy, — mondta, mintegy beleegyezésül s hogy ezt kimondta, éppolyan boldog volt, mint Üreghy Zoltán, csak hogy rajta nem látszott meg ez; mert a boldogság hölgyeken nem igen látszik meg a hetedik hónap előtt... S itt még minden csak szétáramló gondolat, az idegek sajgása, a beteljesülés előérzete volt.

Vomecsni úr ellenben megfordult s kiment a fürdőszobából, mert ez már őt nem érdekelte. A nyitott ajtó mögött egy fiatalember kímászott a kádból s szemei közben mereven a térnek egy pontjára szegeződtek. Ez az egy pont egy lány volt, aki először rémülten hátrált s aztán boldogan közeledett s végül kézzel-lábbal vonakodott folytatni egy csókot, amely mindkettőjüket megfulladással fenyegette. Legvégül pedig megjelent az ajtóban Krisztina néni s ettől a pillanattól kezdve a dolgok a társadalmi szabványok vágányán futottak tovább.

2.

Vomecsni úr pedig kiment az uccára, ahol sebes és sáros kis pataokban rohant a hólé s ahol kis szürke madarak ugráltak örömükben a kerítése-

ken. Vomecsni úr lassan megnyugodott, de ugyanilyen mértékben vált rosszkedvűbbé az arca, mert az olyan emberekhez tartozott, akik nem szeretik elárulni, ha valamivel elégedettek. Kivett a zsebéből egy fényképet, amely Lindát ábrázolta, a táncosnőt, egyik legcsábítóbb jelmezében: egy selyem sálban, amely éppenhogy körüléri a derekát... Vomecsni úr eldobta e képet s az elmerült a sárban s a kis, rohanó hólépatakok se tudták kiásni onnan.

Eldobta a képet, mintha csak valamely bűnjel lett volna, amelynek már nincs jelentősége többé.

Harisnyái sárosak voltak s egészen a térdéig érezte a hideget. Az autóbusz éppen mellette állt meg, de ő lement gyalog a hegyről, hogy csak egy szakaszt kelljen váltania.

(Vége)

